

aleš haman o aloisi burdovi str. 7
oligarchie funkcionářů, anebo spíš paranoia? str. 8
o památníku národního písemnictví str. 9
obsah ročníku 2007 str. 11 až 14
petr janeček: fama versus kalliopé str. 15
povídky petra hrbáče str. 16
verše mariky mariewicz str. 18

24/01/2008, 25 Kč

www.itvar.cz

tvár

LITERÁRNÍ OBTÝDENÍK

08 02

toulání a psaní mám v krvi

ROZHOVOR S JÁCHYMEM TOPOLEM

foto Karel Cudlín

Jáchym Topol

z obálky dopisu

co čekal sem že je líbesbríf
strašlivě se šklebí Antonín Zápotocký
ale jsem tak naměkko že ohleduplně
rvu obálky druhou stranu
a čtu o svých zhroucených nadějích
„drahý, to je konec“
atd. atd. atd.
kdo jinému lásku kopá
sám do ní padá
stará jáma nerezaví
potrhaný zas je vnímání
skutečnosti ztracený ztrhaný
jak milosti strůny
co ani nebyly
tak jo, odpovím ti
ale použiju známku
s masovým vrahem
Klementem Gottwaldem

je to fajn zem tady
stačí vlastně posílat známky
a na psaní můžeš kašlat
jistě taky dobrej je kousek:
Hus v Kostnici
anebo:
Se Sovětským svazem na věčné časy
s hvězdou a rozesmátou holčičkou
(Miluju tě k zbláznění, 1991)

Jáchym Topol se narodil 4. srpna 1962 v Praze. Před listopadem 1989 patřil k undergroundovým autorům – podílel se na vzniku několika samizdatových edic a časopisů. Po roce 1989 pracoval jako šéfredaktor *Revolver Revue*, zároveň jako redaktor *Respektu*; stál u zrodu obou těchto periodik. Několik let byl na volné noze, poté se vrátil do *Respektu*. Po dvojici básnických sbírek z počátku 90. let *Miluju tě k zbláznění* a *V úterý bude válka* přesedlal na prózu: vydal romány *Sestra*, *Noční práce* a *Kloktat dehet*, novely *Výlet k nádražní hale* a *Anděl* a další kratší texty. Kromě toho je autorem divadelní hry *Cesta do Bugulmy*, inscenované v současné době v Divadle Na zábradlí, a písňových textů, mj. pro Moniku Načevu nebo skupinu svého bratra Filipa *Psí vojáci*.

Na literární scéně stojíš pevně už téměř dvacet let, vycházejí ti knihy u nás i v zahraničí. Jaký je vlastně tvůj vztah ke všemu tomu humbuku, který obvykle vydání tvé nové knihy doprovází? Jak snášíš ta pravidelná kolečka rozhovorů, čtení, vystoupení...?

Příjemný je, když ti knížka vyjde, to mám takovou fázi, která ale bohužel trvá strašně krátce. Třeba u *Noční práce* to bylo asi jen šest minut. Když jsem to dopsal, byl jsem hrozně šťastnej, že jsem to ze sebe shodil, a připadal jsem si jako vzducholod, která odhodila pytle písku – což je strašně sobecký, protože ty pytle házu někam, kde stojí nějaký lidi. A pak jsem šel po Vinohradech a viděl tu knížku za výlohou jednoho knihkupectví, najednou jsem si strašně oddechl, ale za chvíli už to zase nebylo. V tomhle je to podobné novinářině, kdy jsi taky nepřetržitě v práci, ve stresu. Mně když vyjde knížka nebo vyjde cd s textama, má v divadle premiéru hra, tak se s kamarády zbušíme a je mi nějakou dobu dobře, ale

druhý den mám kocovinu a je mi zle a jdu do toho znovu...

Jak vnímáš skutečnost, že kniha přestala být čímsi výjimečným a stala se běžným spotřebním zbožím?

Já si pamatuju na doby, kdy se dával Joyceův *Odyseus* zubaři jako úplatek. Nebo kdy se stály fronty na knihy: vyšla například detektivka od Dicka Francise a zároveň Kerouac. Na Francise stálo 80 procent lidí, ale ti říkali: Toho Kerouaka mi přibalte taky. Dejme tomu, že tenkrát byla láska ke knihám, ale my, co jsme se shlukovali v nějakých stodolách a vášnivě tam hovořili o knihách, jsme to taky říkali ze snobismu a taky povrchně. Já se bojím si tu dobu romantizovat – když si vzpomenu na gympl, tak my, co jsme četli, jsme byli ve třídě tři čtyři, a tvrdím, že dnes je to stejný. A od té doby, kdy jsem novinář a mám rodinu s dětmi, už nemám čas číst, jako jsem měl dřív. Číst je výsada zvědavého a citlivého mládí. Ale protože jezdím na spoustu čtení, můžu říct, že

lidí, kteří čtou, je pořád dost; není pravda, že by knížky už nikoho nezajímaly, že je literatura mrtvá, pasé. Nikdy nebylo tolik veletrhů, tolik čtení, festivalů, besed. Je pravda, že to často může být povrchní a matoucí, ale to už je naše věc, co si z toho uděláme.

Není toho dnes naopak příliš mnoho? Nezrychlila se doba natolik, že nakladatelství vydávají jednu knihu za druhou a většina z nich si ani své čtenáře nenajde?

U nás je to pořád ještě fajn. Máš tu knihkupectví jako v Praze třeba Fišer, Torst nebo Seidl a tam najdeš kvalitní knihy, které vyšly před lety. V Americe nebo v Německu se často novinka na pultech vystaví nejvýše dva týdny a musí uvolnit místo další novince. Tam je ten byznys fakt zničující.

Má tomu čtenář vůbec šanci vzdorovat?

ZMĚNA OSVĚTLENÍ

1 Petr Hruška stojí v popředí celé jedné výrazné poetiky, někdy zjednodušeně označované jako „interiérová“ či „bytová“ poezie. Jeho postavení v současné české poezii by mohla s nadsázkou charakterizovat parafráze vypůjčená z kafkovského eseje Václava Jamka – Muž, který se nikdy nesmál. Pokud si tam, kde Jamek hovoří o Kafkovi, dosadím Hruškovo jméno, dostanu následující tvrzení: „Čtete Hrušku, protože se sluší a patří mít ho přečteného, před tím nás bombardují tuny hruškovských zplodin a spadů, které předznamenávají náš názor.“ Přesto se pokusím: Jaká je nová Hruškova sbírka? Především je už na první pohled velmi pečlivě komponována.

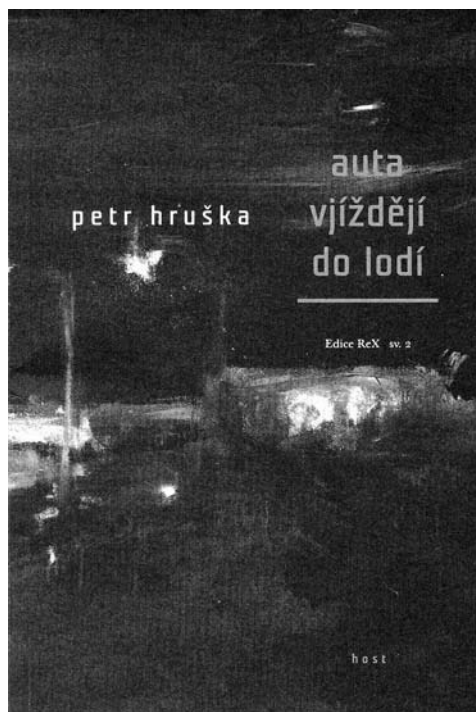
Zdá se, že nic není ponecháno náhodě. Každý ze čtyř oddílů sbírky je uvozen krátkým textem, který jako by chtěl nabídnout několik poetických definic zachycovaného světa a ozřejmit důležité uzlové body, kolem kterých budou jednotlivé básně oscilovat. Snad jen v úvodním vyznání se některá vyjádření zdají být příliš vágní: *tajemná blízkost lidí, kteří neznají cestu, němota světa či přihlouplá siláckost chvíle*. Tuším, že se zde poukazuje na jistou těžko uchopitelnou podstatu jevů i dějů, které je možné ze skutečnosti občas pocítit, ale výše uvedené gnómy tyto kontury víc rozmazávají, než zvýrazňují, a na mě potom působí poněkud přepjatě.

Hned první báseň *Zatímco jsme v kuchyni* jako by ukazovala východisko celé sbírky. Navzdory názvu se nám totiž nedostane erbovního uchycení kuchyňské mikrochvíle, ale těžiště básně leží najednou v pohybu: „*Vystoupili bychom / stáli vedle sebe / bezradně a pevně / ve svetrech a ve světlech / nádherný kouř od úst*.“ V podobném duchu se odvíjí i další básně. Jak čteme, střídají se různá prostředí: Prohlížíme knihu o vlámském malířství: „*chvíli se budeme dívat / na světélkující karafy / na cín svícnu*.“ Jsme v bazaru aut: „*tráva u plotu běží pryč / chlápek před boudou / gestikuluje něco o životnosti*.“ Pohyb vrcholí v představě aut, nořících se do hlu-

bin lodi jako stádo dobytka, který pohání „*honáci aut v bílých košilích*“. Byť řazení jednotlivých básní připomíná mihání výjevů, viděné na skle jedoucího auta (budeme-li se držet ústředního obrazu sbírky), anebo stříhovou skladbu plynoucího filmu, tím nejpodstatnějším prvkem první části knížky je prostor obhlížený a vyměřovaný skrze blízkost druhé osoby. Jako by právě přítomnost druhého člověka byla měrnou jednotkou prostorové vzdálenosti: „*tak úzký pokoj / když jsme se chtěli otočit / museli jsme se obejmut*.“

V oddíle *Nocovina* (s básněmi tematicky kroužícími kolem situací během nočního času) se opět objevuje motiv lodí, namátkou: „*lod' řeže noční moře [...] Noc se hrne jako tanker / nad baráky*.“ Jídlo ve večerce je „*v kyselém zálivce světla*“. Básní *Něva* je možno dobře doložit i cosi obecně charakteristického pro básně Petra Hrušky: „*Za řeznictvím je Něva / a je stříbrná jako řeka vodky – / přišel s tím domů / a vidí jak se sype písek světla / písek hlasů / jak se sype písek ženiny ruky / do písku světla / a vidí / že tam Něva / už není*.“ Krom filigránského odvažování jednotlivých slov, můžeme vidět, jak dochází k prolínání zcela konkrétních jevů, řazených s důrazem na jejich prostý soupis, a zároveň báseň popisnosti vzdoruje skrze genitivní metafory.

Třetí část sbírky k sobě svazuje motivy z jednoho prostoru, snad sídliště, jehož podoba je pokaždé nahlédnuta z jiného úhlu. Objevují se portréty konkrétních osob v básních *Hlídač*, *Stěhovák* nebo *Pořád Adam*. Obraz člověka, který „*dnes viděl vysoké neporušené hory / za celou svoji rodinu*“, zjevuje také cosi příznačného. Onen člověk vidí v situaci, které jsou přítomni i ostatní, cosi jiného než oni, vnímá i za ně, a tím situaci povyšuje na hieroglyf skutečnosti, jenž byl jeho viděním rozluštěn. Možná že by to bylo lze říci i o Hruškově básnické metodě. Báseň *Za kamencem* ukazuje chlapce v srpnovém dni, jak na kole ujíždějí „*touze dospělých / nadělat z nich / smysl života*“. Tato báseň a poslední báseň oddílu – *Co ještě chci* – jsou pro mne ty podstatné. „*Ve zprávách se*

oběsila / polská školačka. (...) Nemohu se tam dostat / přes další přicházející zprávy, / abych ji objal v kolenou. / A / malinko pozdvihnul.“ (b. *Co ještě chci*) Je v ní obsažen tak čistý druh účasti, který musí pohnout snad s každým. Ten způsob je natolik přímý, až se bojím, aby nepůsobil jako kýč. V závěrečném oddílu kompozice sbírky přirozeně graduje. Předchozí četbou už jsme náležitě připraveni. Jako by už stačilo skutečně jen málo – poslední báseň *Po neštěstí*: „*Jedno, co se přihodilo. / Jedno, v kterém sirotčinci to jsme*.“ Po závratném pohybu z první, uvozující básně sbírky přichází spočinutí, zastavení. Kdosi po neštěstí klidně odkládá své osobní věci – dál už nelze dodat nic.

V básních Petra Hrušky často dochází k repetici lehce pozměněného počátečního verše znovu na konci básně. Během několika veršů dojde k vystřídání několika perspektiv, k nasvícení tématu z různých stran a ve chvíli, kdy básník variuje počáteční verš na konci, dává podnět k tomu, aby čtenář nastolenou situaci z básně vnímal už

jako změněnou, pootočenou. Jinými slovy: podstata Hruškových básní, krom asketičnosti výrazu, je pro mě právě v nepatrné a mnohdy obtížně postřehnutelné „změně osvětlení“, která během básně nastane.

Pokusím se to ukázat na příkladu básně *Partyzánské náměstí*. První informace: „*Tolik zimních bot ve vietnamské tržnici*.“ Následně je verš rozvinut: „*až to vysílá / přespříliš bot na velké severní město / bot na celou vietnamskou válku*.“ Hruška všednodenní faktografii asociativně mění. Báseň pokračuje výčtem: „*Co všechno by se dalo zařít / nakopnout a přejít / v tolika botách / kde už jsme mohli být*.“ Poté se stříhem objeví: „*opilecké parčíky / v nichž se poflákují tlupy stromů / za nimi hliníkový jas*.“ Další verše nabídnou pohled z ptačí perspektivy, jako bychom se dívali na pomyslný film, ve kterém nastal tzv. odjezd kamery na velký celek města: „*Den velký / jak složený jelen / leží na partyzánském náměstí*.“ Pohled ale vmžiku sklouzne do perspektivy opačné: „*Pak noc ukáže holý / měsíc / a je vidět zas jenom na krok*.“ Báseň uzavírá zmíněná repetice: „*na jeden jediný krok / někam domů / v levných vietnamských botách*.“ Během dvaceti veršů se několikrát vystřídá úhel pohledu. V básni se odehrál „příběh“. Den dospěl do noci. Těžko hledat v současné době českou poezii, která by s takovou virtuozitou užívala výpustky a elipsy.

Aniž bych se chtěl s vážným úmyslem pouštět do divokých spekulací, vždycky jsem v souvislosti s Hruškou myslel spíš na anglosaský typ poezie. Zatímco podstatná větve české poezie od jisté doby „transcendovala“ skutečnost, americká poezie si hmatatelnou skutečnost zvolila jako své východisko, které dále zkoumá. Nechci ani jeden způsob hodnotit jako více či méně případný, hledám pouze jednu z možných příbuzností k Hruškově poezii. Dodám ještě, že Hruška toto hmotné východisko používá odlišným způsobem. Zatímco americká poezie stojí na slovesu a verše jako by byly v neustálém pohybu, Hruška odstraňuje přebytečné nánosy.

Jakub Řehák

BEZMOCNOST

2 Bezmocnost. Jeden z motivů celé sbírky a možná klíč k tomuto novému Hruškovi. Nikoliv bezradnost, ale bezmocnost, kterou si básník uvědomuje s přicházejícím věkem. Je najednou v pozici pouhého obyvatele, který setrvává v některých stálých mantinelech, protože ty jsou neměnné, ale změnil se stav jeho mysli. Už jen nezapisuje, jak to dělal předtím, už při tom povzdychává v bolesti. Ty náznaky byly již dříve, vystrkovaly své špičky, ale nevnímali jsme je pro jejich nezářetelnost, nebo ještě lépe pro nebolestnost, s níž přicházely. Nyní, když „*auta vjíždějí do lodí*“, jsou náhle všude a každý náš/jeho pohyb zraňuje do hloubky. Hruška se v té bezmoci snaží zůstat nesentimentální. Že se mu to mnohdy nezdaří, chápu coby výsledek cesty, která má až příliš mnoho bolestných zastavení.

Petr Hruška neuniká na této cestě, protože je mu jasné, že každý únik je jen vstupem do dalšího omezeného prostoru, který dříve či později přinese stejnou zužující se neschopnost dalšího pohybu (růstu?). Setrvávání v dříve nalezeném modelu však není možné. Už při jeho třetí sbírce (*Vždycky se ty dveře zavíraly*, 2002) bylo vidět, že další růst není kam, že svět kolem je ohmatán až na atomy a že další stanutí by znamenalo jen a jen ustrnuté konstatování. Jeho metoda, dá-li se tak Hruškova poetika nazvat, byla rozpoznatelná a pro mnohé inspirující: prostor – jakýsi děj, který není nutné vidět, ale vždy nutný děj, protože bez něj by byl prostor jen zmrtnělým obrazem – a přesah do často absolutních konstatování, do všeho(míra). Do dalších dějů, přičemž Hruškou popisovaný děj byl vždy jen výhonkem světa „za“,

který mohla vykreslit naše imaginace nebo zkušenost. V nové sbírce se tato metoda se zjevnou a po čase i předvídatelnou koncovkou narušuje. Je rozleptávána čímsi, co by se dalo pojmenovat vágně několika pojmy, jako poznání, stárnutí, zkušenost, zdrženlivost. Tím hybným a důležitým stavem je ale již výše vyzdvihnutá bezmocnost. Autor zjišťuje, že není schopen (a spolu s ním zjišťujeme, že nikdy pravděpodobně nebyl) tu metodicky popsanou a „promluvenou“ klec dále obývat. Sám si vyrobil past, a tak z ní zkouší odcházet. Ovšem v rovině pohodlnosti a klidu se mu to nezdá až tak nutné („*Pojď otevřeme spolu / Vlamské malířství 17. století / a chvíli se budeme dívat / na světélkující karafy / na cín svícnu / hrozny a nůž*“ – b. *Ve středisku*). Vždyť i dějinné souvislosti ukazují, že to i takhle jde přečkat, přežít. V rovině vlastních emocí je to však najednou nutné. Nebylo-li to nutné již ve sbírce předešlé. Místo vzteku a revolty (neboť jak Hruška chápe, čas je velmi krátký na to dělat a hlavně dodělat podobné věci) nastoupila alespoň snaha vzchopit se a nakročit někam jinam. Vždyť už ten název s pohybem – *auta vjíždějí*... Kdo však kdy viděl najíždění aut na trajekt, hned chápe tu strašlivě přízračnou pomalost, pohyb takřka bez-

radně daný, neovlivnitelný a hrůzný. Do lodí se vjíždí vždy tak, jak chtějí ti, co dopravu řídí. Hruška v tom hypnotickém a neovlivnitelném stavu pohybu, který je na hranici stání, zůstává – logicky – bezmocný.

„*Ve zprávách se oběsila / polská školačka. // Nemohu se tam dostat / přes další přicházející zprávy, / abych ji objal v kolenou. / A / malinko pozdvihnul*.“ (b. *Co ještě chci*) Petr Hruška je skeptik, plněný směsí bezmoci a stárnoucího eklekticismu. Jeho místa jsou ještě prázdnější než kdykoliv předtím, osoby bez jmen a citů pouze konají své návyky. Když jsou z nich vykořeněni, tápou, aby našli další spoj, ve kterém jsou si jistí. Většinou ho nacházejí hned, ale Hruška dovede vždy tu prázdnotu bez spoje vystihnout. Možná se sám stává uzlem v těch bodech, které nemají spoje. Švem, přes který se jednodušeji přejde zase zpět k zavedeným věcem a pořádkům. Víc nemůže bohužel dělat, a to ho svírá k zoufalství. Jde cestou předem danou k vykoupení cizích, jde cestou připraveného nájezdu do lodí. Zastavení na cestě jsou ovšem předem vyřčena a nejde s nimi často absolutně nic dělat. Nejhorší na nich je, že jsou jednoduchá a banální, až by si jich jeden skoro nevšiml. Přesto právě ty jedno-

duché věci hýbají světem i věcmi zdánlivě většími. Kdyby pro básníka byl alespoň nějaký svatý nebo jakýsi pánbů, hned by měl kam to své břímě na chvíli položit. Není. Nebyl a nebude. Těžká hodina přišla na básníka a trvat bude asi dost dlouho. Z bezmoci a vědomí nemožnosti dělat věci jinak a dál, než jak jsou, by se mohl časem otevřít asi nejhlubinnější existenciální prostor, který jsme v české poezii za posledních 15 let vůbec měli. Hruška k němu má vykročeno jako nikdy předtím, a i když je jeho sbírka poskládaná všelijak neskladně a trčí z ní tu a tam ještě odkazy dozadu, k teplíčku zabydlených místnůstek, zdá se, že skrze bezmoc začíná propadat do prostoru tak úzkostného, až v něm přestanou platit všechny věci. I slova, kterými je cokoliv říkáno.

Už kdysi jsem si pokládal u poezie Petra Hrušky otázku: Kam? – Kam půjde dál, když svou hranici vyčerpá? Nyní by měla být změněna na Kdy? – Kdy ještě bude stačit, aniž by ho zdeformovaly nevratné změny? A neví, zda o tom přichystaném a strašlivém světě bude schopen psát a my číst. Blíží se k němu prozatím těžkými čpícími auty cestou do „nehybných lodí“.

Michal Jareš

Tvar lze objednat e-mailem, telefonicky nebo poštou

tvar@ucl.cas.cz

Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1

tel.: 234 612 398, 234 612 399

cena pro předplatitele 22,- Kč

„Proboha, už je to tady zase!“ chtělo se zvolat kritikovi poté, co narazil na další pokus o prózu řečenou společenskou. Na jedné straně je v tom cosi pozitivního, v té utkvělé české představě, že literatura je tu hlavně proto, aby vynášela soudy nad současnou společností, popisovala její politický a mravní stav, jakož se i vyrovnávala s dědictvím let vlády komunismu. Jenže – na straně druhé – co s tím, když výsledky této autorské snahy v poslední době bývají mírně řečeno rozpačité?

Děj Šebelkovy prózy se točí okolo ústřední hrdinky, místní političky, místopředsdkyně zastupitelstva Starého města, jež není těžké identifikovat jako Liberec, které však sám autor chápe jako model reprezentující celou zemi. S důrazem na *typizaci* (bezmála sociálně realistickou) je vykreslena i sama Otýlie B. Jde o ženu, která byla po celý život – zpřítomněný v retrospektivní rovině prózy – v opozici vůči mocným, zejména komunistům, k čemuž byla ostatně předurčena již rodinným původem. Jeden její dědeček byl zarytý kulak, který odolal všem nástrahám kolektivního zemědělství, druhý pak přední právník, který se po únoru 1948 i se ženou pokusil o emigraci, ale patrně skončili v temných močálech Šumavy. Hrdinčin otec, také právník, sice zůstal, ale profesi nikdy nemohl vykonávat. A nepomohlo mu ani to, že v roce 1968 vlezl do KSČ; po pár měsících ho stejně vyhodili a rodina na tom byla ještě hůře. Otýlie kvůli tomu nesměla za normalizace studovat, měla blízko k disentu, a ač nepodepsala Chartu, osobně se znala se všemi těmi básníky, Rumly a Havly. Svobodnomyslnému životu obětovala také rodinu, když výchovu své dcery moudře přenechala

bývalému manželovi, spořádanému inženýrovi. Listopad 1989 ji pak vynesl do politiky, byť na místní úrovni, ale i v této nové pozici osvědčila smysl pro nezávislost a spravedlnost, jakož i odvalu vzdorovat novým mocným, mafii zosobněné Stranou a Firmou, které společně ovládly město i stát.

První – současná – rovina Šebelkova vyprávění ovšem funkcionářku Otýlii B. zachycuje až v okamžiku jejího „úroku“ od zásad, ve chvíli, kdy musí nést důsledky rozhodnutí spolupodílet se na moci a vstoupit do koalice se Stranou. Pod vlivem mladšího milence se totiž nechala vlákat do pasti korupce a je nyní nucena hájit neobhajitelné. V mediální aféře, kterou z toho udělají sympatičtí nezkorumpovaní novináři, přijde o dosa- vadní dobrou pověst. Dramatický rámec do vyprávění pak vnáší soukromá rovina příběhu, tedy Otýliino umírání na rakovinu. Ale nebojte se, všechno dobře dopadne: Otýlie zrekapituluje svůj život, uvědomí si, že byla zlými politiky a milencem manipulo- vána, a svou pověst si zachrání tím, že se v rozhodujícím hlasování postaví proti auto- busovému nádraží na místě parku. (Strana ovšem tuto stavbu prosadí společným hla- sováním s komunisty.)

Podrobný popis děje byl nutný, aby bylo zjevné, nakolik Šebelkova próza tkví v časech vlády komunistické strany. A to nejen proto, že rekapituluje klíčové historické události české minulosti, ale hlavně proto, že pracuje s tehdejší představou literatury jako pro- středku přímé polemiky s politikou. Šebelka zjevně věří, že jeho čtenáři ocení a jako hodnotnou literární výpověď přijmou text, který adresně pojmenuje důvěrně známé negativní společenské jevy a nad současností

osloví soudy, které jsou jim víceméně vlastní. Nikoli náhodou je tu jako vzor literatury, jež bojuje za správnou věc, prezentována Mňač- kova novela *Jak chutná moc*.

Je patrné, že se autor v mnoha motivech a příbězích nechal inspirovat reálnými událostmi a osobami. Jako morálního arbi- tra „nasraného na poměry“ pak do textu zapracoval i sebe sama. Etický patos jeho vyprávění je evidentní a umožňuje také velmi snadno identifikovat jeho politickou orientaci. Prostřednictvím svého textu se totiž autor projevuje jako intelektuál vyrůs- tající v opozici vůči bolševikovi a v obdivu vůči disentu. A třebaže pozdější fungování disidentů v politice na tomto obdivu dosti ubralo, stále je mu havlovská pozice bližší než pozice politiků preferujících ekono- mické zájmy. *Koktejlový útok Otýlie B.* tak bude patrně jinak čten těmi, kteří negativní rysy přítomného stavu berou jako průvodní jev jinak nutných změn, a zcela jinak těmi, kteří je přičítají neregulovanému ekonomic- kému pragmatismu a kořistnictví a ve shodě s autorem si je spojují s ODS. Ta je ostatně v Šebelkově knize onou novou mafiánskou Stranou bez morálky.

Příznivci obou politických stanovisek by se ale měli bez problémů shodnout, že je to próza nezajímavá. Šebelka píše zručně, ovládá nej- různější, někdy málem umělecké vyprávěcí polohy a triky, na pomoc si vhodně přivolává atraktivní erotické scény i citáty z Aristotela, nicméně jeho vyprávění zůstává na povrchu jevů a věcí. Všechno je tu v podstatě pravda: obecně známá, nadosobně nudná, transfor- movaná do žurnalisticky standardizovaných frází. Šebelkovy postavy pak jsou jen sché- maty bez výraznější psychologie a schopnosti

vnímat svět v jeho složitějším rozměru. A to včetně postavy titulní, která prochází tak těžkou existenciální situací, jako je umírání. Nechce se mi ostatně věřit ani tomu, že by na etiku natolik soustředěná žena tak dlouho nechápala, že není zcela normální koupit za pár korun pozemky, na nichž se zanedlouho bude stavět dálnice.

Základní problém Šebelkova textu spo- čívá v neporozumění literárnímu kontextu, v nepochopení toho, co se dnes může stát smyslem psaní a čtení. Šebelka si v zásadě počíná jako autoři, kteří za komunistické totality našli odvahu k tepání veřejných nešvarů a jejich snaha o pojmenování reál- něho stavu společnosti, o zveřejnění tabui- zovaných myšlenek a nepřijemných faktů narážela na cenzurní mechanismy. Porušení politických norem bylo tehdy vnímáno jako literární hodnota sama o sobě a jako takové také bylo oceňováno čtenáři. O tento bonus však autor přichází, jestliže svou výpověď předkládá čtenáři dnešnímu, tedy čtenáři, pro kterého jsou obdobné kritické posudky politické přítomnosti jen fádni součástí mediálního šumu, jímž je dennodenně zaplavován. A takového čtenáře asi příliš nepřekvapí, když mu spisovatel v románu opět naservíruje to, o čem slyší nejenom ráno v práci a večer v hospodě, ale čeho jsou také plné noviny, televizní zprávy a diskuzní pořady.

I když – pokud někteří čtenáři *Blesku, Aha* (a jak se to všechno jmenuje) ještě umějí přechít delší text s uměleckými ambicemi, snad by si Šebelkova kniha svého adresáta mohla najít. A ještě by ho mohla trochu kul- tivovat.

Pavel Janoušek

ZASLÁNO

LETMO K JEDNÉ LETMÉ SLINĚ

Na stránkách *Portálu české literatury* (www.czlit.cz) se 17. 12. 2007 v rubrice *Ponděl- ník* objevil text Vladimíra Novotného *Kde ti všichni žáci jsou?* Nebudu tu spekulovat o tom, proč ho Novotný napsal a publikoval; mezi důvody ještě k těm elegantnějším by patřila snaha přivábit provokací k domov- skému webu – vždyť i já, přiznávám, jsem na *Portál* zabloudil po dlouhé době teprve poté, co mě kolega upozornil na Novotného glosu. Novotný v ní – aniž by původního mluvčího ve svém textu pojmenoval – ironicky stupňuje a přesouvá smysl některých pasáží z úvahy Boženy Správcové *Poločas rozpadu. O tom, jak na sebe poezie a tato doba divně koukají* (otištěné 29. 11. 2007 ve *Tvaru* č. 20), a sice pasáží, jež tematizují otázku podílu peda- gogického působení Jiřího Brabce na stavu aktuální kritické reflexe nové české poezie (ponechávám teď stranou pochybnou váhu takové otázky); mimo jiné totiž Správcová na jednom místě píše o „jeho žácích“. Novotný prý o žádných neví (píše: „Skutečně: ani ve střední, ani v mladší literárněvědné bohemistice není po nich ani stopa“), ptá se po jejich práci a nakonec i po práci učitelově, nebo – jeho slovy – „konzultantově“. Jeho škoda. Snad by se mohl vrátit z orientálních zemí, v nichž – pravděpodobně – už řadu let pobývá, a začíst se opravdu poctivě do textů – například a za řadu jiných! – L. Heczkové, D. Vojtěcha nebo J. Wiendla, seznámit se s edičními projekty, v jejichž centru Brabec stojí atd. („telegra- fický“, nicméně zevrubnější výčet podal Jiří Flaišman 9. 1. 2008 v týdeníku *A2* č. 2). I když ani to možná nebude stačit k pochopení roz- ptýlené inspirativnosti setkávání a potýkání s Jiřím Brabcem. Nejde ani tak o to nahradit ironizaci adorací (to by ostatně – předpoklá- dám – Jiřího Brabce i docela pobavilo); smys- lem mé poznámky snad daleko víc může být výzva: až zase někdy bude mít kdokoli pří- ležnost číst některou z jistě bystrých prací Vladimíra Novotného, nechtě si při tom vzpo- mene na jeho nestravitelnou předvánoční slinu z roku 2007.

Michal Topor

JEDNA OTÁZKA PRO

Váš překlad Topolova románu *Noční práce*, který nedávno v Norsku vyšel, je vůbec první porevoluční český román v norštině. Čím si tuto situaci vysvět- lujete a čím si vysvětlujete pozitivní ohlas v Norsku? Chystáte nějaký další překlad?

Do roku 1989 byla česká literatura vydá- vaná v Norsku prakticky totožná s lite- raturou samizdatovou, což byl jak pro nakladatele, tak pro čtenáře známý pojem. Když se po roce 1989 skutečnost a poměry v Československu změnila a česká samizda- tová literatura jako taková zanikla, nastal ve vydávání českých titulů v Norsku velký útlum. Bylo nutné vybudovat zájem o čes- kou literaturu úplně od začátku, což nebylo jednoduché. V Norsku máme totiž tu nevý- hodu, že je pouze několik zprostředkovatelů české kultury a literatury. Norských bohe- mistů je málo a jen několik z nich se věnuje literárním překladům aktivně. Musím také podotknout, že norská nakladatelství za

posledních 15 let příliš velký zájem o sou- časnou literaturu střední a východní Evropy neprojevovala.

Podstatným důvodem, proč Topolův román *Noční práce* dostal tak příznivý ohlas v Norsku, je především ten, že jde o velice dobrý román, jehož kompozice, příběh a narativní styl představuje zajímavý a kva- litní čtenářský zážitek. Možná že se prvky magického realismu románu také líbí nor- ským čtenářům, kteří si právě tento žánr během posledních 20 let velice oblíbili. Myslím si také, že tento román vzbuzuje latentní zájem norských čtenářů o české a středoevropské dějiny, o kterých Norové všeobecně vědí pramálo.

Pozitivní ohlas kritiků a zájem médií o vydání Topolova románu v Norsku však překonaly veškerá očekávání nakladatele i překladatelky. Román byl mimo jiné vybrán norským rozhlasem jako jeden ze sedmi nej- lepších zahraničních románů přeložených do norštiny v roce 2007. Na základě tohoto

KRISTIN KILSTIOVOU

foto archiv Tvaru

úspěchu plánuji ve spolupráci s nakladatel- stvím *Bokvennen forlag* další překlad Topo- lova románu, tentokrát jde o *Kloktat dehet*. Potřebujeme ale na překlad grant, takže teď si držíme palce, doufáme a věříme, že za pár let vyjde v Norsku další současný český román.

miš

POLEMIKA

OBAVA ZE SKUTEČNOSTI?

Na konci *Poznámky* básníka Petra Krále ve *Tvaru* č. 1/2008 směrované básníku a lékaři Norbertu Holubovi a potažmo i literární revue *Weles* za otištění jeho studie *Bipolární básník Ivan Diviš pokládá autor otázku, „jak může Holubův fašizující text bez zachvění tisknout literární revue, jejíž vlastní smysl je v něm od základů zpochybněn“*. Nebudu komentovat jednotlivé konkrétnosti glosy Petra Krále, což dle mého názoru učiní Nor- bert Holub sám, ale na otázku týkající se literární revue *Weles* bych rád zareagoval, poněvadž se nemohu zbavit dojmu, že se k ní autor příspěvku prodral cestou spleti- tých implikací, k závěru vyvolávajících spíše pocit volných asociací dýchajících závanem let šedesátých. Řekne-li Petr Král, *básník X se zabil z nešťastné lásky*, a lékař Holub řekne, *suicidoval v důsledku nekompenzované*

deprese, mají oba pravdu, nevím, co je „faši- zujícího“ na tvrzení lékaře, jehož postoj Petr Král srovnává s „hitlerovským tažením proti »zvrhlému« umění meziválečných avantgard“. Už vůbec potom nechápu mechanismus, jakým Holubovo konstatování, že básník Ivan Diviš trpěl maniodepresivní afektivní poruchou (připouštím, že jazyk, kterým je studie psána, je možná příliš odborný), „zpochybňuje od základů“ smysl literárních časopisů, i když tuším, že důkladnou analý- zou východisek Petra Krále (nikoliv Holubo- vých) lze možná nějakou souvislost nalézt.

Holubova studie není textem usilují- cím o interpretaci Divišova díla. Osobně ji považuji za cenný informační zdroj umož- ňující literárním vědcům, ale i laikům, zají- mājícím se o Ivana Diviše a jeho dílo, pojme- novávat skutečnost pravými jmény a vnímat básníka ve všech aspektech jeho osobnosti.

Nevidím jediný důvod, proč si dávat klapky na oči a bránit se poznání a interdisciplina- ritě v jeho dosahování. Snowův předpoklad Třetí kultury se asi v nejbližší době nenaplní, ale každý pokus alespoň o kontakt, když ne průnik, humanitních věd s přírodními vni- mám jednoznačně jako pozitivní. Básník nemusí být pouze introvertním podivínem případně extrovertním bohemem, jak to má valná část společnosti bohužel zažitě od češtinářek středních škol, ale může být rov- něž paranoidním schizofrenikem, depresiv- ním nebo manickým alkoholikem, prostě duševně nemocným člověkem stejně jako mnozí ostatní, kteří nikdy žádnou báseň nenapsali. Pranic to neubírá na kvalitách jeho díla, ba naopak. Příspěvkům, jako byla studie Norberta Holuba, je literární revue *Weles* i do budoucna otevřena.

Ondřej Slabý, šéfredaktor *Welesu*

toulání a psaní mám v krvi

ROZHOVOR S JÁCHYMEM TOPOLEM

Vznikají určité obranné mechanismy, např. instituce čtenářských klubů, které jsou samozřejmě už i na internetu, a přes ně se dostanou do kontaktu lidi se stejnými zájmy. Samozřejmě že když si něco přečteš, nemusíš mít nutně potřebu kámošit se s lidmi, co čtou stejnou knížku, ale pamatuju si z gymplu, jak to bylo úžasný potkat člověka, s kterým tě pojil stejný prožitek a s kterým ses o něm mohl bavit. Obranná reakce spočívá v tom, že si, pokud o to stojíš, přes internet, který je součástí zrychleného trhu, najdeš tyhle lidi – a čas knihy, jejího čtení zpomalíš.

Čekalo se od tebe a Filipa, že budete kráčet ve stopách svého dědečka a otce? Cítili jste nějaký tlak? V čem se vaše dětství lišilo od vašich vrstevníků?

Když jsem byl asi v osmé třídě a rozhodovalo se o mém zaměstnání, tak přišel táta z hospody, kde byl čirou náhodou s nějakými lidmi ze zoo, a říkal, že bych mohl dělat ošetřovatele cizokrajných zvířat, že by mě prý vzali. To už si dnes nedovedeme představit, jak rodiče museli lízt po zdi z toho, aby člověka někam vzali – jinak to totiž znamenalo fabriku, to zažil třeba Placák. No a nepracovat, nestudovat? Tak šup do kriminálu, šileným strašákem pro nás byl paragraf příživnictví. Ale že budeme psát, to se od nás vůbec nečekalo, nicméně my jsme to dělali už od útlého věku. Pořád ty samý paradoxy, já sice byl z literátské rodiny, ale ty lidi kolem, to byl lid v montérkách nebo dokonce ve vězeňských hadrech, pořád se někdo vracel z kriminálu nebo do něj zahučel, byl to svět hospod, bytových seminářů apod. Věděl jsem, že rodinní přátelé jsou spisovatelé nebo básníci, třeba Linhartová, Fišerová, Pecka, Kabeš, Vohryzek, Havel, Lopatka, když to vezmu napřeskáčku; všichni úžasně mluvili a byli zajímaví, ale nedovedl jsem si představit, že tihle lidé mají veřejná čtení nebo že jsou v televizi. U našich dětských postýlek se holt střídali disidenti, rozvratníci. Někdy to bylo docela divoký, všem jsem ale dnes vděčný.

Co člověka předurčuje k tomu stát se spisovatelem? Co o tom rozhodlo v tvém případě?

Myslím, že u většiny lidí je to tak, že se jejich psaný nebo prostě vymyšlený věci dostanou k ostatním, to je možná prázáklad básnictví, to sdílení, to jsou ti šamani, co tlupě přivolávají pratury, lesní bohy nebo někoho léčí, v našich podmínkách ovšem spíš třeba napíšeš text k písničce, pak to kapela hraje třiceti lidem a někdo ti řekne: úplná kravina, kámo... nebo třeba: seš vohromně dobrej, kryš hlavo... No a už seš v tom... Samozřejmě můžeš být prokletý básník, který si píše něco sám pro sebe a pak spáchá sebevraždu a jsou to výborný věci, ale já myslím, že ve většině případů začínáš být spisovatelem, když své texty sdílíš. Pro mě byli tím startérem *Psi vojáci*, díky nim se mé první věci dostaly mezi lidi, do širšího podvědomí androše, a když nás začali přijímat velíkání jako Bondy, Jirous nebo Ivan Bierhanzl či Petruška Šustrová, tak už to bylo jako kariéerní postup. Nicméně ten zlom do prózy, ten přišel až po 89. roce, dřív jsem si vůbec nedovedl představit, že budu psát prózu.

Ve Tvaru máme rubriku *Ejhle, slovo. Co se ti dnes vybaví, když se řekne androš, mánička nebo mařena?* Považuješ tato slova za historismy?

Při slově *androš* si představím autobusové nádraží Praha-Zlíchov v sedm ráno, výfuky, mastný vlasy, kocovina, jedem na tajný koncert, stojí tam řada debilů s pendrekama, mlá-

těj do nás, já řvu: „*Nech mě bejt!*“ a dostanu takovou, že o sobě tři hodiny nevím. Nebo byt, kde je všechno rozmáčený a hnije tam nádoby a tobě není úplně nejlíp, kolem kamarádi, kamarádky v různém stupni bezvědomí a ty si říkáš, že na tu vojnu nejdeš a že půjdeš radši do pakárny. Tak vstaneš a jdeš a v Bohnicích ti na uvítanou rovnou přes kalhoty bodnou plegomazin a spíš v kleci. Androš, to byl Tibor, mánička z Tábora, kterej si noc před odvodem vymyslel, že mu nadvakrát přerazíme tyčí nohu, já ho s dvěma dalšíma držel, a když kost praskla, podotýkám podruhy, tak jsem se poblínlal; já byl šíleně mladej a tihle mi dávali školu. Tibora vzali stejně a po propuštění z vojenský nemocnice se bohužel zastřelil mezi dvěma túrujícími tanky někde v sektoru *útok Doupov*. Nebo Ivan Derringer, kamarád, co se párkrát odborně podřezanej vojně šťastně vyhnul, ale tak si zvykl na to rituální sebezabíjení, že si jednou obloukovou pilkou podřízl krk, anebo Martin Martinec, maloval výhradně v kocovině, můj dobrej kamarád, ten uměl na jaterní kóma. Chlast, drogy, deprese, odvrácená tvář toho jirousovského androšského „šťastného ghetta“. *Androš* je estetická kategorie nepřesně definovaná, spíše tušená. Celine, i Rimbaud, i Fanda Pánek. Pro mě je to ovšem minulost a nevím, jestli ta slova nadále podobně fungují. Teď jsem ale byl na mejdanu ve Factory, právě na Zlíchově, David Černý tam slavil narozeniny s knížetem a byl to teda *androš*, zvláště řízlej příjemnou snobárnou. Songy *Lucie* i *Garáže*. Někdy k ránu přišel Günter Grass, jako zjevení. Množství mladých slečen a pár bejvalejch androšů, který maj teď poměrně vysoký státní funkce. Spoustu legrace.

Tvé knihy se vyznačují až drásající mírou expresivity. Člověk si pak říká, zda máš skutečně tak šílenou představivost, nebo zda jde o zátěž krušného, traumatického dětství a mládí.

To, jak ty říkáš, krušné mládí, mi připadlo jako fantastické, barevné a úžasně dobrodružství. Vůbec ho nepovažuju za krušné. V androši jsi nikdy nebyl sám. Pamatuju si, jak mi táta pohrdavě říkal: „*Vy jste takoví stádní, i s těmi dlouhými vlasy...*“, ano, umělec bývá solitér a individualista, ale v tom křehkém věku sedmnácti dvaceti let, kdy proti tobě stojí bolševické armády se svými soudy, blázinci a hysterickými, urvanými učitelkami, potřebuješ lidi kolem sebe. Když máš pět šest kamarádů, tak co? Dostaneš osmačtyřicítku, namlátěj ti třeba, ale víš, že se vrátíš a ty lidi tam na tebe počkají. Kam by taky šli? Tak asi v 83., 86. roce jsem měl klíče od čtyř bytů, kam jsem kdykoli mohl zajít, přespat, najíst se. Víno, bílej Bušek z Velhartic nebo červená Medvědí krev, a jak psal Hrabal, enormní množství piva. Ráno jsi šel dál. Jiný lidi měli zas můj klíč. Bylo to radostný mládí. A bezstarostný – za to, za co jsi v padesátých letech vyfasoval trest smrti, za to jsi za nás dostal pár facek nebo kdyžs měl smůlu, tak rok dva basy. Byla to měkká totalita, ta je kreativní. Dobře víme, co s lidmi dělá krutá totalita – nacismus, komunismus –, ale co s námi dělá svoboda, to dosud nevíme. Neměl nakonec pravdu Orwell, který napsal, že svoboda je otroctví? Mladí sami říkají, že jsou otroky všech těch možností, které dnes mají. Lidi, kterým je tak dvacet, na sobě deset let testujou mejl a mobil. Nevíme, co to s lidmi dělá. Ale nebudem se bát. Život musí bejt rizikovej, prostě musí. Jsou dnešní mladí šťastnější, než jsme byli my? Směju se, určitě ne.

Nakolik necháváš při psaní pracovat svou fantazii?

Strašně moc. Když píšu reportáž, musí být přesná, ale v románu si vymežím. Ve hře *Cesta do Bugulmy*, tam je skoro každá šílenost na základě nějaké historické realie. Nebo *Supermarket*, tam zas píšu o neznámé střeoevropské historii, o Rusínech, Lemcích a Bojcích, kteří byli po druhé světové válce vystřelení a deportovaní ze svých vesnic. A teď se na tom místě objeví parta čtyř chlapíků, pražských floutků, kteří tam halucinují z kořalky. Proto ta rozjitřená představitost, rozjitřovaná ještě tím, že lidem chybí minimální historická znalost, že tyhle osudy prostě neznají. Já jsem historií skutečně postižen, až obsesivně, ale naštěstí zdaleka ne sám, jak poznávám na svých čteních.

Funguje u tebe autocenzura? Jaké jsou rozdíly oproti cenzuře vnější? Začals publikovat ještě v době, kdy cenzura byla běžnou součástí literárního života.

Trošku bych tě poopravil: Bylo to běžnou součástí literatury oficiální, ale ne té, která mě zajímala. Když mi vyšla v samizdatu první sbírka básní, jejímž editorem byl Jan Lopatka, byl to pro mě obrovské zážitky a vůbec mě nezajímalo, aby mi to vyšlo někde oficiálně. Takže já žil ve světě bez cenzury. Kamarád z gymplu, který vydal báseň v časopise *Tvorba*, u mě naprosto upadl – to on šel pod cenzuru. Když pak přišel na Klamovku, byla kolem něj bublina. A cenzura? Když jsem napsal báseň o tom, že Gottwald byl masový vrah a já lepím jeho známku na dopis holce, s níž jsem se rozešel, dál už jsem jít nemohl. Mohli za to člověka zavřít, směšný. Ale tím to pro mě bylo silný, pustit tu holku, pustit tuhle větu. Takhle to bylo primitivní. Mohl bys říct, že to je přece fuk, že může být dobrá báseň v režimním časopise, že je to jedno. Ale nebylo a není to jedno a básně v režimních časopisech bývaly ještě o něco blbější než ty blbý androšský. A autocenzuru mám samozřejmě pořád zapnutou, přece se nebudu dotýkat ran svých blízkých.

Počátkem devadesátých let jsi vydal dvě básnické sbírky, přesto se ti daří udržovat představu o sobě jako o básníkovi dodnes. Jaký vztah máš ke své poezii, bereš ji jako uzavřenou kapitolu?

Já jsem na jednu stranu hrdý, že tu a tam lidi pořád tyhle knížky čtou, na druhou stranu strašlivě bych v nich škrtal. Popravdě řečeno, nejsem je schopen ani číst. Vidím sebe – dvacetiletého, hladového – není mi z toho moc dobře, ty básně jsou zelený a poplatný brutalitě androšské doby. Alespoň jsem ale nikdy nenapsal báseň, která by byla tak politicky angažovaná, že bych se teď za sebe musel stydět. Koukám se na ně jako na nějakého mladšího bráchu, kterému bych dal pár zákazů, ale jinak musím být shovívavý. Tak buď taky, ty básně jsou starý pětadvacet let – to sis ještě hrál na horníka v uhláku...

Několik let jsi učil na Literární akademii Josefa Škvoreckého. Co ses tam naučil ty sám?

Na rozdíl od jiných pedagogů jsem tam neměl ten klasický seminář tvůrčího psaní, ale jen jednu dvě čtyřhodinové šichty týdně. Začal jsem tam učit v době, kdy mě napadalo, že už nikdo nebude číst, takový ten bolestinský pocit, že si s nikým nerozumím, že jsem úplně poslední generace, že literatura už nikoho nezajímá. A najednou jsem se ocitl ve třídě plné lidí, kteří čtou, recitují básně a které to baví. Největší přínos těch kurzů není v tom, že se lidi naučí psát, ale že tu najdeš partu spřízněných lidí a narazíš na spoustu knih, že se nepropadáš do té samoty, do té podivínskosti, která může být v mla-

dém věku sebevraždna. Říkám to s tím, že já to přežil: měl jsem ale bráchu, Bondyho, měl jsem Jirouse, který byl v base, potkal jsem se s Krchovským, Kremlou, Placákem, Marksem a dalšími.

Dá se vůbec psaní vyučovat? Není škola pro spisovatele chiméra?

Někteří lidé z Literární akademie říkají, že když může být škola pro sochaře, malíře nebo filmaře, tak proč ne taky pro spisovatele? Nakonec, podobné školy existovaly vlastně kdekoli, kde mezi sebou lidi určitým způsobem komunikovali, ať už to byli opilci u Baudelairova stolu, římsí mladíci shlukující se kolem Catulla, Bondyho nepřetržitý kazatelství nebo třeba Sapfó a její suita. Komunikace uvnitř nějaké družiny lidí, to je přece základ té školy.

Studovals na FF UK etnologii a zároveň jsi učil, dáváš bezpočet rozhovorů a zároveň jich spoustu děláš. Proč tě tak přitahují obě strany barikády, to věčné střídání rolí?

To má dobové důvody: Když jsem dělal přijímačky na vysokou, tak přijeli estébáci a řekli: Tuhle zrůdu nevemete – a něco podobného zažily i tisíce mých vrstevníků. A protože jsem si ty věci nemohl zkusit, tak jsem po nich přirozeně zatoužil později, když už to bylo možné. Tohleto střídání stráží se se mnou vleklo vždycky: chodils na filozofické semináře, které vedly špičky jako Tomin nebo Hejdanek, a zároveň ses ráno oblík do špinavých montérek a šels do kotelny. To byla generační pečeť, ta česká absurdita, v leččems přínosná. I když ona není úplně česká; když si vezmu oblíbený autory svého mládí, ať je to třeba London, Babel, Kerouac nebo Hemingway, tak u nich bylo normální, že si prošli různými zkušenostmi. Pro mě to byla i fascinace jazykem. Jak jej máš poznat, číst si nějaké knížky o gangsterech? Osud mě z blázince vrhl na Smíchov, kde jsem bydlel v jedny díře, které tam dávali sociálním případům: žili tam divoký cigoši, kriminálníci, lidi staří a nepříčetní, a v takovém prostředí máš mluvit jazykem filozofického semináře? Tak to si nedođeš ani pro housky.

Ty na literární stipendia jezdíš dobře připraven – vezeš si s sebou vždy vedle jasné představy o tom, jak bude budoucí kniha vypadat, taky výpisky, poznámky, osnovy apod. Jak vlastně dílo v tvé hlavě vzniká, uzrává?

Člověče, tohle kdybych já věděl. Jednu věc jsem ale zjistil: že největší potíže vznikají asi ve třech čtvrtinách knížky. Máš nápad a jsi schopen si sehnat to základní, s čím já mám celý život problém: a sice prostor, čas a peníze. A teprve pak se můžeš dostat do té euforie, rozjet se a nestarat se o nic kolem, ale potom to musíš nějak dokončit, udělat z toho jednolitý dílo, motivy na začátku a na konci se ti musí spojit. A právě v těch třech čtvrtinách člověk začne tápat.

Nedokážu říct, jak to zraje, protože mám pocit, že právě to uzrání je na tom to nejtěžší. Pregnantně to pojmenovává Havel ve svém *Dálkovém výslechu* s Hvižďalou: s hrou je stejný problém jako s kuřetem – aby bylo upečené, ale nebylo vysušené, říká. Jak se mi to děje v hlavě, to ale skutečně nevím. Když však nějaké to téma s sebou tahám příliš dlouho, dlouho se na ně těším, moc o něm mluvím, najednou mě přestane zajímat, už jsem si s ním jakoby vyhrál a přestane mě bavit.

Píše se ti se stejnou lehkostí jako před lety, na počátku tvé literární dráhy?

Ne, víc mě vyrušuje život, shánka po prachách a podobný otravný věci. Nějak přitvrdilo...

Pracuješ v Respektu už dva a půl roku. Považuješ se za novináře?

Jo, považuju. Já tam byl od úplného začátku v 89. roce, spolu s Lamperem a Spurným. Novinařinu nemůžeš dělat tak nějak bokem,

foto Karel Cudlín

to tě vcucne. Nemyslím teď psaní nějakých fejetonků, ale opravdovou novinářinu – a tou je pro mě reportáž. Ne nějaký kecy, co si za půl hodinky vygúgluješ nebo vyrobíš po telefonu, ale to zážitkový, jedeš tam a vidíš věci a mluvíš s lidma. Já dělal i vraždy, třeba ten mord v Bílině, jak kluci studentíci zabili holku, kamarádku, jen tak, umučili ji a šli na pivo, z toho je mi doteď zle. Moje oblíbená novinářská historka je o tom, jak šel Karel Poláček Ječnou ulicí na mariáš a tam přinatrefil atentátníka, co zrovna střelil Rašína, tak utekl na protější chodník, aby o tom nemusel psát, a pokračoval na tu partičku. No ale dělat se to takhle nedá. Já za těch dva a půl roku nic nenapsal. A proč? Protože mě práce reportéra stála veškerý čas.

Dá se srovnat tvé někdejší a nyníjší novinářské angažmá?

Ani ta doba se nedá srovnávat. Už kvůli tomu, že tehdy byla východní Evropa a Československo ve středu celosvětového dění. Zažívali jsme obrovskou euforii: krátce předtím jsme tajně tiskli letáky ve sklepě, mohli nás kdykoliv zmlátit, a najednou tvůj článek vyjde v nákladu 150 000 a je jím oblepená celá Praha. Magický to bylo. Má zvědavost byla navíc umocněna tím, že jsem do svých 25 let žil v zamřížované zemi a nemohl jsem skoro vůbec cestovat. A teď jsem se dostal do Černobyli, do Íránu, kde bylo zemětřesení, do Rumunska, kde se během revoluce střílelo, pomáhali jsme stěhovat Volyňské Čechy. Dobrodružná, úžasná doba. Nejdřív jsem tedy vydával básně, pak jsem byl zuřivej reportér, potom romanopisec na volné noze a po nějakých deseti letech jsem si zvolil zas tu novinářinu. Deset let ti nikdo neporoučí a najednou jdeš zpět na porady, stíháš uzávěrky. Ale nešlo to jinak – ačkoliv mi knížky vycházejí všude možně, nejsou to žádné bestsellery a člověk by tím uživil možná sám sebe, ale celou rodinu už ne. Navíc už jsem nenáviděl ten spisovatelský život, ten nekořený kolotoč autorských čtení a cest.

Nebylo vlastně ani důležité, co říkáš a jak to říkáš, ale že to říkáš.

Připravils k vydání knihu příběhů seвероamerických indiánů *Trnová dívka*. Nezávidíš vypravěčům mýtů lehkost, s níž své příběhy vyprávějí?

To je něco jiného, oni byli lidi doby kamenné, žili v úplně jiném světě. Měli daleko jemnější přechod mezi lidmi a zvířaty a mezi světem živých a mrtvých. Ale pozor s tou lehkostí, lehké to neměli: vypravěč musel své posluchače zaujmout, musel to být herec, gestikuloval, používal masky, prskal, štěkal jako psi a třeba vyl jako kojot – částečně to bylo divadlo.

Trnovou dívku teď chystám k reedici. Třeba dnes jsem přepisoval povídku, kde je hlavní postavou kluk, co je zároveň teletem: jeho táta potkal jednou v bahně bizoní krávu a z toho je tady ten kluk. Indiánský vypravěč o něm mluví jako o teleti a zároveň o klukovi, já používám spojení *chlapec-tele, matka-kráva*, ale česky to najednou zní nudně, směšně. Folklor samozřejmě nejde převést, je to víceméně pro partu indiánofilů, spiklenců, kteří se tím budou bavit, ale bavím se tím i já, a proto jsem se do toho pustil.

Nakolik jsou divadlo, exhibice, show důležité pro současného spisovatele?

Podle nатуry. Někteří lidi tu exhibici potřebují, přednášet své texty je pro ně radost, je to běžný, jako například pro Jaroslava Konečného, který vyhrál v Německu desítky soutěží v slam poetry. Po mém čtení v Mnichově mě požádal, ať už žádnou poezii nepíšu, a pokud ano, ať ji alespoň nikdy nečtu nahlas. Třeba Jaroslav je docela určitě potomek jokulátorů a vypravěčů na trzích, kteří cestovali od města k městu. A pak jsou lidi, kteří ze svých vystoupení mají nervy a nemají je vlastně moc rádi; děláme to jen proto, abychom prodali své věci. Když ti ale dnes vydá knížku německý, italský nebo anglický nakladatel, tak samosebou předpokládá, že tam pojedáš a budeš ochoten ze sebe toho jokulátora udlát. Teď jedu v únoru do Minska. Vyjde tam péči bohemisty Sjarjeje Smatryčenska *triglav*, totiž knížka, kde jsou texty mého táty Josefa, bráchy Filipa a moje. Tohle je možný fakt snad jen v Bělorusku.

Kterého překladu svého díla si nejvíc ceníš?

Nedávno jsem se vrátil z Norska, kde mi vyšla *Noční práce*. Byl jsem tam s překladatelkou a kamarádkou Kristin Kilsti a oba jsme byli šťastní, znavení kolotočem čtení jsme odpoledne spali po hospodách. To v Norsku jde. Každý den vycházela nějaká recenze, spisovatel Lars Saabye Christensen totiž prohlásil, že ta kniha je dobrá, a díky tomu se během týdne vyprodala půlka nákladu. Dost neuvěřitelný. Představ si, že Hakl pochválí nějakého neznámého Nora a lidi si to jdou přečíst. Samozřejmě si vyčítám, že jsem to měl napsat líp, daleko líp. Dost možná, že ten překlad je lepší než originál, fakt. Další radost jsem měl ve Slovinsku, kde Nives Vidrih přeložila *Sestru*. Lublaň na mě působila podobně jako Praha s jednou výjimkou, kterou jsem si uvědomil po několika hodinách, kdy jsem dumal, co je na tom městě zvláštní. Nejsou tam reklamy, billboardy ani žádný obří supermarket. Není to žádný skanzen, je to živé, a přitom poklidné město, neznečištěné tímhle sajrajtem. Když jsem se divil, jak to dokázali, tak Nives řekla: To je jednoduchý, nejsme prostě tak blbý jako vy.

V posledních letech je asi nejexotičtější turecký překlad *Anděla*, v časopise *Radikál*, což je těžce levicovo-anarchistický plátek, prý na něj vyšla výborná recenze. Ale jasný je, že si mě taky nějakí kritici podaj. Kolikrát mně vynadali třeba v Polsku a Německu, kde mi vychází všechno a neberou si teda žádný zdvořilostní servítky, jako kdybych byl dosud nepoznaný host. Moje knížky vycházejí ve střeoevropských zemích, je to přece psaní ze střeoevropský díry, máme společný historický rožně a společný nízký nebe,

tak pak tě potěší a zaujme, když španělský editor řekne: prodej máš naprosto mizernej, ale necháme si tě, protože mít takovýho nečitelnýho exota ze země, kterou tu nikdo nezná, je pro nás zajímavý. O to jde, že ti po první knížce chtějí vydat další. Španěl je ale výjimka. Třeba ve Francii prodali *Anděla* asi dva tisíce, další knížky ještě míň, tak mě vykopli. To samý v Maďarsku. Neprodají, vykopnou, to je běžný.

Na nedávném čtení v pražském Českém centru jsi avizoval vznik dvou nových knih, obou cestopisných. Znamená to, že po období „city noir“ a následné „znásilněné vesnické idylly“ vstupuješ do nové etapy, kterou předznamenal už *Supermarket sovětských hrdinů*? Co tě přivedlo k reportážnímu cestopisu, čím tě tak vábí?

Po černé řadě, onom „city noir“, což jsou básně, *Sestra*, *Výlet k nádražní hale*, *Anděl*, texty pro *Psí vojáky* a Načevu, městský věci, přišla řada rudá, plná zrůdný bolševický poetiky, syčená nedávnou historií, militaristickou výchovou v dětství, bojovníky od Dukly, které nám učitelé vtloukali do hlavy jako vzor, přičemž ovšem zatajili, že mezi nimi byly tisíce trestanců z Gulagu, sovětským mýtem syna pluku, který ovšem rezonuje s husitskýma práčatama; tohle seškvarený dohromady a taky vzpomínky na vesnici, ve které jsem strávil kus dětství. Takže rudá řada je *Noční práce*, *Dehet*, *Bugulma* a *Supermarket* a ještě nějaký drobnosti. Jednak je ve mně tahle bolševická poetika prostě hluboce zakořeněná, jednak jsem cítil jakoby paniku, že nenávratně zmizí a já jsem tím svědkem umírajícího času, který to ještě musí říct ostatním. *Supermarketem* a *Bugulmou* tohle období zřejmě zaplatpánbů končí, chci pokračovat v reportážním stylu; novinářem jsem s přestávkami spoustu let, toulání a psaní mám v krvi. Poslední moje reportáže v *Respektu* – o Grónsku a medvědech na česko-slovenské pomezí – jsou asi náčrty dvou cestopisných knih. Čili po řadě černé a rudé se tu rýsuje řada bílá – období ledu, tmy a šelem.

Jak důležité jsou pro tebe obecně žánry? Řekne si každý materiál o to, jak má být zpracován?

Já mám za sebou drezuru v týdeníku. Reportáž je pro mě královna novinářiny, něco jako byla v armádě lehká jízda před vynálezem kulometu... Snažím se, aby text opravdu byl profí reportáž, ale pak za mnou přijde šéf a řekne: No dobrý no, ale mělo by to být víc topolovský – a já se přitom celou dobu pokouším o přesný opak. Snažím se ctít žánr, ale žijeme v době, kdy ctít žánr znamená ho tak docela nectít a všechno je promíchaný a mele se to jedno s druhým. Já se snažím, aby psaní bylo srozumitelné; samozřejmě že autor musí mít všelijaké své záskuby, tajemnosti, vrtochy a podobně, ale musí to být srozumitelné, protože nesrozumitelné věci jsou nudné, jako cizí sny.

Tvrdíš o sobě, že nejsi schopen napsat zaručený komerční trhák, nějaký „euro-román“. Myslíš si, že je to budoucí vývoj literatury, něco jako návod pro autory, nebo snad dokonce imperativ?!

To je sen mnohého nakladatele i autora, ale kdyby to bylo lehký, tak takové knihy seká každý druhý a vzájemně se vyrušej. Naštěstí. Protože tak úžasná nuda, text, který je pro každého! Vůbec se o to nesnažím. Každý, kdo učetl pár odstavců z mých próz, ví, že jsou špatně přeložitelné, že nejsou ty „euro“. Stejně ale vycházejí v překladech. Pořád mi to připadá zvláštní a nezasloužený. To je na psaní právě bezvadný, je to svoboda, alespoň to psaní, které mě zajímá, a nemůžeš si nic spočítat dopředu, nevíš, jak to dopadne. Budou tě číst, nebudou, budou po tobě plivat, nebo ne, to ti musí být jedno; jdeš do toho, protože musíš, chceš, nedovedeš si bez toho představit život.

Připravil Michal Škrabal

ANDROŠ

Specifický „argot undergroundu“ stěží kdy existoval, ale o tak trochu „profesionálním slangu“ undergroundového společenství ze 70. a 80. let snad je možno hovořit. Proliná se ovšem na jedné straně se slangem chartistů (*signatář, Infoch, sledovačka, mluvčí, brouk, napíchlý, nasazený*), na straně druhé pak vskutku s argotem narkomanů (*věci, zboží, téčko, mařena, perník, feták*), frekventantů psychiatrických léčeben (*pakárna, pakouš, máčo, psychouš*), kriminálníků či aspoň hospodských vysedávačů (*bahno, zavíračka, vyrov-návák, pazderna, lak na rakve*), ale to spíše jen okrajově. Reprezentativní pro tuto „periferii undergroundu“ jsou zejména prózy Pelcovy a Vondruškovy. Policejním terorem byly ovšem vynucované různé kryptické zkratky především lokalit a vlastních jmen, tak např. v prvních samizdatových antologiích poezie se vyskytují jen iniciály jednotlivých autorů; ze stejného důvodu byly vlastně oblíbeny i přezdívky, z nichž nejznámější byla zřejmě ta, která se posléze měla stát Jirousovým uměleckým pseudonymem: *Magor*. Ale zde bychom mohli vzpomenout také na *Mejlu, Kábu, Emanu, Dina, Vátáka, Alfréda, Bobše, Saláma, Dlouhána, Pindů, Skaláka, Kocoura, Čuňase, Sysla, Čárliho, Quida, Krcháče, Starýho, Londýna, Kukalku, Pipka, Maxe, Antipíču, Pájku, Tímpa, Vidličku...* v neposlední řadě vlastně též básníka *Bondyho* a jeho *ťapku*. Některé z těchto přezdívek se mezitím staly významnými kulturními veličinami, jiné jsou již zcela zapomenuty. Přezdívky měly samozřejmě též hospody, což je sice jev značně rozšířený, ale některé z nich byly používány právě jen v undergroundovém společenství. Ať někdo nezasevěný dnes zkusí vypátrat, kde to bylo *Na čurandě, U Lojzy, U Svitáků, Studenéj odchov* či *V hrobě!* Trochu snazší by byl třeba *Klampáč* nebo *U Š.*

Ale k nejfrekventovanějším výrazům: sám výraz *underground* začal být populární proto, že již koncem 60. let Plastic People (sami si dali název podle stejnojmenné skladby Franka Zappy!) hráli mnoho písni newyorské kapely The Velvet Underground, ne tedy proto, že by se hledal výraz pro nějaké uvědomělé a záměrné „sestoupení do podzemí“, tedy de facto k „ilegálním aktivitám“. Již někdy v 70. letech se – zprvu (sebe)ironicky a lehce pejorativně – začalo říkat *androš*, o něco později dokonce *andrc*, přičemž první výraz mohl též označovat osoby pro dané společenství typické: *Byli tam dva androši*. Ke klíčovým výrazům patřilo *Jěčko*, tedy dům v pražské Ječné č. 7, kde byl byt rodiny Němcových, snad nejčastější privátní místo schůzek androšů; dále *Barák*: nejprve dům v Nové Vísce u Kadaně, kde na přelomu 70. a 80. let žila významná undergroundová komunita, posléze však označení i jiných venkovských sídel androšů; s chartisty byla často sdílená *osmačtyřicítka* na *Bartáku* i jinde. Výrazy jako *vybrat, cépězetka, loch, krim, díra, bachař, šlehnout si to* a mnoho dalších byly v undergroundu i ve společenství Charty 77 nutně sdíleny s argotem podsvětí. Zajímavější jsou třeba *emouši* pro emigranty, dosti pozdní, negativistické (naopak uctívý byl *exil*); celkem neutrální a hravý byl výraz *katáci* pro katolíky; starší, již ze 70. let, je *Česko*, užívané vysloveně pejorativně např. Hutkou, Zajíčkem či Bondym; výrazy *hašišáci, hároši, mařeny, bigbitáci, rockeři* byly sdíleny se širším subkulturním zázemím českých hippies a posléze byly spíše již zapominány; z nových subkultur se vynořovali *pankáči* či *alternativci*. Mnoho výrazů bylo také sdíleno se slangem rockových hudebníků. Přirozeně časté byly zkráceniny pro skutečnosti, o nichž se stále mluvilo, tak *PéPé* (Plastic People), *Úháčko* (Umělá hmota), *Dégéčka* (Dg. 307), *Revol-verka*. Specifické sémantiky došly v undergroundu např. výrazy *establishment, establishmentci* či *alternativa*. Bondymu v pozdějších letech někteří mladší androši začali říkat *Bondák*, případně pejorativněji *dědek*. Pokračovat by šlo ještě dlouho, jistěže by si tato oblast zasloužila detailní výzkum...

Martin „Ego“ „Kratas“ Machovec

za aloisem burdou

K vlastní hanbě dnes musím přiznat, že Aloise Burdu jako fenomén jsem nedoce-nila hned. Když jsem se prvně na stránkách *Tvaru* setkala s jeho recenzí, uvedla mě do silných rozpaků. Její humpolácký styl – ten chlap píše motykou – napadlo mě. Dnes bych se za to ráda omluvila, bohužel není už komu.

Burda se však naštěstí prosadil, jeho ohlasy na knihy pokračovaly a i mne postupně začínaly zajímat: dobře, motykou, někdy i krumpáčem – ale obojí má správně nabroušené, a hlavně: umí se trefit. Vnesl do pohledu na českou literaturu to, čemu se odedávna s uznáním říká „zdravý selský rozum“!

Pozvolna jsem začínala chápat, že se nám tu právě zrodil lidový literárněkritický talent, jaký se nevyskytne zas hned tak někde. V tom mi dal brzy za pravdu i kolega z jiného, nejmenovaného časopisu, když mi jako důvěrné tajemství přiznal, že u nich v redakci nám Burdu závidí.

Všeobecný respekt vůči Burdovým názorům přišel záhy. Jeho hlas byl přece hlasem „středního čtenářského proudu“, čili hlasem těch, kdo knihy na trhu přivedou ke slávě či aspoň udrží, ale třeba taky beznadějně potopí. To záhy poznali i sami autoři a třásli se před každým novým číslem *Tvaru*: nepíše o mně Burda? Zato ti, kdo otvírali *Tvar* jako čtenáři, nejdříve zabodli pohled na třetí stránku. Ten pohled se záhy rozjasnil...

Zprávy o životě Burdovy vlastní rodiny, jimiž každý jeho článek začínal, byly počinem odvážným, novátorským, v historii literární kritiky dosud nevídaným. Marně si představuji, že by si co podobného ve svých recenzích troufli třeba takoví s prominutím „kožení profesori“ jako Milan Jungmann či Pavel Janoušek (mimořádně oba Burdovi ctitelé)! Oni sami by se tím už předem ve vlastních představách ztrapnili – a ty představy by nejspíš, oba snad prominou, nestály daleko od pravdy.

Ne tak Burda. Jeho sebevědomí mu dalo prorazit tam, kam jiní ze studu nevstoupí, a jeho rodinné historky se díky tomu staly jakýmsi žádoucím seriálem, staly se nedílnou součástí jeho kritik. Už ani nevím, byla-li jsem víc zvědavá na jeho literární názory nebo na to, jak se vyvíjejí spory s Jurou Juráňů, jak dopadne manželská krize s ener-

gickou ódeesačkou Růženou či jak pokračuje puberta jejich dcery....

Teprve dnes si uvědomuju, že Alois Burda nám ve své rubrice (kterou mu *Tvar* tak velkoryse a jasnozřivě věnoval) zároveň napsal i román svého života. Román prostého současného člověka, který se potýká s problémy dneška i s problémy, které má člověk odedávna a řeší je, jak dovede. Teprve tuhle životní výpověď pak konfrontoval s románem, který se mu dostal do ruky. Oba příběhy se tu pokaždé proplétaly, vždyť Burda

knížky půjčoval i rodině a přátelům, nosil je do hospody, kde o nich vedl vášnivé spory. Dával nám tak zároveň optimistickou zprávu, že lidi přece jen čtou. Díky Aloisu Burdovi se *Tvaru* podařilo to, o čem literatura léta jen snila a mluvila – propojit se s opravdovým životem a zprostředkovat ho i nám, kdo stojíme opodál.

Aloisi Burdo, Vaše „*abyste tomu pochopili*“ mi bude chybět, bude chybět celé naší literatuře.

Jana Červenková

Smutný mrazivý den – 20. prosinec 2007. Prozaik Ivan Matoušek se ujal čestného úkolu vysypat část popela Aloise Burdy na vyšehradský Slavín. Ač byl pietní akt řádně dopředu ohlášen a ač hřbitov měl být otevřen (jak dokládá i naše fotografie, kde je jasně patrný nápis OTEVŘENO), marně se smuteční hosté dobývali přes mříže. Zdá se, že se ani před majestátem smrti některé nejmenované spisovatelské organizace se svými nejmenovanými členy nerozpakovaly pletichařit a jejich dlouhé prsty brány hřbitova uzamkly. Ostatně si jistě všichni ještě dobře pamatujeme, kterým ze spisovatelů Burda během svého kritického působení pomačkal ješitnost. Matoušek si ovšem věděl rady a popel skrze mříže dostal – přibral si totiž na pomoc... Ano. Lopatku! Z Vyšehradu se poté průvod odebral směrem k Vltavě, k pomníku Františka Palackého a k dalším místům, kde byla vyplněna poslední přání zpouštěného.

dopis na rozloučenou

Vážení a děcka, pokavád' si toto čtete, tož to už došlo na to, co vždycky říkala Růžena, jako ta moja, že mňa ta literatura jednu porazí a budu mět. Tož to asi ano, asi to se mnů už bůchlo a su nahraný, jen nevím, co si ta moja beze mňa počne, když na to včil bude s Jurů, jako s Jurů Juráňů, to je náš přítel, úplně sama. Ale kvůlivá tomu Vám nepíši – mňa jde o to, že včil nejspíš stojíte na tom bájném Vašem Vyšehrádu a nenapadlo Vás nic chytřejšího, než šupnůt ten popel, co ze mňa zůstal, do toho Slavína, mezi ty všelijaké slavné. Ale to ste se splétli, tam já nechcu. Ně že by se mňa eklovala ta společnost, co je tam uvnitř, však většina těch slavných českých pánů byla od nás, z Moravy, ale na to už byste mňa měli znát, že já byl vždy za tu pravdu a proti všec-kým hlupým mýtům, a tož nemožu dovolit, že aby ste mňa strčili na místo tak vylhané. Však to už pěkně popsal pan doktor Zástěra,

že ten Váš Vyšehrád je jen podvod, poněvadž to pravé místo, kde žili všickzy známi Přemyslovci, bylo u nás, na Moravě, jako u Znojma.

Ale nebojte se, nebudu Vás nutit, že abyste tam vybudovali nějaké mauzoleum, na to já nejsu stavěný, že abysem aj po smrti trčel na jednom místě. Já si naopak myslím, že tak jako moje dílo patří celému ludstvu, tož by aj ten můj popel měl být rozmetaný tak, že aby si ho užili všici. A proto, když už u toho Slavína stojíte, klidně si tam trochu toho popela šupněte, ale jen tak na dvě tři žličky, ale pak honem hybaj dolu do města a mezi lidí. Trošku mňa odsypte do Vltavy, že abych se skrzevá Labe dostal až do toho Severního moře. Něco nasypte u pomníků nějakých těch jiných velikánů, třeba u Palackého, poněvadž toho jsem měl vždycky rád. Hlavně však něčo mosíte utrúsit u koňa, jako na tom Vašem Václaváku, a to kvůlivá tomu, že tam chodijú lidé z celého světa, aj všelijaký Japončíci a černoši, a tož bych se tak mohl nalepit na ty jejich boty a skrzevá to se dostat třebaš aj do Tokyja nebo aj do Afrýky nebo aj Amerýky, poněvadž tam mňa též potřebujú. Ale nesmíte toho

tam vysypat moc, protože mosí ečše zůstat na tu moju rodnú Moravu, na ty rodné širé lány, a též na Moravu, jako řeku, že abysem se dostal do Dunaja a pak aj do oceána na druhej straně.

Když to totiž všecko takto pěkně zrobíte, uděláte mnoho pro všechny na celém světě, poněvadž ty ten můj prach všade roznesú a bude mňa všude tolik, že se prolnu aj do toho potravinového řetězca, a nakonec bude všude, aj ve zvířatech, aj ve všech luďoch, v každém bude alespoň kúsek Burdy, několik mikrobů, ale to stačí. A bude dobře, poněvadž nastane ten pravý ráj a skončí všechny války a všici budú čist tu súčasnú českú prózu, poněvadž my Burdové vždycky víme, jak na to, nikdy se mezi sebou nehádáme a čist súčasnú českú prózu mosíme, aj kdyby nás to mělo zabít.

Tak aspoň vidíte, jakú hlúpost dělajú naščestí ty všelijaký Leninové, když se nechají namauzoleovat.

Tož se mějte a všecko hezky vyplňte. Jen škoda, že to už neuvidim.

Váš

Alois Burda

kritika humorem a parodií

V roce 1999 se na stránkách *Tvaru* objevila nová rubrika nazvaná *Ze čtenářského deníku Aloise Burdy*. (V posledním čísle loňského ročníku redakce oznámila „Burdovo úmrtí“.) Pisatelem byl údajný agrotechnický úředník z Moravy (později ovšem do hry vstoupily i další figurky – Burdova manželka Růžena, dcera Adéla, „rodinný přítel“ Jura Juráň, představující intelektuála, a také jakýsi pofidérní „andros“ Lad’a Žužla).

Čtenářům jeho „deník“ přinášel kromě údajů z rodinného soukromí a obecných poznámek o fotbale a dalších podobách lidové zábavy i o některých událostech v kultuře (spor o televizi) zejména komentáře k soudobé literární produkci, v převážné většině beletristické, povídkové a románové – poezie zůstala stranou. V prvních dvou letech jako by autor této stylizace hledal náplň Burdových příspěvků; proto se do jeho čtenářského deníku dostaly také další žánry – vzpomínky, paměti, publicistika a později také, byť jen ojediněle, divadelní představení.

Účinnost Burdových komentářů spočívala především v komické povaze pisatelova myšlení zvýrazněné použitím moravského nářečí. To dodalo jeho projevu rysy bodré lidovosti, která nechodí pro slovo daleko a nebere ohledy na společenskou etiketu. Burda v tomto ohledu měl v české literatuře předchůdce – byl jím divadelní „kritýgr“ Vavřinec Lebeda, takto figurka vytvořená před více než sto lety Ignátem Herrmannem. Věkovitá vzdálenost obou figurek se ovšem nemohla neprojevit ve významných rozdílech v jejich koncepci i funkci. Herrmannův „kritik“ byl směšný především primitivností svého řečového projevu komolícího řeč ve snaze působit jako vzdělanec. Miloslav Hýsek ve své monografii sice ocenil, jak autor Vavřince Lebedy „pronikl do psychologie prostého člověka, do jeho myšlení a citění, do jeho životních představ a názorů“, nicméně při charakteristice řečového projevu této figurky nakonec dospěl k závěru, že její jazyk „jest pokřiveným zveličujícím zrcadlem všech obvyklých jazykových nedostatků“ – tedy karikaturou řeči.

Tvůrce Burdy neusiloval o dosažení komického účinku pouze zkráceným použitím řečových prostředků; celý seriál budí dojem, že jeho autorovi šlo o něco jiného, – že chtěl postavit proti jistému intelektuálskému aristokratismu soudobé domácí kritiky projev, jenž by byl blízký běžnému čtenáři, který se nevyzná ani v složitých literárně teoretických otázkách, ani v někdy až „zaumném“ jazyce soudobé filozofie. Takto viděl Burdův přínos kritice například Michal Schindler v napolo vážné a napolo humorné recenzi knižního vydání Burdových čtenářských deníků nakladatelstvím Votobia ve *Tvaru* č. 4/2002. Ocenil v ní, že jejich pisatel dokázal „do chuchvalce denních starostí, osobních problémů a jazykových perel zakamuflovat ryzí a často maximálně zřetelný kritický sdělení“, takže jeho texty poskytují čtenáři dvojí požitky: na jedné straně z četby „beletrizovaného čtenářského deníku“, na druhé z recenze kritizovaného díla.

Takové pojetí funkce Burdových „čtenářských deníků“ ovšem nepochybně kladlo na autora této pseudonymní hry určité nároky. Nešlo jen o hru s jazykovou nářeční formou, nýbrž i o to, oč se ne zcela úspěšně pokusil již kdysi Herrmann, totiž vytvořit figurku spontánního a pragmatického lidového čtenáře, jenž se snaží o přečteném uvažovat z hlediska životní praxe. Burda totiž často zdůrazňoval, že jeho úvahy mají také pekuniární povahu, protože jsou údajně štědře honorovány (což u příspěvků

Tvaru nutně muselo vyvolávat pobavený úsměv, protože po celá léta psali do časopisu zdarma). Ať tak či onak, úlohou pseudonymního autora bylo dát svým figurkám také rysy jistého charakteru – v tom byl problém. Střetala se tu totiž dvě hlediska – na jedné straně to měl být představitel jisté sociální vrstvy, „člověka z lidu“, jenž není zcela primitivní, nicméně jehož intelektuální úroveň má jisté meze (výjimkou je tu figurka „vzdělance“ Juráně, jenž dodával do textu odbornou literárněkritickou hantýrku); na druhé straně si ovšem tento lidový kritik troufá i na autory, kteří jeho možnost navázat s nimi komunikativní vztah výrazně přesahují (namátkou jmenujme Jiřího Kratochvila, Danielu Hodrovou, Michala Ajvaze, Lubomíra Martínka, Ivana Matouška a další). Tu jako by docházelo k jistému „střetu zájmů“ mezi autorskou stylizací tvůrce Burdovy figurky a možnostmi figurky samé. Projevilo se to občas i v samotném řečovém projevu, jenž někdy sklouzl ze stylizované „lidové“ humorné roviny do „vážnější“ polohy (například právě u Hodrové při recenzi jejího románu *Komedie*), jindy si ovšem autor vypomohl právě zavedením „intelektuálního“ Jury Juráně.

Tento skrytý rozpor se také nemohl neprojevit v samotném výběru textů, které do „čtenářského deníku“ Burdova vstupovaly. Čekali bychom totiž, že už zde se projeví rysy jistého estetického stanoviska, které souvisí se snahou oponovat jak akademismu soudobé kritiky, tak intelektuálistu postmoderní prózy. Částečně na to narazil šéfredaktor Lubor Kasal v 9. čísle ročníku 2007, když v odpovědi na rozhořčený dopis příspěvatelky Šárky Bubikové, která se cítila dotčena Burdovou recenzí svého románu, napsal: „(...) v *Burdově rubrice* opravdu nejsou publikovány regulérní recenze, nýbrž beletrizované zápisky o knihách,“ a dále Burdovo stanovisko stručně, leč výstižně charakterizoval: „Burda – tak, jak se ve svém deníku jeví – je bytostný plebejec a tato stylizace mu umožňuje vtípně a s leh-

kostí nasvítit slabiny na jedné straně v dílech, která příliš kalkulují s mediálním třeštěním v nemalé části veřejného prostoru, na druhé straně v dílech, která vypouštějí mlhu intelektuálistiny, za níž se však skrývá prázdno. Burdovi nejvíce hovoří realistické prózy usilující o společenský přesah, naopak knihám vytvářejícím »nový vlastní« svět, knihám tendujícím k lyrice či propátrávajícím tzv. vnitřní život se snaží vyhýbat.“

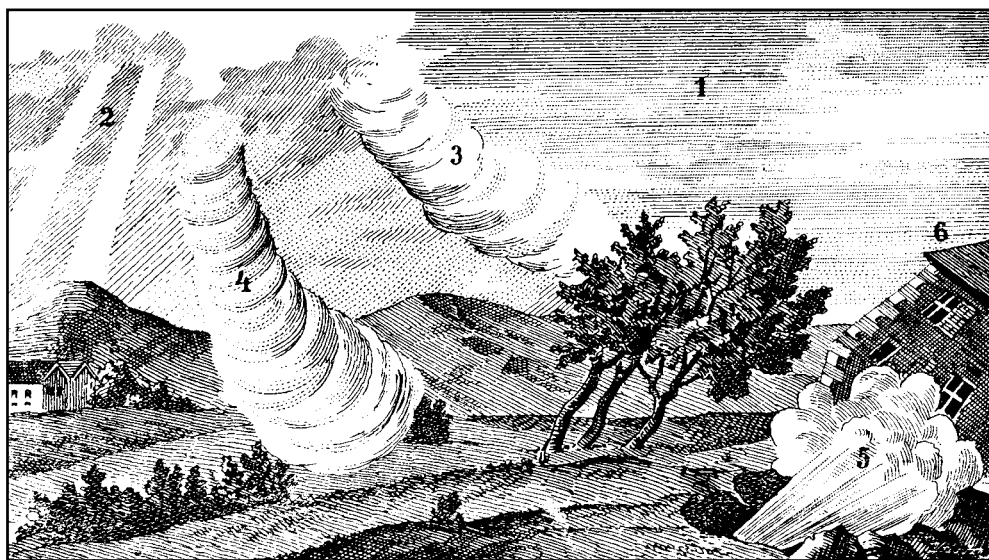
Tady vyvstalo úskalí, na něž původní záměr pseudonymního autora při výběru recenzovaných titulů musel neodvratně narazit: na jedné straně ho stylizace „lidového“ čtenáře nutila zachovávat aspoň do jisté míry úroveň přiměřenou jeho předpokládané vnímavosti, která ho sváděla k preferenci fikce před lyrikou, na druhé straně ho to vedlo k odmítavému stanovisku k dílům, která přes svou nespornou literární uměleckou kvalitu tuto úroveň přesahovala. Tak se stalo, že do pytle mlhavé intelektuálistiny, „za níž se skrývá prázdno“, někdy v zájmu udržení zvolené stylizace spadla i díla, která tam nepatřila. To pak přispělo k nezamýšlenému efektu, že totiž Burdovy kritiky, místo aby projasňovaly situaci na našem literárním poličku, někdy ji spíše zatemňovaly.

Možná že to byla součást celkové hry, ale pokud bychom měli vycházet z myšlenky literárního historika a kritika Pavla Janouška, že smyslem kritiky je mimo jiné odhalovat – i za cenu předstírané naivity –, že „král je nahý“, tj., jak říká Kasal, „nasvědčovat“ povrchnost zkomercializovaného mediálního panoptika i prázdnotu předstírané hloubky, pak se autor, jenž stvořil postavu lidového kritika, neubráníl nedůsledností. Dal se totiž občas zlákat uměleckou kvalitou Burdou komentovaných děl inspirující jeho vlastní, autorské kritické citění, a dostal se tak do rozporu s charakterem, který stvořil. To oslabovalo funkční záměr jeho nesporně vtípného a v rámci našich podmínek i osvěživého experimentu, a ubíralo mu to tedy i na působivost.

Aleš Hamaň

ZVĚD

Vzduch

Vánek 1) vane tiše. Vítr 2) věje silně. Vichřice 3) poráží stromy. Vír 4) točí se dokola. Nárazy podzemní vzbuzují zemětřesení 5), které způsobuje propadliny 6).

Jana Amosa Komenského Svět v obrazech

Jsou rostliny sentimentální?

Jsou, některé zcela nesnesitelným způsobem. Když vidím nyvě povíslá poupata řekněme bodláku nicího, nakopl bych ho, kdyby nebyl tak otrněn.

Stanislav Komárek

Má hniloba paměť?

Eště to! Co by si jako chudák hniloba měla pamatovat? Hniloba je proces revoluční, a tedy mu paměti moc netřeba. Spíš obráceně, paměť je odolnost vůči hnílobě. Například staré víno, med, sýry umějí pěkně stárnout, u lidí, kórkám, to zdaleka takové není. (Odtud *junge Frauen – alter Wein*.)

Jiří Sádlo

Všelijakého zpodobnění čertů vyskytuje se stále více a více v ulicích a vůbec všude tam, kde žijí lidé. Skutečnou podobu ďábla, jak známo, lidskou rukou vytvořit nelze, je tak strašlivá, že setkání s ní ještě žádný člověk nepřežil. Pokud jde o zpodobování této podoby, o čerta, pokud jde o zpodobování řady démonů, kteří jsou představiteli temných sil, mají ti, kteří jejich podoby vytvářejí, ti, kteří je prodávají, a ti, kteří je kupují a zdobí jimi své příbytky a své oblečení, zlaté časy.

Na pražskou výstavu Josefa Lady zval čert. A netvářil se nijak přívětivě. Podoba to není pro celek Ladovy tvorby nijak typická, současnost si však našla v Ladově díle obraz souznějící s jejím vnímáním světa a jeho hodnot tak, jak jsou právě nyní poskládány v myslích většiny lidí, kteří žijí na území České republiky. Na výstavu grafik Václava Hollara zvala temná dáma s černou škraboškou. A netvářila se o nic přívětivěji než Ladův čert.

Jiná pražská výstava nese název Ďáblova bible. Informace o tom, že bible, kniha, kterou tak málokdo zná, pokud jde o její obsah, téměř každý však, pokud jde o obecný pojem, je vlastně výtvorem ďábla, českou veřejnost nebývala zaujala. Démon, který je zobrazen na plakátu zvoucím do pražského Klementina, vlastnost zvanou přívětivostí nezná a jeho podoba tuto neznalost vyjadřuje.

Tolik o podobách, které mne – osobně – očekávaly v posledních několika měsících na místech, kudy pravidelně procházím, drže své stálé pozice ve středu Prahy, z jejíhož historického centra by podle dochovaných pověstí, kterým plně věřím, mělo vést dvanáct vchodů přímo do pekla.

Podob čertů a démonů, které cirkulují ulicemi nejen Prahy na oblečení, na taškách a batůžcích, na náramcích, přívěscích a na kůži v podobě tetování, je bezpočet. Bezpočet je i slov na toto téma vycházejících z ryze současných lidských úst. Prozatím se ale jen málo z těchto slov dostalo na stránky knih současné české literatury.

Umění výtvarné ovšem vždy spíše zaznamenávalo současný stav společnosti, vyjadřují se k němu tedy i plakáty výstav. Umění slovesné se často vyznačovalo schopností předvídat to, co přijde. Poezie třicátých let minulého století je v Čechách prodchnuta vizí časů soumraku, jež měly nastat za druhé světové války. Básnická skladba Thanatea Ivana Diviše předpověděla okupaci Československa sovětskými vojsky v roce 1968. Listopad 1989 žádný český básník dopředu nepopsal, snad se tedy české básnické předtuchy omezují pouze na události tragické. Ze současné české poezie by se na základě této úvahy dalo usoudit, že v tomto roce a zřejmě ani v dalších nejbližších letech k žádné výrazné národní tragédii nedojde. Předpověď zní na setrvalý stav přežívání a přizpůsobování se. Nikoliv na podobu ďábla, která se zjeví a strašlivě bude hledět do lidských očí a strašlivě bude hledět z nich, mnohem strašlivěji, než z nich hledí právě teď.

Jisté varující signály tu ovšem jsou, nicméně ďáblové a démoni jsou v současné české literatuře vyzdvihováni a stavěni na trůn hybatelů světa pouze v tvorbě umělecky průměrné. Příkladem budiž prózy Miloše Urbana a v tvorbě psané ve verších texty J. H. Krchovského. Odezvu jistě mají, a to značnou, což by mělo být jistým způsobem varující. Důrazné varování by ale snad nemělo být tak umělecky charakterné. Prózy Michala Ajvaze a Patrika Ouředníka, byť ve svém vyznění nijak optimistické, knížete temnot neopěvují, zatímco literární kvalitou vynikají. A dávají tedy naději, tak jako většina současné české poezie, která rozhodně neoslavuje podobu vizualizovanou na plakátech věnovaných výstavám Josefa Lady, Václava Hollara a prezentaci Codexu Gigas. Tedy dílům, která rozhodně nesměřovala ke tmě, nýbrž ke světlu. Snad tedy k absolutní tmě nesměřuje ani současný svět jako celek a Česká republika zcela speciálně. Snad. Doufám v to a snažím se, aniž chci tvrdit, že se mi to vždy daří, dělat osobně něco pro to, aby tomu tak nebylo.

Petr Motýl

oligarchie funkcionářů, anebo spíš paranoia?

Božena Správcová

V *Revolver Revui* č. 69 uveřejnil Robert Krumphanzl analýzu, která se týká minister-ské Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013. Je třeba ocenit pili a peč-livost při zjišťování údajů i ve výpočtech a nelze nesouhlasit ani s většinou závěrů z nich vyvozených. Ovšem tato analýza, jakkoli se snaží být objektivní, je přece jen původně anketní odpovědí a od té se objektivnost neočekává, naopak – úče-lem anket bývá zjistit osobní pohled, podložený zkušenostmi dotázaného. V tomto případě pak podle mého názoru osobní pohled Roberta Krumphanzla vstoupil do objektivně se tvářící analýzy i jaksi nad plán, zadními vrátky, právě v těch místech, kde se nejvíce hýří čísla a tzv. objektivně zjistitelnými údaji, a účelově tam s těmito „výsostnými symboly objektivnosti“ manipuluje.

Konkrétně jde o kapitolu 3. 1. *Složení komisi*. Robert Krumphanzl má jistě pravdu v tom, že by se slušelo, aby ministerstvo kultury zveřejňovalo návrhatele komisí a kandi-dáty, z nichž vybíralo lidi, kteří mají o gran-tech na knihy a časopisy rozhodovat. Poně-kud sporná mi však připadá věta následující: „V komisích se přitom už řadu let opakovaně objevují lidé spjatí s jedněmi a týmiž institucemi, zatímco odborníci z jiných míst jsou vytrvale opomíjeni.“ Těmi jedněmi a týmiž institucemi jsou míněny časopisy *Host* a *Tvar* a Ústav pro českou literaturu AV ČR. Toto tvrzení R. K. dále dokládá výčty jmen a výpočty, zatímco „vytrvale opomíjené odborníky“ a „srovnatelné významné instituce“ nekonkretizuje, což je škoda – kdyby to totiž udělal, vyjevila by se nejspíš nesmyslnost takového počínání v celé své kráse. Podivné je i Krumphanzlovo opomenutí změny pravidel pro účinkování v komisích během sledovaného období – opo-menutí, které právě ty nejvíce „alarmující“ výpočty jaksi staví na hlavu:

Krumphanzl si totiž vypsal členy *Literárních komisí*, *Odborných komisí pro podporu překladů české literatury*, *Porot pro Státní cenu za litera-turu a za překladatelské dílo za léta 2002–2007* a členy dvou nástupnických komisí, vzniklých z *Literární komise* v roce 2007. Celkový součet míst ve všech těchto komisích za 5 let porov-nal s počtem vyskytujících se jmen a vyšlo mu 209 míst obsazených 85 lidmi. Lidé, kteří se v komisi objevili vícekrát, jsou Krump-hanzlovi automaticky zdrojem pohoršení a neváhá z toho vyvodit hrůzný závěr, že jde o „oligarchii funkcionářů“ (s vazbami na *Host*, *Tvar* a ÚČL AV ČR a na tzv. šedou zónu a uni-verzitní prostředí 80. let). Výpočty vypadají opravdu přesvědčivě a děsivě, ovšem jen do chvíle, než si člověk vzpomene, že cca v roce 2002 se **měnila délka funkčního období jednotlivých „komisařů“ z jednoho roku na tři**, a navíc byly v roce 2005 ministrem Jandákem některé komise rozpuštěny a jme-novány znovu – podle záhadného klíče byla některá jména zachována, jiní komisaři již znovu osloveni nebyli (anebo prostě v nové komisi pracovat nechtěli) a byli nahrazeni dalšími. Tím se počty dále deformují. Nedo-četla jsem se, že by tuto skutečnost R. K. ve své analýze zohlednil – nicméně bublina se strašlivou oligarchií tím trochu ztrácí na duhovosti. Možná však jde tento zmatek na vrub Krumphanzlem kritizované neprůhled-nosti v obsazování komisí Ministerstvem kultury ČR, nevím.

Výše uvedená výhrada se týkala způsobu, jaký si R. K. zvolil pro své obecné výpočty. Další problém vzniká, dostane-li se na jména: Krumphanzl se totiž až příliš snaží ta nejčastěji se opakující jména přiřadit k zmíněným třem institucím (proč právě k těmto třem, bližší nevysvětluje), což poněkud drhne. Kon-krétně se budu dále zabývat *Tvarem*, neboť s *Tvarem* se cítím být spojena, *Host* a ÚČL AV ČR přenechávám zsvěcenějším.

Mám pocit, že skutečnou vazbu s časopi-sem nelze upřít opravdu jen člověku, který je v dané době jeho redaktorem (zaměst-nancem) – takový člověk pro časopis sou-stavně pracuje, fandí mu a je jím i víceméně placen. Jenže jeden z největších antihrdinů

Krumphanzlova soupisu, Lubor Kasal, který skutečně ve sledovaném období seděl jak v ministerské komisi pro podporu překladů českých děl, tak v porotě pro Státní cenu za literaturu, v čase, kdy byl do komisí jmeno-ván, nejen že šéfredaktorem *Tvaru* (jak tvrdí R. K.) nebyl, ale nebyl ani jeho řadovým re-daktorem a jeho osobní vazba s redakcí časopisu byla tehdy spíše nedobrá. (Není obtížné zjistit, že Kasal byl v letech 2001–2005 postupně zaměstnancem pily v Jindřichově Hradci, zaměstnancem agentury Aura-Pont a poté si založil vlastní nakladatelství.) Dalšími lidmi s vazbou na *Tvar* (v současnosti neoddiskutovatelnou) jsou Michal Jareš a Pavel Janoušek. Kdyby se tyto tři náhodou někdy spolu sešli v jedné komisi a abstraho-vali všechny ostatní své vazby (včetně vazby na svou čest a svědomí), mohli by společně utvořit lobby, zmanipulovat ostatní komi-saře a stran něčeho nepěkného, amorálního a nekvalitního je přehlasovat. Což se však, aspoň tomu chci věřit, nikdy nestane.

Krumphanzl však považuje za „zástupce časopisů“ i jejich přispěvatele, tj. ty, kteří do časopisu vůbec kdy přispívali či alespoň jed-nou přispěli. (Kdybych tento článek poslala jako ohlas do *Revolver Revue* a pak usedla v nějaké komisi, byla bych podle této logiky zřejmě i já zástupcem *Revolver Revue*.) *Tvar* existuje osmnáct let a na rozdíl od *Revolver Revue* staví na otevřenosti (nikoli na kme-nové věrnosti či neměnnosti) svého autor-ského okruhu. Asi těžko by se mezi českými literáty a jinými kulturními pracovníky (připadajícími díky své publikační činnosti v úvahu také pro členství v ministerských odborných komisích) hledal takový, který za oněch osmnáct let aspoň jednou něco neotiskl ve *Tvaru* – výjimku tvoří opravdu snad jen důsledné a konsekventní jádro kme-nového společenství *Revolver Revue*. Označit téměř kohokoli za přispěvatele *Tvaru* je tedy celkem možné (i když si nejsem jista, zda zrovna Krumphanzlem takto označený Marek Sečkař kdy ve *Tvaru* publikoval být jen jediné písmenko), ale vůbec nic nevy-povídající o tom, jak bude v komisi v kon-krétních případech rozhodovat. Kdy napo-sledy něco ve *Tvaru* otiskl Tomáš Kubíček? Nebo „stálý přispěvatel *Tvaru*“ Petr A. Bílek? Lubomír Machala? Jiří Trávníček? Nebudu unavovat výčtem, kdy kdo ze jmenovaných ve *Tvaru* publikoval a kdy ne; jak už jsem kdesi psala, brány časopisů obecně nejsou tak tuhé a neprostopupné (dovnitř i ven), jak se v RR myslí. Jen bych chtěla zdůraznit, že časopisy nejsou politické strany, tudíž stra-nická disciplína (alespoň ve *Tvaru*) dodržo-vána, ba ani očekávána není.

Mám (možná romantickou) představu, že člověk, je-li jmenován do komise, rozhoduje především podle svého svědomí, vkusu a pře-svědčení o tom, co je dobré – nikoli podle toho, zda před deseti lety publikoval v nějakém časopisu sérii článků a nyní cítí povinnost projevit vděk tím, že za tento časopis (insti-tuci) bude bojovat hlava nehlava a vynasnaží se přidělit peníze na jakýkoliv nesmysl, který si daná instituce vymyslí. A to zatím mluvíme jen o časopisech, existují i jiné zájmové sku-piny, s kterými mohou být lidé „ověřitelnou“

příslušností či neověřitelnými sympatiemi spojování. Nechtěla bych být v kůži komisaře, který kupř. během svého života publikoval ve *Tvaru*, v *Literárních novinách*, v *Aluzi* mu vyšlo CD, v *Hostu* jeden čas vedl rubriku, cosi otiskl v *Logosu*, *Souvislostech* či A2, je členem PEN klubu, Okrašlovacího spolku, Klubu filate-listů, Sokola a Obce spisovatelů, vydal několik knih u několika různých (proměnlivě spřáte-lených a zneprátených) nakladatelů z něko-lika měst a ke všemu on sám je z Brna, je homosexuál a k tomu všemu žena. Proboha! Za koho teď lobbovat dřív? Znovu opakuji již několikrát prezentovaný názor, že v lite-ratuře schémata známá z politiky naštěstí nefungují a časopisy, ba ani jiné instituce se nechovají jako politické strany – naprosté většině lidí kolem nich naštěstí nejde v první řadě o peníze, moc a vliv, jako spíš o literaturu. To vcelku koresponduje i s údivem Michaela Špirita z *Revolver Revue* č. 58, kde v článku *Čínská čtvrt* stejně jako Robert Krumphanzl plýtvá energií na rozklíčování osobních vazeb různých lidí k institucím, aby nakonec zjistil, že na práci poroty (či komise) se to vlastně ani moc neprojeví.

A tak se vracím na začátek tohoto článku, k výroku o jiných, „srovnatelně významných institucích“, které v komisích zastoupeny nejsou. Které instituce máte na mysli, pane Krumphanzle? PEN klub? Obec spisovatelů? (Kdyby se to vzalo vaší metodou, nejspíš by se ukázalo, že více než polovina komisařů z vašeho seznamu budou též členové, tj. vašim slovníkem *zástupci* jedné nebo obou těchto institucí. A které další instituce to jsou? Uděláme pak společně analýzu toho, do kterých časopisů jejich *zástupci* píšou a budeme na tom stejně jako na začátku.) Ne, ne, ne. Proporcionální zastoupení se mi jeví čím dál víc jako sice fešný, avšak neuskutečnitelný požadavek. Snad jediné uzákonit pro jednotlivé komise (zvláště pak pro komisi rozhodující o časopisech) nějaké kvóty na poměr *zástupců Revolver Revue* a nedisciplinovaného zbytku světa.

À propos: Píšete, a vyznívá to jaksi žalob-níkovsky, že dotace pro *Tvar* a pro *Host* jsou v oblasti periodik nejvyšší udělené. Za rok 2007 činí pro *Tvar* 16,7 % a pro *Host* 15,1 % z celkově rozdělené částky určené pro lite-rární periodika. Neodrážejí však náhodou tato čísla docela dobře i podíl těchto dvou časopisů na literárním životě v rámci čes-kého jazyka? Anebo vám to skutečně připadá tak nespravedlivé? A vůči komu? Vůči *kulturnímu týdeníku* A2 (14,3 %)? Nebo snad vůči nejvelkoryseji dotovanému částečně literár-nímu čtvrtletníku *Revolver Revue* (9,5 %), za který se evidentně ve své stati berete? Tyto čtyři časopisy totiž získaly výrazně nejvyšší dotace udělené v roce 2007.

A když už umíme tak dobře počítat, podí-vejme se také na dotace ostatních časopisů, můžeme si dokonce sestavit takový dotační „top-ten“: Po vedoucím pelotonu čtyř nej-větších „odsávacích dotací“ (*Tvar*, *Host*, A2 a *Revolver Revue*), kteří dohromady spotře-bovali 55,6 % dotací určených literárním časopisům, se za zatačkou objevuje čtvrtlet-ník *Analogon* (5,8 %), následován *Literárními novinami* (4,8 %) a čtvrtletníky *Souvislosti* (3,9 %) a *Prostor* (2,9 %). Těsně v patách jim se shodnými 2,4 % funí *Babylon*, *Listy*, *Pro-glas* a sborník *Labyrint revue*. Tedy celkově dalších 27 %. O zbytek se dělí – v menších a ještě menších kouscích – všelijaké bulletin-y a regionální časopisy, ale také např. časopisy bez výhrad celostátní a literární, jako jsou čtvrtletníky *Weles* (1,7 %) a *Psí víno* (0,4 %).

Upřímně řečeno – nechtěla bych se tu pouštět do úvah, zda pořadí, nastavené výši dotace, souhlasí i v četnosti výskytu a kva-

Hádaly se dvě babičky o kousíček másla, tahaly se za drdůlky, jedna druhou trásla. Lidová píseň z Čech

litě příspěvků týkajících se literatury. Jak by potom obstála třeba literárnost *Revolver Revue* ve srovnání např. s *Welesem*? Jistě, musely by pak padat plus minus oprávněné argumenty o tradicích a kultuře spočívající také v grafické úpravě atd... Jenže zapo-mněli jsme říci, že výše dotace se neurčuje shora – každý časopis nejprve o nějakou sumu požádá a teprve tyto požadavky jsou zkoumány: zda nejsou nadsazené, zda časopis vyhovuje daným kritériím a jak to zařídit, aby se nikomu moc neublížilo a všechno to vyšlo. Mimochodem nikde v Krumphanzlo-vých výpočtech jsem nenašla ani náznak o tom, že některé časopisy, figurující zde jako literární, čerpají také z grantů určených pro periodika výtvarná: čtvrtletník *Revolver Revue* 4,1 % z celkového objemu těchto „výtvarných“ peněz, *Labyrint revue* (s perio-dicitou jedno číslo ročně) 4,1 % a týdeník A2 8,3 %. „Zlý“ *Tvar* (ani neméně „zlý“ *Host*) se mezi nimi nenachází.

Ale není to nakonec celé tak trochu mali-cherné? Státním rozpočtem nesmyslně odtékají miliardy a zde, nad touto minia-turní kolonkou rozpočtu si budou počestné a velice skromné kulturní časopisy navzá-jem vyčítat, že dostaly dotaci – tj. že vůbec existují? Fuj!

INZERCE

DIVADLO NA

Záběhlí

ÚNOR

1. pá / ZÁZRAK V ČERNÉM DOMĚ

M. Uhde / režie J. Nvota

2.so / PERFECT DAYS / L. Lochhead / režie A. Nellis

3.ne / nehrajeme

4.po / CESTA DO BUGULMY

J. Topol / režie J. Pokorný

5.út / PYRENEJE / D. Greig / režie J. Ornest

6.st / TROILUS A KRESSIDA

W. Shakespeare / režie J. Pokorný

7.čt / SARABANDA / I. Bergman / režie J. Pokorný

8.pá / ŘEDITELÉ / D. Besse / režie M. Záchenská

9.so / MILADA / J. Pokorný / režie J. Ornest

10.ne / nehrajeme

11.po / HODINOVÁ HRA / A. Rapp / režie Z. Janáček / EK

12.út / scénické čtení Sebranci / host / EK

13.st / PÍSKOVIŠTĚ

M. Walczak / režie J. Pokorný / EK

14.čt / STRÝČEK VÁŇA / A. P. Čechov / režie P. Lébl

15.pá / SARABANDA / I. Bergman / režie J. Pokorný

16.so / PERFECT DAYS / L. Lochhead / režie A. Nellis

17.ne / LOVE IS LÁSKA, LÁSKA IS LOVE / premiéra host / EK

18.po / PLATONOV JE DAREBÁK!

A. P. Čechov / režie J. Pokorný

19.út / CESTA DO BUGULMY

J. Topol / režie J. Pokorný

20.st / STRÝČEK VÁŇA / A. P. Čechov / režie P. Lébl

21.čt / PERFECT DAYS / L. Lochhead / režie A. Nellis

22.pá / GAZDINA ROBA

G. Preissová / režie J. Pokorný

23.so / HODINOVÁ HRA / A. Rapp / režie Z. Janáček / EK

24.ne / nehrajeme

25.po / MILADA / J. Pokorný / režie J. Ornest

26.út / PYRENEJE / D. Greig / režie J. Ornest

27.st / SARABANDA / I. Bergman / režie J. Pokorný

28.čt / ZÁZRAK V ČERNÉM DOMĚ

M. Uhde / režie J. Nvota

29.pá / ŘEDITELÉ / D. Besse / režie M. Záchenská

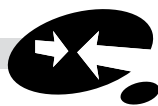
Pokladna otevřena po – pá od 14 do 20 h.

Tel: 222 868 868

rezervace e-mailem: pokladna@nazabradli.cz

www.nazabradli.cz

Začátky představení v 19.00, není-li uvedeno jinak

tradice – kontinuita – transformace

PAMÁTNÍK NÁRODNÍHO PÍSEMNICTVÍ

Naděžda Macurová, Alena Petruželková

Jaký bude osud Památníku národního písemnictví? Stane se (jak upozornila Kateřina Čopjaková v Respektu č. 50/2007) jen lahodným soustem pro Národní muzeum, Národní galerii a Národní knihovnu? Ostatně není těžké si představit, jak by asi to pojištění Památníku vypadalo. Třešničky by se vyzobaly a zbytek by skončil bůhvídkde. Do diskuze o PNP proto vstupuje i Tvar. Naděžda Macurová je vedoucí literárního archivu PNP, Alena Petruželková vedoucí knihovny PNP. red

Muzeum literatury jako iniciační prostor

Vysloví-li se dnes slovo *národní*, působí to v kontextu evropské integrace a ekonomické globalizace poněkud zapškle a skoro až šovinisticky. Už nás nijak nedojímá ta hrstka intelektuálů z doby národního obrození, kteří se rozhodli vymanit českou vědu, kulturu a především český jazyk z rakousko-německého vlivu a svým nadšením pozvedli skomírajícího ducha obyvatel tohoto malého středoevropského prostoru. Z povědomí lidí se vytrácí nadšení a národní hrdost z doby získání státní samostatnosti před 90 lety. Ale co jiného určuje identitu občanů žijících v evropském společenství než jejich národní příslušnost a s ní spjatá specifika historického vývoje, národní kultury a literatury? Co jiného vytváří neopakovatelný psychologický „fenomén“ národní celku než společně prožitá historie, společně vydobyté a uznávané hodnoty, tedy souhrnně řečeno společná paměť? Jak jinak vysvětlit různé separatistické snahy než potřebou sebeutvrzení a nezávislosti?

Jako protipól ekonomické globalizace vznikla počátkem devadesátých let minulého století idea multikulturní Evropy, podle níž mělo setkávání různých kultur přinést nové možnosti společného vývoje. Realizují se zajímavé projekty, umělecká sympozia, různé „mosty“ a jiné multikulturní aktivity. Jejich význam je pro vytváření nového evropského povědomí nepopíratelný. Těžiště „předávaných“ hodnot však spočívá právě v různosti národních kultur a jejich tradic. A zde se otevírají nové možnosti působení institucí, které tyto hodnoty uchovávají a zpřístupňují veřejnosti. Především jsou to muzea se svými sbírkovými fondy. Je však třeba zapomenout na nehostinné výstavní sály, kde z exponátů, jakkoliv historicky cenných, číší na běžného návštěvníka hluboká nuda. Nastupuje nová metodika výstavnictví, využívající nejmodernějších technologií nejen ke zpracování a ochraně sbírek, ale především k novému způsobu jejich prezentace. Muzea se stávají místem setkávání

lidí a iniciačním prostorem pro „malověrné“, v nichž má znovuoživit pocit bezpečné sou-náležitosti s národním kolektivem a jeho kulturními hodnotami.

Více zdrojové financování v praxi

Velmi sympatickým dojmem na badatele inávštěvníkypůsobí Německý literární archiv v Marbachu nad Nekarem, rodišti Friedricha Schillera. Z původního Schillerova muzea se postupně vyvinul rozsáhlý komplex, který zahrnuje kromě historické budovy s expozicí německé klasiky také architektonicky zajímavou budovu největšího německého literárního archivu a nedávno otevřené muzeum moderny zaměřené na literaturu 20. století po současnost. Ke komplexu dále patří také avantgardně pojatá budova penzionu poskytující ubytování badatelům a hostům muzea, prosklený areál přednáškového sálu a velkokapacitní podzemní depozitář. Funkční zázemí poskytuje veškeré pohodlí pro badatelskou práci – katalogy, studovnu, počítačovou techniku s vyhledávacími programy, knihovnu, kavárnu, a to vše ve světélých prostorech s výhledy do Schillerova parku a údolí Nekarů.

Za zmínku stojí způsob financování tohoto badatelského a kulturního centra. Německý literární archiv je majetkem Německé Schillerovy společnosti, čítající 3700 členů, jednotlivců i kolektivů. Členem společnosti se může stát každý, kdo se ztotožní s posláním muzea a podpoří jeho činnost ročním finančním příspěvkem, odstupňovaným od studentského po kolektivní – v průměru 50 EUR na člena. Jen členské příspěvky tedy za rok přinášejí do muzejní pokladny v přepočtu cca 4 995 000 Kč. Hlavním zdrojem financování však jsou dotace, jednak ze státního rozpočtu, zemské pokladny Badensko-Württemberska, městských pokladn Stuttgartu, Ludwigsburgu a Marbachu, jednak od různých nadací a sponzorů. Zajišťováním financí se zabývá Spolek přátel Německého literárního archivu, jehož předsednictvo, složené ze zástupců nadací bohatých společností hlavně z automobilového průmyslu a bankovníctví, se

schází jednou ročně a schvaluje výši přidělené dotace na daný rok. Skutečnost, že tato kulturní instituce je pod trvalou péčí státu, městských zastupitelů i nadací prosperujících firem a úspěšně se rozvíjí, aniž by zaujímala postoj žebravého mnicha, svědčí o kulturní úrovni celé společnosti.

Těžko říci, zda by to takto mohlo fungovat v České republice, kde prakticky neexistuje povědomí sponzorské „povinnosti“ k domácí kultuře a nevýdělečným kulturním institucím celostátního významu. Může snížení daní prosperujícím velkým firmám vést k jejich větší sponzorské iniciativě? O tom se alespoň v blízké budoucnosti dá s úspěchem pochybovat.

Jaký osud čeká obdobné instituce u nás?

Zajímavou paralelou k výše zmíněnému Německému literárnímu archivu je Památník národního písemnictví, muzeum české literatury, které je svým posláním i rozsahem sbírek (7 milionů jednotek) s německou institucí takřka totožné. Zatímco se v posledních dvou desetiletích německá instituce úspěšně rozvíjela, česká instituce procházela obdobím útlumu. V důsledku napravování křivd z minulosti muselo muzeum v restituci vrátit sídlo kanonii premonstrátů a sestěhovat se na plochu o rozloze jedné čtvrtiny původního prostoru. Přestože ochrana a katalogizace archiválií a sbírkových předmětů a služby badatelům dosahují navzdory prostorovým problémům vysoké úrovně, na druhé straně zužování prostoru, stěhování sbírek do mimo-pražských depozitářů, vyklizení výstavního sálu, to vše logicky vedlo k omezeným možnostem v programové nabídce, edičních projektech a v prezentaci sbírek veřejnosti.

Památník dlouhá léta usiloval o přidělení jiného sídla, kde by mohl plně rozvinout svou činnost. Tuto šanci dostal před dvěma lety, kdy mu byly přiděleny nové budovy a přísliby finance na jejich rekonstrukci (zahájení rekonstrukce se zdržuje nesrovnalostmi v určení vlastnických práv k nemovitostem, o něž se PNP soudí s hl. m. Prahou). Mezitím již započaly přípravné práce pro otevření nového muzea. Se znalostí nejnovějších trendů v oblasti muzejnictví byla vypracována nová koncepce činnosti, navržen projekt moderní expozice a byly formulovány potřeby reorganizačních změn. Vše se zdá být připraveno ke vstupu do nové etapy. Instituce se po přestěhování do svého sídla a po zahájení všech svých aktivit stane konečně tím, čím chtěla být – příjemným badatelským pracovištěm i otevřeným prostorem pro kulturní veřejnost. Iniciovat je také třeba vznik spolku přátel PNP.

Bude tato šance využita k uskutečnění nových plánů a projektů? Nebo bude v důsledku slučování příspěvkových organizací činnost muzea české literatury komplikována byrokratickými rozhodnutími?

Transformace příspěvkových organizací a kulturní politika

Již před vstupem České republiky do Evropské unie bylo jasné, že bude třeba nově vymezit roli, jakou by měl stát v kultuře zastávat a na základě stanovených priorit rozhodnout, co a jakým způsobem hodlá v budoucnosti finančně podporovat. Pokud jednotlivých ministrů kultury vyrovnat se systémově se základními koncepčními otázkami a s důsledky z toho vyplývajících pravidelně troskotaly na neexistenci zákonů, které by umožnily změnit dosavadní praxi zejména ve financování kultury. Cíl, který si vytklou současné ministerstvo kultury – provést transformaci příspěvkových organizací, jejichž je zřizovatelem, je při nevytvoření

koncepčních, legislativních a ekonomických předpokladů stěží proveditelný.

Jaké asi bylo zadání a časový horizont pro rozhodování transformační komise, zřízené v červenci loňského roku ministerstvem kultury, když teprve na svém druhém zasedání 10. prosince vydala komise komuniké, ve kterém se uvádí, že je třeba připravit novou právní normu umožňující založit veřejnoprávní instituce v oblasti kultury? K tomu je třeba poznamenat, že Česká republika dosud nemá zákon definující statut a formu vícezdrojového financování veřejnoprávních institucí, které by mohly nahradit stávající příspěvkové organizace. Na výsledek transformačního procesu, který ale zůstává bez důkladné přípravy a legislativních změn jen prázdnou proklamací, si zřejmě budeme muset ještě nějaký čas počkat.

Památník národního písemnictví v transformačním procesu

Památník národního písemnictví (PNP) patří mezi příspěvkové organizace zřízené ministerstvem kultury. Mezi takovými kolosy, jakými jsou Národní muzeum nebo Národní galerie, veřejnosti známými zejména svou výstavní činností, vypadá navenek hlavní činnost PNP – vytváření centrální sbírky a dokumentačního střediska české literatury – nenápadně. Zásadní odlišnost sbírky české literatury, kterou PNP spravuje, od sbírek výtvarných děl či jiných univerzálních muzeálních sbírek je dána převážně textovou povahou jejich sbírkových předmětů. Připomeňme také již zmíněné zužení prostorových možností po roce 1990, které vedlo k omezení prezentačních aktivit. Možná to byly jedny z důvodů, proč současný ministr kultury Václav Jehlička od počátku považoval PNP za instituci nevýraznou, kterou lze bez problémů připojit k některé ze silnějších institucí, případně mezi ně rozdělit její sbírky. Návrhem na zpracování tohoto řešení byli pověřeni ředitelé Národního muzea a Národní knihovny.

Stanovisko odborníků

Záhy se na obranu samostatnosti muzea literatury ozvaly hlasy odborníků z nejrůznějších institucí a vědeckých pracovišť. Budoucí osud PNP se stal středem pozornosti nejprve odborné veřejnosti a později i žurnalistů mimo jiné proto, že vedení PNP začalo varovat před neuváženým slučováním své organizace s jinými institucemi bez jakékoli předchozí odborné diskuze, se kterou (jak se ukázalo z celé řady protichůdných tvrzení ministerských úředníků a ředitelů Národní knihovny a Národního muzea) se vůbec nepočítalo. Pokud mělo ministerstvo kultury v úmyslu předložit veřejnosti návrhy, které by významným způsobem přispěly ke zvýšení dostupnosti a kvality veřejných kulturních služeb, dalo by se předpokládat, že vyzve své příspěvkové organizace, aby se do procesu aktivně zapojily – samy provedly analýzu své dosavadní činnosti a na jejím základě vypracovaly projekty svého budoucího fungování.

Široký rámec pro spolupráci v oblasti odborné i sbírkové činnosti PNP vytvářejí oborově příbuzné instituce – Ústav pro českou literaturu AV ČR, Obec spisovatelů, České centrum Mezinárodního PEN klubu, Literární akademie Josefa Škvoreckého, Ústav české literatury a literární vědy na FF UK a dalších univerzitách (Masarykově univerzitě, Jihočeské, Západočeské univerzitě a dalších). K účelu vypracování analýzy, která by zohlednila požadavky a připomínky odborné veřejnosti, by měla sloužit pracovní skupina pro transformaci PNP. Jen odborná způsobilost podpořená propracovanou legislativou může vést k vytvoření fungující veřejnoprávní instituce nového typu.

INZERCE

€

Host - vydavatelství
Radlas 5 602 00 Brno
545 212 747
redakce@hostbrno.cz
www.hostbrno.cz

Literární časopis s názvem Host začal vycházet v Přerově v roce 1921. Do roku 1929 vycházel v Brně a Praze. V letech 1954–1970 vycházel v Brně legendární Host do domu. V roce 1985 zde vznikla samizdatová revue Host, která od roku 1990 vychází oficiálně.

o psaní (2)

slova – slova – slova

Už víme, že nikdo není zvědav, co si o životě myslíme, ale zajímavé jsou rekonstrukce důležitých skutečností. Čím jsou důležité, to ponechme zatím stranou: spláchno by nás to do bezedna racionálních úvah – a ty přenecháme kritikům.

Dále už víme, že se příběh nevymýšlí, ale hledá, jako se odhaluje čníci kousek staré sochy, a že je tedy třeba odsunout a rozpustit apriorní soudy, jimiž je původní skutečnost zanesena – a zastavit vnitřní drmolání, aby hladina mysli nebyla čerena chaoticky se křížujícími myšlenkami; a že je třeba odstranit slova, abychom vstoupili do obrazu a byli plně na příjmu.

(Opakování: *Napište, co si myslíte o školství. Pak napište, jaké to bylo, když jste byli poprvé ve škole. Oba texty si přečtěte...*)

Hysterky a grafomani

Tady bývá velká potíž s osobami nadměru mluvnými, případně hysterickými, protože ony pokládají komunikaci za souboj, slovy se kryjí jako krunýřem, užívají jich ke zmatení protistrany, k vyrábění hluku a jako zbraň. Vypouštěná clona slov, ve skutečnosti nezakotvených a náhodně zřetězených, působí na posluchače dusivě, takže se nemůžete ubránit dojmu, že hovořící bytosti leze z huby malta. Takové náhodné surfování, kdy lze říci kdykoliv cokoliv, lze podnikat nečekané výpady, úhybné manévry, kroužení a kličkování, v němž smysl řeči mizí, činí megamluvné bytosti velkou rozkoš; je plně okouzlena zvukem svého hlasu a pohlcena sama sebou. Vnímání takového projevu je zoufalá dřina, nekonečná a nudná, protože není čeho se chytit. V psaném projevu mluvíme o grafomanii. Takový autor nadšeně hlásí, jak se mu slova a věty přímo hrnou na papír, že je nestačí ani zachytit. Tady je třeba vzít nohy na ramena, protože komunikace s takovou bytostí – osobně či nad textem – je nadlidsky obtížná, přesněji nemožná, cokoli napíše či řekne, chrání slovy: ale já to tak vidím, já to tak cítím, já to tak chci. Obludné **Já** nezůstalo v šatně a vnáší do komunikace rozostřující dimenzi pojmového relativismu, takže cokoli řeknete, bude použito proti vám. Proto máte-li náblízkou takovou bytost, neberte se s ní, nečtěte její texty a nediskutujte, třeba o to prosí: vyhněte se jí už proto, že ona sama nechce po sobě své texty čist, nezajímá ji váš pohled ani kvalita textu – chce jen pochvalu, chce zápasit a vyhrát. Škoda energie pro takového autora – ať si koupí zrcadlo.

Adresát

Každý člověk od řemesla ví, co znamená výraz „co to chce“. Aby střecha nespadla, motor šlapal, bota vydržela. Tento postoj k věci psaní je užitečné si podržet: co s tím, aby výsledek fungoval, jak chceme; aby nenudil, aby okouzlit, má-li okouzlit, aby děsil, má-li děsit atd. K tomu je dobré vědět anebo tušit, k čemu a komu je text určen: literárním labužníkům, kteří ocení styl a brilantnost projevu? studentům, kteří rádi vtíp a bystrý intelekt? unaveným dělnicím, které chtějí romantickou pohádku o štěstí žen? Unaveným dělníkům, kteří rádi rytířskou akční pohádku o síle mužů? je to text pro děti? dost hravý a překvapivý a neotravující moralitami? – všechny cílové skupiny jsou legitimní za předpokladu, že si jich autor váží, že je zná a nepokládá je za pitomce. Vědomí cíle je velmi podstatné, máme-li cíle dosáhnout, je to adresa, na niž chceme doručit svou zprávu. Velmi přesného adresáta mají i „výkřiky do tmy“, texty spontánní, vytrysklé z vnitřní nutnosti autora, texty mířící neomylně k dosud neznámému „Já ve třetí osobě“. Saroyan tomu říkal dopisy světu. Freud to definoval jako „volně vláající úzkost, která volá, aby byla zakotvena“. Pro začátečníka je cílový čtenář „Já ve třetí

osobě“ tou nejlepší adresou: je to někdo, kdo je stejně chytrý jako já – nebudu se na něj vytahovat; je stejně netrpělivý, nebudu ho nudit dlouhými výlevy; a je stejně naladěný jako já: netřeba mu nic zvlášť vysvětlovat. A nebudu mu nic předstírat a lhát. Myslet při psaní na adresáta jako na přítele je nadměru užitečné taky proto, že to nadlehčuje práci na textu; která má – jako vše ve vesmíru – tendenci ztrácet energii a stydnout a tuhnout a rozpadat se a těžknout v balvan úkolu. A přicházejí chvíle, kdy by člověk celý text nejradši hodil za hlavu – či ještě jinam – a za sebe a pro sebe by věc s chutí odpískal, nedokončil a na všechno se vykašlal. Ale pro nejlepšího přítele?

Já to tak chci

Průběžně je třeba kontrolovat, zda **Já** zůstává v šatně – aby nepřekáželo v práci a vstoupilo na plac až skrze konečný výsledek. Věta **Já to tak chci** za léta mé praxe kryla krom hysterie vždy jen lenost a pýchu. Student/ka předkládá cosi náhodného, nehotového a odbytého – ale hodlá „si to obhájit“. Strašlivá amoralita dneška, tvrdit, že není podstatné, co jest, ale co z toho právník udělá, vysublimovala do postoje **dokaž to**. To se občas promítá i do komentářů o psaní ve snaze prodat lenost a povrchnost jako experiment. Kdo vstoupil do literárního procesu osobně, musí vědět, že experiment vždycky znamená práci navíc: zkrátit, zpřeházet, nakumulovat, parodovat či jinak variovat základní rovinu, která už nestačí a je nutná; udělat to jinak – to je experiment, při němž člověk vstupuje na území neprošlapaná, kde před ním nikdo nebyl, kde je první – a tedy sám. Jak pravil kdysi papá Schopenhauer, myslitel je osamocen jako orel ve výšinách. Nemůže tedy počítat s masovou konzumací ani s hromadným přijetím kritiky a už vůbec ne se závrtnými výdělky. Nedosti na tom: každého orla sledují letky pohotových kupců, kteří nejsou dost chytrí, aby sami něco nového objevili, ale dost chytrí, aby pochopili, ukradli a prodali, k čemu dospěl někdo jiný. Toho by si měl být každý experimentující jednotlivec vědom...

Nuže: **Já to tak chci** je věta, která jako argument neobstojí. Jak strašně by ta věta zněla z úst chirurga nad rozkrájeným pacientem..! Je zbytečné se tím dál zabývat – a je dobré udržet ve vědomí, že **slova jsou zde nástrojem: dodávají rytmus, barvu, zvuk a informaci, ale jsou až druhá za skutečností**, kterou hodláme zobrazit.

Skutečnost si přeje být tlumočena

Neklid mizí a úleva nastupuje, když začínající autor přijme, že příběhy není třeba vymýšlet, ale hledat. A pohoda srovnatelná s nirvánou duši zalije při vědomí, že ani hledat není třeba zvlášť usilovně, protože skutečnost, která si přeje být tlumočena, k nám přistupuje sama. Stačí být na příjmu, netěkat a nepřezvykovat slámu jménem vlastní názor.

Náhoda neexistuje; situace, postřehy a věty, které se vám zdánlivě náhodně vybavují, mají svůj hluboký důvod, proč jsou ve vašem vědomí stále naživu. S tímto materiálem je třeba pracovat. Správná úvaha tedy není „mě nic nenapadá, nepodařilo se mi vymyslet (!!)“ – ale „hledám, přijímám, objevuji, co si přeje být napsáno“. Z toho dál plyne:

Je třeba psát si poznámky. pořád, kdykoli a kdekoli a v plném soustředění; ne psát, co si o věci myslím, ale trhat oříšky, které mi o hlavu zavádí. Odstavce, postřehy, útržky vět jsou možným materiálem ke stavbě příští katedrály. Bude chvíli trvat, než se začínající autor naučí správně poznámky psát a správně jich užívat: nějakou chvíli bude zřejmě plnit papír svým míněním o světě

– např. „pohádka o Popelce je pitomá“. Pak přijdou komentáře „pohádka o Popelce nutí dívky snažit se, pracovat, moc se neprosazovat a čekat, až přijde princ a učiní ji šťastnou“ – což už je tvrzení, vhodné třeba pro fejeton. Kdyby nebylo už tolikrát použito. Až později přijde reflexe: „co kdyby měla Popelka větší nohu? Je princ stejně pasivní jelito jako Popelčin otec?“ – na čemž už lze stavět a formovat možný příběh...

(Příklad: dejme tomu, že v případě Popelky je princ stejný jako Popelčin otec. Jakpak se asi bude vyvíjet jejich manželství? Byla Popelčina podřidivost jen třeptkou pro prince? a na zámku to rozbali? anebo je to její vlastnost – a bude smýčít i na zámku? nebo princ není jako otec: jak se Popelka vyrovná s jeho aktivní mužskou rolí? jak se bude cítit Popelčina dcera? – atd...)

Poznámky

Teprve postupně získají vaše poznámky potřebný náboj: až je po sobě začnete čist. Například moc nenaděláte s poznámkou „ten pán v metru“, pokud si nevybavíte přesně, o jakého pána šlo a čím vás zaujal. Napíšete-li si „ten pán v metru je ale směšný...“, taky vám to nebude k ničemu, protože jste předhodnotili – tj. předem spotřebovali náboj, který situace měla. Jde o stejný efekt, jako má předchechtaný vtíp či předcucaný bonbon. O tom později... Napíšete-li si poznámku „je sám sebou nadšen a od ostatních čeká totéž“ – vybaví se vám nejspíš, jak se dejme tomu v knihovně – či v metru – ten ruský člověk rozezpíval s gesty, předem děkujícími za ovace davů – a máte situaci k použití: taky druh samoty.

Shromážděný materiál je třeba mít na jednom místě a pravidelně jej větrat ve chvíli, kdy máte opravdu víc času na psaní. Tehdy vyhodíte, co vyčpělo, přeradíte, co se momentálně nehodí, a s překvapením zjistíte, jak mnoho situací vás oslovilo a které se opakují. Tím poznáte i sebe sama. Pak budete pracovat s materiálem, který se vám právě hodí do zamýšleného a rozpracovaného celku; budete dotahovat a pilovat věty, situace a okamžiky, které patří do vašeho příběhu, obohacují jej a činí jej pestrým.

Možná až skrze tento poznámkový materiál se vaše imaginace naplno rozeběhne a zahodíte své původní – „vymyšlené“ – tvůrčí záměry. Otevírá se nová hloubka a nosnost původně jen mimochodem zmíněných témat a váš záměr se začíná ubírat jinudy. Někdo tomu říká, že se rukopis píše sám – přesnější bude přijmout, že každé téma si diktuje, jak má být zpracováno. To jsou chvíle výběru a rozhodování: proto je dobré mít při ruce další krabici, kam budete nehodit se, ale již zpracované kusy textu odkládat, dokud si nebudete jisti, že se mají zahodit. Nerada připouštím, že je to jako s pracným a nepříliš povedeným kompoitem – uloží se, aby byl vyhozen později. Po letech praxe se naučíte vyhazovat pracně vyrobený, ale ne zrovna šťastný text do koše rovnou – protože už vám nebude tak moc líto práce – a hlusinu poznáte hned...

Příklad

Dejme tomu jste chtěl napsat šíravou satiru, usvědčující jednu poslankyni z tuposti, nejapnosti a vůbec. Během psaní a při práci na detailech si uvědomujete, že vaše emoce patří vlastně vaší třídní učitelce. Znovu si vybavíte tu bolest při nespravedlivém trestu, na pomezí šikany, nebo nesmyslné ječení nebo něco podobného, čím málo inteligentní, podhodnocené a přetížené učitelky dokážou týrat své svěřence. Anebo si vybavíte hanbu. Povrchní autor bude množit zesměšňující nadávky na ženinu hlavu, dobrý autor ustoupí od hodnocení a nechá znovu zaznít původní vztah nadřazenosti a podřizenosti i gejzír svých bolestných pocitů. Najde mezi nimi i stud – ne

Alexandra Berková

před třídou, ale za ni, za učitelku, kterou měl do té doby možná rád – a ona ho ponížila. Nebo mu byla lhotejná – ale chtěla od něj víc a trestala ho víc než ostatní. Nebo mu nadržovala – a on na to spoléhal a kašlal na její předmět a ona si pak vybila zlost a stud za svou náklonnost – anebo autorovi připomněla starší sestru, tetu, matku... anebo to byl pseudovztah – ona nic osobního necítila, když zranila žáka – jen měla doma alkoholička a děti nezdárné a nesplacené složenky a život pro ni byl nesrozumitelný a těžký... zajímavých a temných hlubin může dosáhnout začínající autor, ozbrojen beranidlem **PROČ?** – a budou se mu otevírat sluje, z nichž může těžit a vytěžené zachytit v reálu či v metafoře. Pak možná rázem pochopí Kafku i Strindberga a mnoho dalšího, co v literatuře čeká na jeho pochopení – protože bolest, neomylně jako proutek, označuje bohatá ložiska. ...Anebo poslankyni dáte sežrat prasatům – pobavíte kamarády i sebe a téma se uzavře, aby se otevřelo až po letech – anebo vůbec...

Uhrnem budiž řečeno, že průběžná práce s poznámkami je naprosto nutná, nechcete-li vyrábět příběhy ploché, postavené výlučně na hluchém ději, který budete donekonečna „vymýšlet“ pod propisovačkou či na klávesnici; příběhy hubené, a málo šťavnaté, z nichž bude ubohý děj trčít jako z krinolíny drát. Takové texty bývají otravné a zoufale nudné, takže jejich autoři mají potřebu prošíkovat je krví a sexem.

Možná se vám ale podaří slušná prvotina celkem rychle; pak se ale nenechte mást: znamená to jen, že co neodpovídalo v krabici, vyzrálo v hlavě – a že další materie leží nekonečně hloub. Takže psát poznámky. Protože nepsat je a vypovídat se po hospodách z nápadů, postřehů, vět a dojmů je tragický osud mnoha kdysi slibných a pak právem zapomenutých autorů...

INZERCE

V prosinci 2007 vychází 52/53 dvojčíslo revue

ANALOGON
SURREALISMUS · PSYCHOANALÝZA · ANTROPOLOGIE · PŘÍČNÉ VĚDY

věnované tématům

Film & Černá a bílá jezera

Z obsahu:

J. Fulka: Postava a gesto; **J. Švankmajer:** Tělo, hmat a smrt aneb Legenda o sv. Starostě; **R. Cardinal:** Myšlení skrze předměty: přítomnost předmětů v raných filmech Jana Švankmajera; **D. Jařab:** Hlava – ruce – srdce (Kopí – Hände – Herz); **F. Fellini:** Hlas Luny; **P. Král:** Soukromá seance; **K. Vachek:** Záviš, kníže pornofilku pod vlivem Griffithovy *Intolerance* a Tatiho *Prázdnin pana Hulota* aneb Vznik a zánik Československa (1918–1992); **S. Ulver:** Jak je důležité být v balíku aneb Vně a uvnitř; **M. Šebek:** Černá a bílá jezera dětství; **J. P. Jiménez:** Sen jako bi-logická struktura; **A. P. de Mandiargues:** Tam, kde jsem; **M. Jůza:** Konfrontace fyzikálního a biologického času a „extrapolace biologického času do prenatalního stavu“; **C. G. Jung:** Enatiotropie; **B. Pavelek:** Buržoazní společnost; **J. Stern:** Jak perversní Lora vyhrála nad Bohem; **P. Greenacrová:** „Můj vlastní vynález“: Zvláštní krycí vzpomínky pana Lewise Carrolla, jejich forma a původ (dokončení z čísla 50-51); **M. Caňko:** Surrealismus a existencialismus ve světle moderny II; **A. Césaire:** Zošit o návratu do rodného kraje; **J. Švankmajer:** Afrika (fragments cestovního deníku); **K. Piňosová:** Vnitřní cestopis (II. část); **E. Ranpo:** Lidské křeslo; **P. Linhart:** Fakta k případu Edgara Allana Poea; **D. Motýčková Weston:** Spojité nádobí: André Breton a jeho ateliér, domov a osobní muzeum v Paříži

Vydává: Sdružení Analogonu, Mezivřší 31, 147 00 Praha 4
(tel. 244 460 258, e-mail: dryje@surrealismus.cz)
Distribuce: KOSMAS, spol. s r. o., Lublaňská 34, 120 00 Praha 2
(tel: 222 510 749; www.kosmas.cz);
předplatné: Eva Dryjová, tel. 607548259, e-mail: evadryj@hotmail.com

obsah tvaru, ročník 2007

První je uvedeno číslo strany, následuje číslo čísla lomené rokem

Stati, publicistika, polemiky

Antošová, Svatava: Kudy do jundy? 14 16/07
 Bednaříková, Hana: Šalda a české dějiny 14 03/07
 Bor, D. Ž.: Emil Bok (nekrolog) 10 14/07
 Caracciulo, Amalia: Melancholia 9 21/07
 Čílek, Václav: K recenzi Petra Hory na sbírku Vincence Furcha 14 05/07
 Červenková, Jana: Ne zas tak k popukání 12 03/07
 Doležalová, Martina: Jak Menzel (ne)obsluhoval Hrabala 14 09/07
 Drkula, Petr: Meditace nad třemi nápěvy 10 04/07
 Erben, Roman: Jak se bere v džungli na hůl 10 03/07
 Erben, Roman: Kesaj Čhave 14 14/07
 Exner, Milan: Směšný Husserl? A co ještě? 14 06/07
 Exner, Milan: Zemřel Zdeněk Mathauser 13 12/07
 Fialová, Alena: Komunismus jako omyl v samizdatové tvorbě autorů 70. let 12-13 07/07
 FencI, Ivo: Mlčení Marvinu Harkinse 14 04/07
 FencI, Ivo: Bezbřehá moc náhody? (nad knihou S. Kinga) 12-13 10/07
 FencI, Ivo: Foglaromanie 2007 8-9 17/07
 Fosse, Jon: Negativní mystika 6-7 17/07
 Franczyk, Otakar: Ještě k překladatelské anticeně Skřípec 8 19/07
 Fröhlich, František: K článku Otakara Franczyka 3 06/07
 Fröhlich, František: Ještě k překladatelské anticeně Skřípec 9 19/07
 Gilk, Erik: Nesoustavné poznámky k Fuksovu románu Vévodkyně a kuchařka 6-7 03/07
 Haman, Aleš: Poznámky k diskuzi o „omylech“ světového románu 6-7 06/07
 Haman, Aleš: Poznámky k Trávníčkovým poznámkám 7 09/07
 Haman, Aleš: Kdy mluvíme o klišé? 9 11/07
 Haman, Aleš: Nad Kubíčkovou knihou Vypravěč 12-13 14/07
 Haman, Aleš: Laudatio na Milana Kunderu 7 18/07
 Havelková, Lenka: Baťovský Zlín jako literární námět 6-7 02/07
 Hora, Petr: Kde kdysi stával mariánský sloup 6-7 21/07
 Horner, Zdeněk: Vážená Boženo Správcová 12 07/07
 Horner, Zdeněk: Ještě k recenzi Zedníkovy sbírky 10 11/07
 Chvatík, Květoslav: Spory o moderní umění v české poválečné kultuře 5 01/07
 Chvatík, Květoslav: Ještě o „omylech“ Prousta, Joyce a Musila 7 08/07
 Chvatík, Květoslav: Domov a exil 12 12/07
 Jakovlev, Alexandr: Případ Pasternak 6-7 04/07
 Janáček, Pavel: Za Jiřím Rulfem (nekrolog) 3 08/07
 Janeček, Petr: Patří Charta do muzea? 9 07/07
 Janeček, Petr: Tabu a klišé v městském folkloru 8 19/07
 Jareš, Michal: Emil Juliš (nekrolog) 10 01/07
 Jareš, Michal: Legenda jménem Egon Bondy (nekrolog) 10 08/07
 Jareš, Michal: Zemřel knihkupec Bohumil Fišer 3 14/07
 Jareš, Michal: Státní cena za literaturu 6 18/07
 Kadečková, Helena: Ještě k překladatelské anticeně Skřípec 9 19/07
 Kasal, Lubor: František Benhart (nekrolog) 10 01/07
 Kasal, Lubor: Mladí a staří 3 06/07
 Kasal, Lubor: Ještě není tak zle 8-9 06/07
 Kasal, Lubor: Proti výstavě lidských těl 3 10/07
 Kasal, Lubor: Události, překladová próza a to ostatní – Lidové noviny o beletrii 10 20/07
 Klumparová, Štěpánka: Nad přijímacími zkouškami z české literatury 12-13 15/07
 Kolařík, Karel: J. Karásek ze Lvovic a Z. Braunerová 12-13 09/07
 Kolařík, Karel: Dlouhá léta opomíjený Šporkův rytec 8-9 16/07
 Korábečný, Martin: Pokus o srovnání W. Faulknera a T. Bernharda 6 19/07
 Korál, Petr: Rozporný Skoumal 5 06/07
 Košnarová, Veronika: Jak je tomu s estetickým poselstvím díla? 6-7 01/07
 Košnarová, Veronika: A kniha se otevřela... (tři knihy S. Germainové) 12-13 04/07
 Košnarová, Veronika: Ohlédnutí za prozaickými debuty let šedesátých 12-13 13/07
 Král, Petr: O mravech jednoho nakladatele 14 18/07
 Kratochvil, Jiří: Jak se píše román 8-9 09/07
 Křišťanová, Dita: Zeyer ilustrovaný 8-9 03/07
 Křivánek, Vladimír: Publikační návraty 80. let 12-13 08/07
 Křivánek, Vladimír: Vanutí Vladimíra Holana 12-13 17/07
 Kůs, Tomáš T.: Když jde o stejnou věc, ale každý ji vidí jinak 10 06/07
 Kutra, Oldřich: Zánik, proměna, vyvstání (prostor v díle M. Ajvaze) 14 11/07
 Lipovský, David: Bezejmenné (k Pamfletu Anonymního umění) 18 08/07
 Machovec, Martin: Putování krajinou Sudet (o knize Petra Mikšíčka Sudetská pouť aneb Waldgang) 12-13 20/07

Mainx, Oskar: O Bondyho poemě Pražský život 6-7 14/07
 Marčák, Bohumil: Vincenc Furch inspirující 14 05/07
 Martinek, Jakub: Prostor literárního deníku 12-13 05/07
 Mathauser, Zdeněk: Záměny identity u F. M. Dostojevského a v postmoderně 12-13 01/07
 Matějková, Jana: A krade se tam taky... (Knihkupectví v Plzni) 6-7 12/07
 Matějková, Jana: Čím blíž, tím hůř (Knihkupectví v okolí Prahy) 6 13/07
 Matějková, Jana: Stav knihkupců v Liberci 8-9 14/07
 Matějková, Jana: Běžné Klatovy (Knihkupectví v Klatovech) 7 16/07
 Matějková, Jana: Knihkupci v časech masové výroby 12-13 18/07
 Merta, Vladimír: Psát hudbu. Pár kainarovských zastavení 8-9 13/07
 Mikešová, Jekatěrina: O Ryhoru Baradulinovi 8 04/07
 Musilová, Gabriela: Tender buttons – Gertrude Steinová 17 09/07
 Novotný, Vladimír: Ještě o Kůsově Plzni po Kůsovi 10 05/07
 Novotný, Vladimír: Když jde o stejnou věc, ale každý ji vidí jinak 10 06/07
 Olšovský, Jiří: Březina a Kierkegaard – nástin srovnání 12-13 16/07
 Piorecký, Karel: Dekonstrukce úspěchu (nad kritickými ohlasy Borkovcovy poezie) 8-10 10/07

Piorecký, Karel: Technika básnického portrétu (o Petru Motýlovi) 8-9 18/07
 Poláček, Jiří: Manifest českých spisovatelů 7 10/07
 Pohanka, Michal: Nebojte se knihovny 7 01/07
 Příkrylová, Kamila: Zapomínaný Klement Bochořák 14 14/07
 red: Zemřel Alois Burda 3 21/07
 Richtrová, Nikola: České bájesloví jako obraz současnosti 14 01/07
 Rubeš, Zdeněk: Peníze páli po hrstech. Kmetská léta J. Š. Kubína 8-9 08/07
 Řehák, Jakub: Život dopadl jinak, než jsem si představoval (o poezii Jiřího Rulfa) 7 19/07

Seuntjens, Wolter: Dialog o nesmrtnosti 14 12/07
 Sládek, Ondřej: Zemřel básník vědy Zdeněk Kožmín 14 20/07
 Souček, Dalibor: Krása a zoufalství 2 14/07
 Správcová, Božena: Vážený pane Burdo! 5 02/07
 Správcová, Božena: Vážený Zdeňku Hornere 12 07/07
 Správcová, Božena: Kam kráčíš, Hoste? 6-7 09/07
 Správcová, Božena: Ještě k recenzi Zedníkovy sbírky 10 11/07
 Správcová, Božena: Dvě zprávy 14 17/07
 Správcová, Božena: Poločas rozpadu 6-7 20/07
 Stárková, Blanka: Ještě k překladatelské anticeně Skřípec 8 19/07
 Stočes, Ferdinand: Znovu k překládání staré čínské poezie 12 21/07
 Sůva, Ladislav: Příběhy brněnského voyeura. Nad tvorbou A. Goldflama 14 08/07
 Svěrák, Michal: Tichá předehra k apokalypse (Cormac McCarthy) 12-13 19/07
 Šavrdá, Jan: Útoky nás neotráví 14 19/07
 Škoda, Jan: Ukradené narozeniny aneb Neberme spisovatelkám jejich babičky 14 15/07
 Škrabal, Michal: Koláž o Chartě čili chartáž 10 07/07
 Škrabal, Michal: O literárních domech v Německu 6-7 10/07
 Škrabal, Michal: Oh, do prdele, kůň měl zahnutý čumák 12-13 11/07
 Štědroňová, Eva: Poznámky k počátkům tzv. čapkovské generace 6-7 05/07
 Trávníček, Jiří: K Hamanovým poznámkám o „omylech“ světového románu 6-7 08/07
 Václavík, Ladislav: Eugénio de Andrade – Země plná světla 8-9 02/07
 Veličková, Zdeňka: Hedvábí a kyvadlo. Mýtus a čas ve Skácelově poezii 8-9 15/07
 Vladislav, Jan: Z otevřeného deníku (duben-květen 1977) 6-7 07/07
 vln: Jan Beneš (nekrolog) 3 13/07
 Všeticka, František: Navzdory básník zpívá (k úmrtí Jarmily Loukotkové) 10 19/07
 Vyplelová, Helena: Pohádkové seriály Václava Čtvrťka 8-9 05/07
 Zádrapa, Lukáš: Mathesiovské časy jsou u konce 6-7 15/07
 Zádrapa, Lukáš: Znovu k překládání staré čínské poezie (odpověď F. Stočesovi) 12-13 21/07
 Zemanová, Zuzana: Sestry Rammsteinovy 8-9 01/07
 Zemanová, Zuzana: Strejček byl živel podivnej 13 03/07
 Zemanová, Zuzana: Karel Pecka humorista 12-13 06/07
 Zemanová, Zuzana: Velkej beat pana Kainara 7 13/07
 Zemanová, Zuzana: Rendez-vous v salonu dam 6 16/07
 Zemanová, Zuzana: Plzeňský rok Jana Schneidera a Marty Kubišové 8-9 21/07
 Zivř, Ladislav: Z deníku 8-10 12/07
 Změlík, Robert: Význam chrámu (o jedné Nerudově povídce) 14 10/07

Rozhovory

Antošová, Svatava 1, 4-5 05/07
 Bláhovec, Bohdan 1, 4-5 19/07
 Boháč, Petr 1, 4-5 20/07
 Braženas, Petras 10 18/07
 Hájek, Jonáš 1,4-5 11/07
 Hrabal, Jiří 10 15/07
 Hradecký, Daniel 1,4-5 15/07
 Chvatík, Květoslav 1,4-5 01/07
 Jacobsenová, Michaela 1,4-5 02/07
 Jeřábek, Jan 1,4-5 06/07
 Katalpa, Jakuba 1,4-5 08/07
 Kavín, Ludvík 8-9 07/07
 Komárková, Martina 1,4-5 10/07
 Kůs, Tomáš T. 1,4-5 03/07
 Listopad, František 1, 4-5 16/07
 Lustig, Arnošt 12-13 06/07
 Machovec, Martin 1,4-5 14/07
 Mašek, Petr 14 21/07
 Pechar, Jiří 1, 4-5 18/07
 Pistorius, Vladimír 1, 4-5 21/07
 Podhradský, Daniel 1, 4-5 12/07
 Sádlo, Jiří 1, 4-5 17/07
 Slabihoudová, Naděžda 1,4-5 04/07
 Vašínska, Radim 104-5 09/07
 Vladislav, Jan 1,4-5 07/07
 Zucker, Alex 1, 4-5 13/07

Ankety

Klišé a tabu 6-7 11/07
 O poezii roku 2006 8-9 20/07

Próza

Antošová, Svatava 16-17 15/07
 Beran, Jiří 17 21/07
 Denemarková, Radka 16-17 09/07
 Estonské národní pohádky 18-19 04/07
 Fibiger, Martin 16-17 10/07
 Gebauer, Kurt 16 06/07
 Grøndahl, Jens Christian 16-17 12/07
 Hejnic, Otto 16-17 11/07
 Hník, Ondřej 16 02/07
 Klein, Mořic 17 02/07
 Koubek, Jan 19 08/07
 Kováčová, Kateřina 16-17 08/07
 Kratochvil, Jiří 19 01/07; 17 16/07
 Lopat, Jan 16-17 19/07
 Maděra, Petr 16-17 07/07
 Ondráček, Vít 16-17 13/07
 Pavlovič, Vladimír 18-19 13/07
 Prokeš, Josef 18 03/07
 Růžek, Pavel 16-18 20/07
 Sojka, Jan 17 06/07
 Špecián, Filip 18-19 21/07

Šťastný, Milan 16 16/07
Typlt, Jaromír 16-17 18/07
Váňová, Klára 18-19 14/07

Poezie

Alverová, Betti 1 04/07
Anonym 18 08/07
Antošová, Svatava 1 a 16-17 05/07
Bartlová, Kateřina 17 01/07
Bártů, Radim 16-17 14/07
Blatný, Ivan 1 19/07
Boček, Miroslav 19 07/07
Bondy, Egon 1 14/07
Brabec, Jan 17 03/07
Brenkus, Radovan 19 02/07
Brno – malá antologie 16-17 21/07
Brück, Miroslav 18 02/07
Černohlávek, Jiří 1 20/07
David, Martin 19 05/07
Děžinský, Milan 1 18/07
Eich, Günter 1 02/07
Eisler, Petr 1 17/07
Exner, Milan 18 09/07
Fosse, Jon 19 17/07
Fousková, Hana 18 11/07
Hájek, Jonáš 18 01/07, 1 11/07
Hanšpach, Daniel 18-19 09/07
Homér (Pavel Ambrož) 1 12/07
Hradecký, Daniel 16 04/07, 1 15/07
Hrbáč, Petr 19 11/07
Chvojka, Petr 18 20/07
Issa, Kobajaši 1 13/07
Komárková, Martina 18-19 06/07, 1 10/07
Kremlička, Vít 19 19/07
Křivánek, Vladimír 17 05/07
Kundera, Ludvík 1 09/07
Kůs, Tomáš T. 1 a 16 03/07
Langer, Martin 1 08/07
Listopad, František 1 16/07
Ljuca, Adin 16 17/07
Machulková, Inka 18 01/07
Mathesius, Bohumil 1 06/07
Medunová, Pavla 18-19 15/07
Pejič, Milorad 17 17/07
Pleska, Gabriel 18-19 18/07
Skácel, Jan 1 01/07
Slíva, Vít 1 21/07
Staněk, Jiří 18 19/07
Styczeń, Janusz 18 10/07
Šedivý, Milan 16 01/07
Urza, Milan 18 12/07
Vladislav, Jan 1 07/07
Vlk, Robert 18 05/07
Williams, W. Carlos 19 10/07
Witthedová, Jana 17 17/07
Záhoř, Tomáš 18 17/07
Zieliński, Wiesław 18 10/07
Žembová, Lucie 19 20/07

Ze čtenářského deníku Aloise Burdy (s. 3)

Bubíková, Šárka: Smaragdové město 07/07
Dutka, Edgar: Stažení z kůže ze tmy vycházíme 13/07
Dutka, Edgar: Záliv osamění & Zapomenuté australské povídky 16/07
Hájíček, Jiří: Fotbalové deníky 20/07
Hvorecký, Michal: Plyš 02/07
Katalpa, Jakuba: Je hlína k snědku? 01/07
Klíma, Ivan: Miláckové chřestýši a jiné ženské horory 15/07
Kopecký, Ivan: Čas hříchů 12/07
Kriseová, Eda: Jméno Milost Ráchel 17/07
Krůta, Jan: Doktor Petarda 08/07
Martínek, Lubomír: Olej do ohně 09/07
Nosková, Věra: Obsazeno 10/07
Novák, Jan: Děda 14/07
Pelc, Jan: ...a poslední kouř 03/07
Pithartová, Vladimíra: Malá cvičení v bezohlednosti 11/07
Quincy, S. T.: Insida 06/07
Stránský, Jiří: Stařec a smrt 18/07
Tejkalová, Jiřina: Můj řecký rozvod 19/07
Vaněk, Petr: Pražská groteska 04/07

Jedna otázka pro... (s. 3)

Borzič, Adam 03/07
Fencl, Ivo 21/07
Flaišman, Jiří & Kosák, Michal 16/07
Foret, Vladimír 05/07
Host 06/07
Janeček, Petr 04/07
Kováčová, Kateřina 14/07
Listopad, František 17/07
Otčenáš, Igor 02/07
Polák, Roman 12/07
Prečan, Vilém 07/07
Reiner, Martin 19/07
Slíva, Vít 10/07
Stárková, Blanka 11/07
Šmíd, Pavel 13/07

Štengl, Petr 08/07
Štěpánek, Jan 15/07
Vacek, Jindřich 20/07
Wolfová, Zora 18/07

Ejhle slovo

(Anna Cermanová, Michal Jareš, Lubor Kasal, Lenka Matoušková, Vladislav Reisinger, Božena Správcová, Michal Škrabal)

Celá kniha je o... 7 16/07
Dopékárna 5 09/07
Flexopřívody 5 02/07
Frentat 5 14/07
Hráči 5 15/07
Jukance 5 05/07
Maroty 5 07/07
Mektafon 7 12/07
Mračítka 5 03/07
Přítel v nouzi 7 17/07
Pseudoškarpy 9 20/07
Rváček 5 19/07
Slovo do vlaku 5 10/07
Stáťáci 5 08/07
Šnábat 5 01/07
Tankovat a tangovat 5 04/07
To 5 13/07
Vydechlo, nadechlo a příloha 7 21/07
Vyhráči – prohráči 7 18/07
Webík a spammík 5 11/07

Čtenář poezie (s. 11)

Antošová, Svatava 20/07
Denemarková, Radka 19/07
Děžinský, Milan 18/07
Dousková, Irena 14/07
Fencl, Ivo 15/07
Holanová, Pavlína 05/07
Kolařík, Karel 08/07
Komárková, Martina 16/07
Koten, Jiří 12/07
Kremlička, Vít 07/07
Langer, Martin 06/07
Málková, Iva 13/07
Mandys, Pavel 10/07
Matoušek, Jiří 05/07
Minster, Tomáš 17/07
Straka, Josef 03/07
Štolba, Jan 09/07
Šulc, Jan 11/07
Traxler, Jiří 04/07
Zizler, Jiří 01/07

Z přítmi zámeckých knihoven (s. 15)

(Luboš Antonín)

Akta o čarodějnických procesech a Kladivo 04/07
Co četli na zámcích v první polovině 20. století 06/07
Co si četli kamarádi během dlouhých chvil 16/07
Dva vědci v sousedství soubojů 17/07
Knihovna jednoho muže 21/07
Knihovna průmyslníků a zakladatelů ČKD 18/07
Knihovna vídeňských bankéřů ze zámku na Českomoravské vrchovině 11/07
Mladický pobyt budoucího velkého dramatika na moravském zámku... 15/07
Od asijských cestopisů k asijským majitelům 13/07
Pohádkové knihy na pohádkových zámcích 05/07
Příběh prince, který toužil po zasvěcení do egyptských mysterií 03/07
Regiment zdraví v policích zámeckých knihoven 08/07
S lidmi v muzeu, vesměs slušnými, jsem se brzy spřátelil 14/07
Snový milostný boj ve staré kancléřské knihovně 10/07
Torzo knihovny osvícence a frajmaurera 19/07
Urozené dámy perem vládnoucí 07/07
Z pražské Vinoře až k Niagaře 20/07
Zámecká knihovna Hostim 01/07
Zámecké knihy z vody znovu zrozené 12/07
Zámecké knihovny Dírná u Soběslavi a Choustník 02/07
Zámecké knihovny v procesu podvojně záměny 09/07

Továrna na absolutno

(Vítold Ljaguška)

A. 19 16/07
Bečková, Míša 10 21/07
Bech, Naja 18 16/07
Boček, Miroslav 18 07/07
Cermanová, Anna 11 21/07
Černý, Stanislav 19 16/07
Derynk, Jan 18 07/07
Engler, Václav 18 07/07
Hlas, Otakar 19 16/07
Hložek, Ondra 18 16/07
Jareš, Michal 11 21/07
Jonák, Pavel 19 16/07
Kasal, Lubor 10 21/07
Komorádová, Kateřina 18 16/07
Kovařík, Štěpán 18 16/07
Mezník, Bořek 18 07/07
Pařízková, Tereza 18 16/07
Správcová, Božena 11 21/07
Štěpán, Jakub 18 16/07

Václavík, Ladislav 18 07/07
Vavřinová, Martina 11 21/07
Žembová, Lucie 18 07/07

Recenze (v závorce je uveden autor recenze)

Ajvaz, Michal: Příběh znaků a prázdna (Veronika Košnarová) 20 06/07
Andruchovyč, Jurij: Rekrece (Alena Morávková) 20 08/07
Balabán, Jan: Ještě jsme tady (Aleš Merenus) 2 06/07
Balabán, Jan: Ještě jsme tady (Milan Jungmann) 2 06/07
Baradulin, Ryhor: Žít! (Petr Komenda) 9 04/07
Barnes, Julian: Arthur a George (Ivo Fencel) 20 16/07
Bažant, Jan: Knihovna (Erik Gilk) 21 03/07
Bednářová, Jitka: Josef Florian a jeho francouzští autoři (Michal Bauer) 2 13/07
Bednářová, Jitka: Josef Florian a jeho francouzští autoři (Petr Hora) 2 13/07
Beran, Stanislav: Až umřeš, nikdo už ti nebude chtít sahat na prsa (Milan Jungmann) 21 20/07
Bichsel, Peter: Povídaní pro děti (Luisa Nováková) 21 07/07
Bolton, Jonathan (ed.): Nový historismus (Michal Topor) 2 16/07
Bolton, Jonathan (ed.): Nový historismus (Veronika Košnarová) 2 16/07
Bondy, Egon: Bratři Ramazovi (Vladimír Novotný) 22 21/07
Bradbrooková, Bohuslava: Karel Čapek: Hledání pravdy, poctivosti a pokory (Aleš Haman) 22 05/07

Bryan, Mikuláš: Kolem lámání (Ladislav Zedník) 20 13/07
Brycz, Pavel: Malá domů (Alena Fialová) 22 09/07
Bystřina, Otakar: Hanácká legenda (Petr Hora) 21 03/07
Capote, Truman: Letní plavba (Michal Jareš) 20 07/07
Carterová, Angela: Noci v cirkuse (Zuzana Malá) 23 09/07
Catelli, Giovanni: Příjezdy (Veronika Košnarová) 23 21/07
Cimpoeșu, Petru: Simion výtažník (Jakub Grombíř) 22 13/07
Clarková, Suzanna: Jonathan Strange & pan Norrell (Anna Cermanová) 21 16/07
Coe, Jonathan: Pár trotlů (Miroslav Kotásek) 22 08/07
Cortázar, Julio: Výherci (Pavel Kotrla) 23 13/07
Čilek, Václav: Borgesův svět (Martin Vraný) 20 12/07
Croce, Benedetto: Historie jako myšlení a čin (Jan Randák) 22 04/07
Cvetajevová, Marina: Umění a svědomí (Zdeněk Mathauser) 22 03/07
Čep, Jan: Dojmy z Anglie (Kamila Přikrylová) 22 14/07
Čermák, Jakub: Padavčata (Lukáš Neumann) 2 04/07
Čermák, Jakub: Padavčata (Michal Jareš) 2 04/07
Černý, Miroslav: Krajina v samotách slova (Ivo Harák) 23 15/07
Čichoň, Petr: Pruské balady (Jonáš Hájek) 21 13/07
Čtvrtek, Václav: To nejlepší pro nejmenší (Gabriel Pleska) 21 07/07
Děžinský, Milan: Přízraky (Jiří Staněk) 2 21/07
Děžinský, Milan: Přízraky (Jakub Řehák) 2 21/07
Dickinsonová, Emily: Neumím tančit po špičkách (Pavlína Flajšarová) 22 04/07
Donleavy, James Patrick: Zrzoun (Martin Svoboda) 20 04/07
Dorst, Tankred: Krásné místo (Radka Denemarková) 22 01/07
Dřevíkovská, Barbora: Hnízda na Čertovce (Alena Fialová) 23 10/07
Dürrenmatt, Friedrich: Hry (Aleš Merenus) 23 20/07
Dutka, Edgar: Stažení z kůže ze tmy vycházíme (Aleš Haman) 21 12/07
Dvorský, Stanislav: Oblast ticha (Wanda Heinrichová) 2 11/07
Dvorský, Stanislav: Oblast ticha (Jiří Staněk) 2 11/07
Dvořáková, Iva: Noc na denním pořádku (Vladislav Reisinger) 22 18/07
Dynka, Jiří: Tamponáda (Lukáš Neumann) 23 01/07
Enquist, Per Olof: Kniha o Blanche a Marii (Dagmar Hartlová) 20 10/07
Exner, Milan: Hoch s myší (Petr Štengl) 22 01/07
Fabian, Petr: Přibližné odlehlosti (Ivo Harák) 22 07/07
Fibich, Ondřej: Prácheňský poklad (Petr Šimák) 20 19/07
Fischerová, Sylva: Jůla a Hmýza (Radek Malý) 21 13/07
Fischerová, S. – Starý, J.: Původ poezie (Aleš Haman) 21 06/07
Fischerová, Viola: Předkonec (Karel Kolařík) 23 19/07
Flajšar, Jiří: Dějiny americké poezie (Ema Jelínková) 22 05/07
Franz, Jan: Eseje, kritiky, dopisy (Karel Kolařík) 21 06/07
Fučík, Bedřich: Paralipomena (Mojmír Trávníček) 21 08/07
Furch, Vincenc: Sépiové malby (Petr Hora) 21 02/07
Gombrowicz, Witold: Kosmos (Jiří Koteš) 2 07/07
Gombrowicz, Witold: Kosmos (Martin Vraný) 2 07/07
Goodman, Nelson: Jazyky umění. Nástin teorie symbolů (Aleš Haman) 22 15/07
Hájek, Igor: Prokletá i požehnaná (Aleš Merenus) 22 11/07
Hájek, Jonáš: Suť (Jan Hejk) 21 15/07
Halasová, Dagmar: Druhý hlas (Karel Kolařík) 20 11/07
Haman, Aleš: Trvání v proměně (Květoslav Chvatík) 22 15/07
Havlíček, Jaroslav: Neklidné srdce (Milan Exner) 22 16/07
Hlaváč, Jan: Krtčí výlety (Gabriel Pleska) 21 10/07
Hlaváček, Josef: Cvičení z estetiky (Karel Kolařík) 21 21/07
Heers, Jacques: Svátky bláznů a karnevaly (Petr Odehnal) 20 15/07
Hodrová, Daniela: Citlivé město (Veronika Košnarová) 2 08/07
Hodrová, Daniela: Citlivé město (Zdeněk Hrbata) 2 08/07
Hoem, Edvard: Příběh matky a otce (Vladimír P. Polách) 21 09/07
Holcman, Josef: Trvalá bydliště (Petr Odehnal) 21 14/07
Holub, Norbert: Status idem (Vladislav Reisinger) 23 12/07
Houellebecq, Michel: Možnost ostrova (Zuzana Malá) 23 16/07
Houellebecq, Michel: Elementární částice (Aleš Knapp) 23 21/07
Hughes, Tristan: Věž (Anna Cermanová) 22 10/07
Hůlová, Petra: Umělohmotný třípokoje (Jana Matějková) 23 11/07
Huntová, Lynn: Francouzská revoluce: Politika, kultura, třída (Jan Randák) 23 19/07
Hsü Kuo-huang: Deset zastavení s čínským obrazem (Aleš Novák) 22 18/07
Chabon, Michael: Konečné řešení (Michal Jareš) 20 11/07
Chateau, Ladislava: Portrét pro Lou, Sabinu a Marii (Michal Topor) 21 12/07
Christensen, Lars Saabye: Model (Ondřej Vímř) 21 16/07
Chrobák, O. – Winter, T.: V okovech smíchu (Karel Kolařík) 21 05/07
Ibsen, Henrik: Hry I, II (Ondřej Vímř) 20 05/07
Ionesco, Eugène: Plešatá zpěvačka (Petr Páluš) 21 05/07
Ishiguro, Kazuo: Neopouštěj mě (Martin Vraný) 20 14/07
Jahnn, Hans-Henny: Třináct podivných příběhů (Anežka Kuzmičová) 21 19/07
Jareš, Michal: Kdo dnům rozumí (Milan Exner) 23 02/07
Jedlička, Josef: Milý pane Wilde (Aleš Haman) 23 07/07

Jirous, Ivan M.: Magorovy dopisy (Jakub Chrobák) 20 02/07
Jiroušek, Bohumil: Jaroslav Goll (Jan Randák) 23 20/07
Juliš, Emil: Pod kůží (Wanda Heinrichová) 2 20/07
Juliš, Emil: Pod kůží (Milan Děžinský) 2 20/07
Kapitáňová, Daniela: Ať to zůstane v rodině! (Gabriel Pleska) 20 09/07
Karapanou, Margarita: Ano ano ano (Božena Správcová) 21 19/07
Karásek ze Lvovic, Jiří: Upřímné pozdravy... (Michal Topor) 2 14/07
Karásek ze Lvovic, Jiří: Upřímné pozdravy... (Michal Škrabal) 2 14/07
Katalpa, Jakuba: Je hlína k snědku? (Jana Matějková) 2 03/07
Katalpa, Jakuba: Je hlína k snědku? (Jakub Grombíř) 2 03/07
Kesey, Ken: Zápisky z lochu (Jakub Grombíř) 23 05/07
Klíma, Ivan: Miláckové chřestýši a jiné ženské horory (Milan Jungmann) 23 18/07
Kohout, Pavel: To byl můj život?? (Alena Fialová) 22 06/7
Kol.: Hledání expresionistických poetik (Karel Kolařík) 23 04/07
Kol.: Neviditelné příběhy. Sborník povídek (Petr Hrtánek) 21 14/07
Kol.: Otázky českého kánonu (Vladimír Novotný) 20 13/07
Kol.: Otakar Bystřina a současná doba. Sborník (Petr Hora) 21 03/07
Kol.: Vám oddaný... Korespondence K. Čapka (Aleš Haman) 22 05/07
Kol.: Vladimír Holan a jeho soupeřníci (Klára Kudlová) 22 19/07
Koudelková, Eva: Babiččina vyprávění. Pověsti z Orlických hor (Jiří Poláček) 20 05/07
Kovalčík, Aleš: Tvář a maska. Postavy Ladislava Fukse (Veronika Košnarová) 19 12/07
Kosatík, Pavel: „Ústně více“. Šestatřicátníci (Karel Kolařík) 2 02/07
Kosatík, Pavel: „Ústně více“. Šestatřicátníci (Aleš Haman) 2 02/07
Kovanda, Jaroslav: Výlet na Kost (Jan Hejk) 22 17/07
Král, Petr: Svědek stmívání (Ivo Harák) 21 08/07
Krása i jed. Čtyřverší irského středověku (Ondřej Pilný) 22 17/07
Kremlička, Vít: Země Noc (Vladislav Reisinger) 23 07/07
Křesadlo, Jan: Skrytý život Cypriana Belvy (Aleš Haman) 20 18/07
Křestan, Rudolf: Tandem aneb Po dvou ve dvou (Jiří Poláček) 23 14/07
Kubáčková, Petra: O andělovi, noční můře... (Jana Matějková) 20 20/07
Kubánská čítanka (Jakub Grombíř) 23 06/07
Lahoda, V. – Srp, K. – Wittlich, P. – Rakušanová, M.: Křičte ústa! (Karel Kolařík) 22 12/07
Langer, Martin: Hlášky (Wanda Heinrichová) 22 16/07
Lašfovská, B. – Koťátko, J.: Pražské usedlosti (Karel Kolařík) 23 09/07
Legátová, Květa: Nic není tak prosté (Mojmír Trávníček) 23 02/07
Le Goff, Jacques: Paměť a dějiny (Jan Randák) 20 21/07
Lenderová, Milena: Tragický bal (Tomáš Kavka) 20 01/07
Levi-Strauss, Claude: Strukturální antropologie (Michal Kříž) 20 02/07
Levi-Strauss, Claude: Mythologica. Syrové a vařené (Michal Kříž) 22 10/07
Listopad, František: Rosa definitiva (Jakub Řehák) 2 18/07
Listopad, František: Rosa definitiva (Michal Jareš) 2 18/07
Macura, Ondřej: Indicie (Jan Štolba) 21 18/07
Majsebuch, aneb Kniha jidiš legend a příběhů (Tereza Žáčková) 20 11/07
Malijevský, Igor: Družba (Ivo Harák) 20 01/07
Maliszewski, Karol: Rok na cestě (Petr Štengl) 23 04/07
Malý, Radek: František z kaštanu, Anežka ze slunečnic (Gabriel Pleska) 22 14/07
Mann, Klaus: Zbožný tanec (Michal Škrabal) 20 12/07
Mathauser, Zdeněk: Báseň na dosah eidosu (Jiří Poláček) 22/07
Matějů, M. – Štoll, M.: Praha dokumentární (Lukáš Houdek) 21 13/07
Mayröckerová, Friederike: Rekviem za Ernsta Jandla (Radek Malý) 20 09/07
McCarthy, Cormac: Tahle země není pro starý (Martin Svoboda) 21 21/07
Míková, Marka: Knihař (Jana Červenková) 21 18/07
Mora, Terézia: Den co den (Martin Hrdina) 21 20/07
Mrázková, Daisy: Můj medvěd Flóra (Radek Malý) 21 13/07
Mydlářová, Kat: Zběsile říkám kurva (Alena Fialová) 23 10/07
Naušová, Evita: Jizvy (Anna Cermanová) 21 11/07
Nevrlý, Miroslav: Karpatské hry (Jiří Janáček) 23 03/07
Nosková, Věra: Obsazeno (Alena Fialová) 23 12/07
Novák, Jan: Děda (Alena Fialová) 20 18/07
Nuska, Bohumil: Obrazy neradostné (Jiří Janáček) 23 17/07
Ó Tuairisc, Eoghan: L'Attaque (Ondřej Pilný) 23 10/07
Ohnisko, Milan: Milancolia (Petr Štengl) 20 10/07
Ohnisko, Milan: LOVE (Petr Štengl) 20 10/07
Ozoufová, Mona: Revoluční svátky 1789–1799 (Jan Randák) 21 01/07
Paasilinna, Arto: Autobus sebevrahů (Lenka Fárová) 21 01/07
Palahniuk, Chuck: Deník (Jakub Kára) 20 03/07
Pamuk, Orhan: Istanbul. Vzpomínky na město (Zuzana Malá) 23 08/07
Pankovčín, Václav: Tři ženy pod ořechem (Gabriel Pleska) 10 13/07
Peake, Mervyn: Gormenghast III (Erik Gilk) 23 05/07
Pistorius, Jiří: Doba a slovesnost (Aleš Haman) 2 19/07
Pistorius, Jiří: Doba a slovesnost (Jiří Pechar) 2 19/07
Platzová, Magdaléna: Aaronův skok (Hana Hejduková) 21 04/07
Pleskotová, Marie: Karamelky (Alena Fialová) 23 10/07
Pujade-Renaud, Claude: Macecha (Anežka Kuzmičová) 20 14/07
Putování za Svätým Grálem (Jiří Pechar) 20 20/07
Pynchon, Thomas: Duha gravitace (Martin Svoboda) 2 12/07
Pynchon, Thomas: Duha gravitace (Michal Jareš) 2 12/07
Reinerová, Lenka: Čekárny mého života (Zuzana Malá) 23 17/07
Royt, Jan: Slovník biblické ikonografie (Karel Kolařík) 23 01/07
Řezníček, Pavel: Stroj na peklo (Karel Kolařík) 23 15/07
Říčanová, Tereza: Kozí knížka (Jana Matějková) 20 15/07
Říčanová, Tereza: Vánoční knížka (Jana Matějková) 20 15/07
Sádlo, Jiří: Prázdná země (Anna Cermanová) 2 15/07
Sádlo, Jiří: Prázdná země (Michal Jareš) 2 15/07
Shitao: Malířské rozpravy mnicha Okurky (Aleš Novák) 20 19/07
Schnitzler, Arthur: Anatol (Petr Páluš) 21 05/07
Smithová, Zdie: O kráse (Jana Matějková) 20 21/07
Soldán, L.: Miloš Dvořák, literární historik, kritik a básník (Ivo Harák) 22 06/07
Staněk, Vojtěch: Střechy (Alena Fialová) 23 10/07
Stoček, Ferdinand: Nebeštan na zemi vyhnaný (Olga Lomová) 20 16/07
Strindberg, August: Romantický sakristián na Rånö (Dagmar Hartlová) 21 02/07
Středa, Ludvík: Srázy (Milan Exner) 22 08/07
Šedivý, Milan: Teplický pobyt (Ivo Harák) 20 16/07
Šindelka, Marek: Strychnin a jiné básně (Jiří Staněk) 2 01/07
Šindelka, Marek: Strychnin a jiné básně (Milan Exner) 2 01/07
Šlejhar, Josef Karel: Zločin (Petr Hora) 21 15/07

Štolba, Jan: Nedopadající džbán (Aleš Haman) 2 10/07
 Štolba, Jan: Nedopadající džbán (Jakub Chrobák) 2 10/07
 Šťastná, Marie: Akty (Jonáš Hájek) 20 06/07
 Šulc, Jiří: Dva proti Říši (Aleš Haman) 20 17/07
 Švanda, Pavel: Paměť esejisty (Ivo Harák) 20 17/07
 Tesař, Jan: Traktát o „záchraně národa“ (Andrea Chrobáková-Lněničková) 23 11/07
 Tolkien, J. R. R.: Netvoří a kritikové a jiné eseje (Miroslav Černý) 20 07/07
 Topol, Jáchym: Supermarket sovětských hrdinů (Aleš Haman) 22 13/07
 Traverso, Enzo: Trhlina v dějinách (Jan Randák) 23 13/07
 Trocchi, Alexander: Kainova kniha (Zuzana Malá) 20 12/07
 Tulli, Magdalena: Soukolí (Veronika Košnarová) 21 11/07
 Urban, Miloš: Mrtvý holky (Aleš Haman) 2 09/07
 Urban, Miloš: Mrtvý holky (Petr Hrtánek) 2 09/07
 Urban, Otto M.: V barvách chorobných. Idea dekadence a umění... (Michal Topor) 20 04/07
 Vaculík, Ludvík: Polepšené písničky (Petr Odehnal) 21 04/07
 Vaculík, Ludvík: Hodiny klavíru (Milan Jungmann) 21 17/07
 Válek, Jan: Rozkřídil se pták na trnce plané (Jiří Staněk) 23 16/07
 Vaněk, Petr: Pražská groteska (Alena Fialová) 23 10/07
 Vašíček, Zdeněk: Archeologie, historie, minulost (Michal Topor) 21 17/07
 Veltruská, Jarmila: Posvátné a světské (Marie Škarpová) 23 14/07
 Veselá-Jirousová, Marta: Procházka s andělem (Igor Fic) 22 20/07
 Viewegh, Michal: Andělé všedního dne (Alena Fialová) 20 13/07
 Voit, Petr: Encyklopedie knihy (Petr Mašek) 23 03/07
 Volfová, Eva: Kočička z kávové pěny (Jana Matějková) 20 20/07
 Voskovec, Prokop: Hřbet knihy (Roman Erben) 21 09/07
 Wagenstein, Angel: Daleko od Toleda (Jakub Grombíř) 22 10/07
 Walser, Robert: Pomocník (Michal Topor) 20 08/07
 Wassmo, Herbjørg: Dům se slepou verandou (Ondřej Vimr) 23 08/07
 Zedník, Ladislav: Zahradá s jabloněmi a dvěma křesly (Vladimír Novotný) 2 05/07
 Zedník, Ladislav: Zahradá s jabloněmi a dvěma křesly (Božena Správcová) 2 05/07
 Zábranský, David: Slabost pro každou jinou pláž (Aleš Haman) 20 03/07
 Zabužko, Oksana: Sestro, sestro (Alena Morávková) 20 08/07
 Zonová, Anna: Boty a značky (Erik Gilk) 2 17/07
 Zonová, Anna: Boty a značky (Anna Cermanová) 2 17/07
 Žák, David Jan: Spodní zrcadla (Jiří Staněk) 23 18/07
 Život Krista Pána (Marie Škarpová) 22 07/07
 Županič, Jan: Nová šlechta Rakouského císařství (Rudolf Kučera) 22 09/07

Výlov – recenzní glosy (s. 19)

(**Anna Cermanová, Michal Jareš, Lubor Kasal, Božena Správcová, Michal Škrabal**)

Arsenjev, I. – Vodáková, I. – Forman, M.: Nachové plachty na lodi Tajemství 15/07
 Bílek, Jiří: Hádky naší minulosti 19/07
 Bolechová, Kateřina: Rozsvícenou baterkou do pusy 20/07
 Bránský, Jaroslav: Ježkové z Blanenska 19/07
 Brdečková, Tereza: Slepé mapy 14/07
 Burger, Adolf: Dáblova dílna 17/07
 Carrière, J. C. – Forman, M.: Goyovy přízraky 06/07
 Ciprova, Anna: Tváří v tvář 16/07
 Divadelní adresář 11/07
 Doskočil, F. – Žáček, P.: Průlom 13/07
 Dvořáková, Petra: Proměněné sny 01/07
 Evans, Greg: Tajný (český) deník Federicka Barona 14/07
 Feldek, Lubomír: Slovák na Venuši 05/07
 Fenby, Jonathan: Zkáza lodi Lancastria 07/07
 Gabrielová, Jarmila: Kronika Pražského quadriennale 15/07
 Handke, Peter: Don Juan (ve vlastním podání) 06/07
 Holub, Miroslav: Cestopisné prózy 19 03/07
 Hrabalik „Hraboš“, Petr: Návrat k Sudu 01/07
 Hutňanová, Zuzana: Třetí svíce 12/07
 Janeček, Petr: Černá sanitka 04/07
 Janík, Zdeněk: Hladce a obrace 09/07
 Keil, Ivo: Žarony 12/07
 Kipling, Rudyard: Písně mužů 08/07
 Kitta, Richard: Vynález dýhy 08/07
 Kocábová, Natálie: Někdo je v domě 05/07
 Kofroňová, Simona: Kronika vodolébka 07/07
 Komárek, Martin: Smradlavý pes 02/07
 Königgrätz, Samuel: I am still alive with a coatrack... 04/07
 Körner, Vladimír: Adelheid, Zánik samoty Berhof, Zrození horského pramene 02/07
 Kovalyková, Uršula: Obyčejný mrtvý otec 01/07
 Lambertová, Angela: Ztraceným životem Evy Braunové 03/07
 Lebeda, Josef: Poslední měsíc 04/07
 Macháček, Jan: Dobrou noc 05/07
 Mall, Sepp: Říci ne a jiné básně 16/07
 Mareš, Jan: Plavé gesto 12/07
 Marhoul, Alois: Kam jablko nepadá 08/07
 Maruna, Jan: Akátový anděl 16/07
 Matesis, Pavlos: Psí matka 07/07
 Medek, Vladimír: Maronna 15/07
 Mikisek, Lubomír: Přání 13/07
 Molčanová, Katarína: A ryba riekla 08/07
 Moulis, M. – Čilek, R.: Zapomeňte, že jste byli lidmi 11/07
 Nedvěd, Jan: Žiju život naruby 12/07
 Novák, Jan J.: Z deníku po Celanovi 20/07
 Ohnisko, M. – Šanda, M. – Wernisch, I.: Býkárna 02/07
 Pako 19/07
 Plachetka, Josef: Každým ránem znova panna 13/07
 Pražáková, Hana: Dobrý den, Brno 10/07
 Pyšišvor, Emanuel: Truchlozpěvy, rady a nápady... 14/07
 RAK 15/07
 Sekyra, Marek: Modré hodiny 16/07
 Shock, Viki: Tiché odpoledne na zaprášené půdě 05/07
 Stránský, Jiří: Zdivočelá země. Aukce 11/07
 Svěrák, Zdeněk: Vratné lahve 11/07
 Škoda, S. – Hroch, P.: Kuba – ostrov, který se zdál 18/07
 Tichák, Tomáš: Podvratné a závratné a jiné fejetony 17/07

Tobiáš, Egon L.: Volané číslo neexistuje 18/07
 Tomášek, Martin: Geneagebír 19/07
 Toussaint, Jean-Philipp: Zidanova melancholie 09/07
 Topol, Filip: Tři novely 02/07
 Tressler, René Edgar: Únik osudu 10/07
 Uždilová, Jarmila: Promedomet 18/07
 Vedralovi, J. a J.: Jiří Horčíčka – rozhlasový režisér 09/07
 Verlain, Paul: Ženy a Muži 06/07
 Volková, Bronislava: Ze tmy zrozena 10/07
 Vonnegut, Kurt: Muž bez vlasti 03/07
 Zapletal, Miloš: Záhady a tajemství Jaroslava Foglara 17/07
 Zlaté stránky 21/07
 Zlín, Karel: Nedaleko pyramid & Sonety Seléně 20/07

PaTvar (s. 24)

(**Miša Bečková, Ivo Fencl, Tomáš Holzapfel, Michal Jareš, Honza Lampa, Honza Pavelka, Michal Škrabal**)

Besserová, M. – Adamec J.: Vždycky jsem to já 04/07
 Brioni, de: Markýza Bella Patti 13/07
 Fleming, Ian: Goldfinger 07/07
 Gilden, Mel: Beverly Hills 90210 21/07
 Golubjevo, Antonina: Serjoža Kostrikov 11/07
 Hůlka, Daniel a Belko, Tomáš: Pět ďáblů 01/07
 Chalupa, Lubomír: Noví lidé 19/07
 Kuděj, Zdeněk Matěj: Tarzanova babička 12/07
 Lebeděv, Vjačeslav: Povídky o Mičurinovi 16/07
 Martin, Eduard – Hlavsa, Lubomír: Zlatý ďábel 05/07
 May, Karel: Lovci lidí (Michal Škrabal) 14/07
 Neff, Ondřej: Jeruzalémský masakr motorovou pilou 09/07
 Nový, Jan: My ze Slunečné 17/07
 Pávek, Josef: Návrat 18/07
 Pirát Klaus 15/07
 Pejml, Karel: Křeček poberta 06/07
 Salgari, Emilio: Sandokan 20/07
 Signál 62 08/07
 Stainforth, Alexander: Harém 10/07
 Tiškov, Arsenij Vasiljevič: Dzeržinskij 02/07
 Vašíček, Arnošt: Maska smrti 03/07

Zahraniční aktuality

Francouzské okno (Ladislava Chateau – v každém čísle)
 Polské zloto (Štěpán Balík, Kateřina Pípová) 01/07, 09/07, 11/07
 Šopský salát (Ivana Srbková) 04/07
 Finská sauna (Eero Balk) 08/07
 Severní vítr (Anežka Kuzmíčová, Ondřej Vimr) 11/07, 12/07

Chvála té písni, že mi zní

Antošová, Svatava 13 10/07
 Balk, Eero 14 13/07
 Berková, Alexandra 9 01/07
 Čilek, Václav 7 12/07
 Červenkova, Jana 7 07/07
 Denemarková, Radka 7 03/07
 Erben, Roman 10 02/07
 Fridrich, Radek 9 16/07
 Hájek, Jonáš 9 20/07
 Hakl, Emil 7 08/07
 Hrbáč, Petr 7 09/07
 Janoušek, Pavel 10 17/07
 Kasal, Lubor 7 21/07
 Koten, Jiří 13 18/07
 Kremlička, Vít 10 04/07
 Pleska, Gabriel 13 11/07
 Reisinger, Vladislav 7 14/07
 Slíva, Vít 9 05/07
 Špaček, Viktor 9 19/07
 Štengl, Petr 13 15/07
 Urban, Miloš 7 06/07

ProTvar (sloupky Vladimíra Novotného – do čísla 13)

Osobně (sloupky Petra Motýla – od čísla 14)

Fejetony Václava Bidla (s. 24)

S úctou (s. 3, glosy různých autorů)

Samá voda (v číslech 9 až 17, s. 10) (Martin Langer)

Zlá ovce (s. 24) (Michal Jareš)

Literární život

(v každém čísle formou glos pod fotografiemi, zde uvádíme jen obšírnější zprávy)

Cermanová, Anna: K Liteře 2007 10 09/07
 Haman, Aleš: Odkud pochází zdrženlivost? (o kunderovské konferenci ve Francii) 6 18/07
 Justl, Vladimír: Poděbradské dny poezie 3 09/07
 Kalif, J. H.: Zarafest 9 14/07
 Medková, Alžběta: Expresionismus v Městské knihovně 2 06/07
 Reisinger, Vladislav: Původní chaos aneb reportáž z literárního života (autorské čtení studentů Literární akademie) 14 07/07

Zasláno

Oznámili

Errata, výročí a ostatní redakční glosy

v područí kalliopé

Stýkání Famy, personifikace kolektivního ústního podání, s Múzou Kalliopé, patronkou literatury (eposu) a inspirátorkou individuálního tvůrčího přístupu, trvá v oblasti uvažování o literatuře nejméně dvě stovky let. Přesto se zdá, jako by literární vědci názory folkloristů většinou přehlíželi a ignorovali.

Na první pohled na tom není nic překvapivého; ústní slovesnost byla totiž v evropském myšlení odjakživa popelkou, umouněnou a odstrkovanou nevlastní sestrou literatury, popelici se na nedůstojném místě vzadu u kamen, ve kterých jsou spalovány neučesané lidové pohádky, obhroublé anekdoty a fantaskní pověry. Příčiny intelektuálního ignorování ústní slovesnosti byly v dějinách evropské vzdělanosti v podstatě trojí.

Kolektivní slovesnost se po celá dlouhá období do zorného pole badatelů vůbec nedostala – jako prakticky po celý středověk, který byl v zajetí aristotelského modelu jazyka, a folklor proto ignoroval jako nedůležitou zvukovou podobu psaného textu, který byl sám o sobě pouhým hmotným odrazem věčné Ideje. V obdobích, která si ústní slovesnosti začala všimati, zase folklor obvykle nevyhovoval dobovým formálním a estetickým konvencím kladeným na psanou literaturu a byl považován v lepším případě za její primitivní, neučesaný předstupeň, v horším případě za její perziflaž či dokonce vulgární odpad (například během fascinace pohádkami ve Francii 18. století, ale prakticky ve všech dobách upřednostňujících formalismus). Nejdůležitější důvod intelektuálního odmítání folkloru, který se dějinami literatury táhne jako červená nit minimálně od romantismu, má však hlubší psychologické příčiny a vyplývá z kolektivní povahy ústní slovesnosti. Slovesný folklor nemající autora totiž ze své podstaty nesplňuje romantické touhy badatelů i čtenářů ztotožnit slovesné dílo s výtvozem nějakého individuálního „geniálního“ autora, jehož osobnost by mohla být podrobena další analýze – místo něj je tu jen abstraktní amorfní masa, nazývaná nejčastěji *lid*, *národ* nebo prostě *lidé*.

Folkloristika a literární věda

Právě tyto tři příčiny, s jejichž nejrůznějšími podobami se v myšlení o literatuře setkáváme dodnes, způsobily, že byl slovesný folklor evropskými vzdělanci ignoratně odsouván na samotný okraj humanitních věd. Na této intelektuální periferii, kam byl odsunut pro svoji implicitní nedokonalost, nereserioznost a infantilitu, se tak slovesný folklor ocitl v sousedství dalších exotických, lidových a masových jevů, které stály mimo úzký západní filozofický, umělecký a vědecký kánon – výročních zvyků, dětských her, sportu, brakové literatury a popkultury.

Ústní slovesnost byla přitom pro literaturu odjakživa naprosto zásadním inspiračním zdrojem – zprvu především pro kronikářská a geografická díla, náboženské spisy a kázání, později i pro uměleckou literaturu. V dějinách literatury středoevropských a východoevropských národů, včetně toho našeho, slovesný folklor přesto dodnes zaujímá poněkud nedůstojné místo stručných kapitol vzniku moderního písemnictví, skládajících se z neumělé ohlasové poezie, bujarých lidových písní a národních pohádek, které je třeba co nejrychleji přeskochit, aby se výklad dostal ke „skutečné“ literatuře. Jediný folklorní žánr, který se výraznějším způsobem dostal do zorného pole literárních věd, jsou pohádky – ovšem jen v jejich zdegenerované podobě sterilního žánru litera-

tury pro děti, do které ze zábavných fantastických příběhů pro dospělé plných krutého násilí, obhroublého humoru a explicitního erotična zmutovaly pod pečlivým dohledem moderních pedagogů. Přitom z Herderovy folkloristické ideje národního ducha, který prostupuje národní písemnictví a jehož nejčistším výronem je právě ústní slovesnost, se zrodily nejen moderní středoevropské a východoevropské literatury, ale i samotná idea národních literatur. Do souvislosti s folkloristickými inspiracemi je tak nutné klást i zrod literární komparatistiky. Jistě také není náhoda, že jediné dodnes skutečně fungující odvětví literární komparatistiky, které se stále úspěšně a především globálně rozvíjí, je právě studium pohádek, do něhož již sto let plodně přispívají badatelé doslova z celého světa, včetně arabských zemí, subsaharské Afriky a Asie.

Vztah příznivců bohyň Famy a Kalliopé je dodnes poznamenán jistou nevyrovnaností; zatímco folkloristika se vždy, především ve svých počátcích, vědami o literatuře výrazně inspirovala, literární vědy obor zabývající se ústní slovesností naopak většinou okázale ignorovaly. Po počátečním nadšení z Herderova objevu národních literatur a roztomilosti lidových pohádek zprostředkovaných národními sběrateli se inspirace ústní slovesností z literárních věd většinou nenávrtně vytratila.

Úvahami literárních vědců sice občas probleskne několik módních jmen autorů zabývajících se ústní slovesností, kteří si ale tuto čest většinou vyslouží pouze tím, že se proslavili spojením s nějakým širším intelektuálním hnutím – jako Vladimír Jakovlevič Propp, Pjotr Bogatyrev a Claude Lévi-Strauss v souvislosti se strukturalismem nebo Albert Lord a Walter Jackson Ong s krizí tradičního textocentrismu. Na druhé stranu, dlouhodobé živoření ve vleku literárněvědné terminologie nikdy příliš nesvědčilo ani folkloristice.

Hlavním problémem se pro ni ukázala především snaha aplikovat přísné formální znaky kodifikovaného literárního textu na efemérní ústně šířená vyprávění. Nejproblematictější se ukázal koncept žánru, kompletně přejatý z literární vědy, který je ústředním folkloristickým termínem dodnes, přestože jej nelze na amorfní folklorní díla s větším úspěchem aplikovat. V realitě totiž identická témata a motivy přejímá celá řada folklorních „žánrů“ – posvátný mýtus vyprávěný během náboženských obřadů se může postupem času změnit ve fantastickou zábavnou pohádku; realistická pověst považovaná za pravdivou událost ze života v pouhou burleskní anekdotu. Neuchopitelnost folklorních děl navíc umocňuje jejich krátká verbální existence; vznikají nikoli jako sevřený text, ale v rámci konverzace či komplikované performance, v nichž hraje velkou roli nejen vyprávěč, ale i jeho posluchači. Z těchto důvodů je moderní folkloristika zřejmě interpretačně nejinspirativnější ve chvílích, ve kterých se ze své hraniční pozice mezi humanitními a sociálními vědami vychýlí směrem k druhému pólu zkoumajícímu lidskou společnost jako celek, nikoli pouhé její výtvořky. Svým vstupem do hájemství etnologie, sociologie, psychologie a historie dokáže folkloristika nejen výrazně obohatit tyto disciplíny, ale oslovit i širší akademickou a kulturní veřejnost – jak například ukázaly moderní interdisciplinární výzkumy vypravěčských stylů, performance, orální historie, fám, městských pověstí nebo klepů a pomluv.

Hlavní znaky evropského uvažování o slovesném folkloru

Byť se folkloristika jako vědní obor zrodila teprve před dvěma stovkami let, samotné uvažování nad ústní formou literatury je překvapivě starého data.

Antické božstvo Famy, ztělesnění pověstí, klepů a ústního podání, a Kalliopé, jednu z devíti Múz a patronku epické poezie a literatury obecně, pojí společný patronát nad tvůrčí slovesností. Přesto se zdá, že shodný zájem obou božských sil – tedy inspirovat jak sběratele a badatele v oblasti slovesného folkloru, tak autory a badatele v oblasti umělecké literatury – jejich pozemští následovníci tak úplně nesdílejí. V rubrice *Fama versus Kalliopé* (rubrika bude publikována vždy v každém sudém čísle *Tvaru*) se zaměříme na vzájemné stýkání a potýkání světů, nad kterými drží obě božstva svůj patronát – tedy světa slovesného folkloru, pohádek, pověstí a legend se světem literárních věd a literatury v tom nejširším slova smyslu.

První náznaky uvažování nad slovesným folklorem nalezneme již ve starověku; až na výjimky jde o stručné zmínky glosující pouhou existenci tohoto fenoménu. Přes obrovský časový a kulturní rozdíl v těchto zmínkách ale často nalezneme témata, která se v uvažování o folkloru objevují dodnes. Tak například již jistý staroegyptský autor si v jednom textu povzdechl, že *dobré příběhy jsou dnes vzácnější než nefrit a lze je nalézt už jen u dívek meloucích mouku na mlýnských kamenech*. V tomto tisíce let vzdáleném povzdechnutí jasně rezonuje trojice témat, která jsou ve folkloristickém uvažování dominantní do dneška.

Prvním z nich je představa o postupném mizení a hrozícím zániku ústní slovesnosti; tuto představu, která spojuje staroegyptského písaře s obrozenskými středoevropskými sběrateli *národních pohádek*, ale i současnými anglosaskými sběrateli *urban legends*, můžeme označit doslova za leitmotiv folkloristického bádání. Idea postupného vymírání ústní slovesnosti folkloristiku na jednu stranu vždy legitimizovala tím, že je tato disciplína nezbytně potřebná ke sběru slovesného folkloru před jeho definitivním zánikem, na stranu druhou ji ale často odsuzovala k pouhému amatérskému sběratelství bez vyspělejšího teoretického aparátu.

Druhým věčným folkloristickým tématem je implicitní spojování ústní slovesnosti s neelitními, sociálně níže postavenými, jedním slovem *lidovými* vrstvami. Celými dějinami evropské folkloristiky se táhne představa, že slovesný folklor je cosi bytostně spjatého se sice neurčitě chápáním, ale o to více idealizovaným *lidem*. Staroegyptská dívka meloucí mouku, gaelský paste-

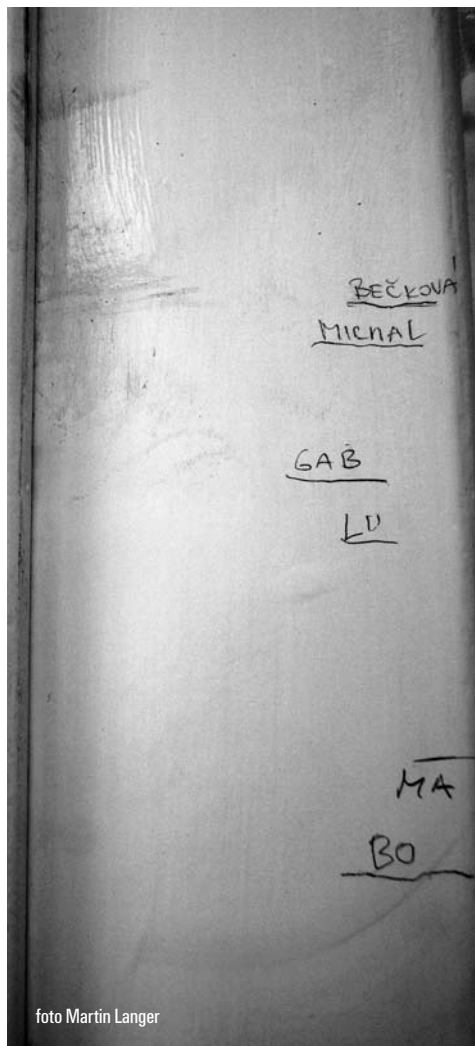
vec ze skotské Vysočiny, rázovitá přadlena z Chodska či jadrný horník z Kladenska jsou tedy ideálními představiteli lidovosti tak, jak si je postupně vykreslil starověký autor, anglosaský romantik, český obrozenec a československý marxistický folklorista; ve folkloristice tak až donedávna platilo, že se folklor zcela vyhýbá elitám a vzdělaným lidem. Tuto falešnou představu nabouraly až moderní výzkumy současné ústní slovesnosti, především městských pověstí, fám a anekdot, které naprosto přesvědčivě ukázaly, že velké množství folklorních útvarů je naopak šířeno spíše vzdělanými a sociálně a ekonomicky nadstandardně situovanými lidmi.

Posledním tématem, které v uvažování o slovesném folkloru rezonuje od starého Egypta až po dnešní feministický diskurz, je představa o ústní slovesnosti jako typicky ženském fenoménu. Ačkoli některé folklorní žánry byly skutečně zachyceny spíše z úst žen než mužů (jako například pohádky nebo klepy), ústní slovesnost jako celek rozhodně není možné konceptualizovat jako ryze ženskou záležitost; i stereotypizovaná podoba pohádek jako příběhů, které vyprávějí staré ženy malým dětem, je zřejmě pozdním jevem. Implicitní přiřazování ústní slovesnosti k ženskému světu má původ spíše v negramotnosti žen minulosti a ve faktu, že folklor byl dlouho považován za nedůležitou, frivolní a serióznímu světu mužů naprosto vzdálenou záležitost.

Těchto stereotypních charakteristik postupného zanikání, lidovosti a feminosti se ústní slovesnost v evropském myšlení zbavovala jen těžko a v mnoha ohledech jsou jí neprávem přisuzovány dodnes.

Petr Janeček

INVENTÁŘ TVARU

FUTRO

Před časem jsme se ve *Tvaru* nedokázali dohodnout, kdo z nás je větší redaktor. Nedalo se nic dělat, každý musel přistoupit k futru. Jak dokládá snímek, vůbec tím největším redaktorem, resp. redaktorkou *Tvaru* se ukázala Míša Bečková (podepisující některé své články pseudonymem Škrabal). To jsme tedy všichni byli pěkně zkoprnělí. Míša! Ne dost na tom, že dokáže loupit klíče od brněnských záchodů (viz rubriku *Inventář* v minulém čísle), ale ještě je z nás největší. Dalším redaktorem-velikánem je Jareš (značka MICHAL). Pak už je to slabší: Dnes již bývalý kolega Pleska (GAB) ale stejně předstihl šéfredaktora (LU). Však řekněte: Kdo by byl tak naivní a předpokládal, že šéfredaktoři jsou bůhvíjak velcí redaktoři? Za povšimnutí stojí ovšem i Správcová (BO), jejíž redakční velikost dostala na frak dokonce i od naší paní ekonomické inženýrky Vavřinové (MA). Na fotografii není vidět značka Anny Cermanové, neboť je natolik nízká, že ji ani širokoúhlý objektiv nebyl schopen zachytit. K tomu vysvětlení: V době, kdy byl snímek pořízen (2006), nezkušená Anna zrovna nastoupila do redakce. To byste viděli, jak nám za ten čas vyrostla! Dneska její čárka dohání už i Bečkovou.

Není nad objektivní metodu vedoucí k objektivní, měřitelné pravdě o redaktorech *Tvaru*!

uoaa

petr hrbáč

Teplouš Dobroslav

Víte, jeho matka uměla vařit kafe. Je pravda, že já jsem nenáročný člověk, co se kávy týče, ale ta její mi chutnala. Kromě toho vaření kafe už myslím neuměla nic. Jako v domácnosti. Hrála na housle. Podle mě falešně, já tomu nerozumím. On byl taky trochu divnej, nikdy se pořádně nenaučil pracovat, pořád jenom posedával po kavárnách. Obdivoval jsem ho, protože posedávat po kavárnách, to se musí umět. Beze vší ironie! Já k nim vždycky přišel, pozdravil jsem, pokaždé stejně, i když mě svrběl jazyk, a jednou jsem měl chuť říct dobrý den, jindy dobré odpoledne, potom zase dobrý všední den a tak dále, ale přece jenom mi té jeho matky bylo líto, když alespoň to kafe uvařit uměla. Ona podle mě nepocházela z žádné umělecké rodiny nebo tak podobně. Ale hrála si na něco zvláštního. Mně to nevadilo. Já jsem taky trochu vyšinutej, ale naučil jsem se to skrývat od doby, kdy mi bylo tak dvacet, pětadvacet, protože mi párkrát ublížilo, když jsem příliš dával najevo svoje názory a pohled na věc. Třeba na korálky. Taky pekla cukroví, ale nebylo dobré. Sypalo se. Možná by mi chutnalo, kdyby mělo správnou konzistenci, ale tím, že se tak sypalo, mi lezlo na nervy. Ne že by měli naklizeno, ten koberec měl zvláštní vzorek, takže si mohli dovolit dlouho tam neuklízet, naštěstí nemám žádnou alergii, ale taky jsem četl, že to vlastně nevadí, když se přehnaně nevysává prach, že. Kvůli jakési základní imunitě. Ale jak se to cukroví drobilo a padalo na ten koberec, tak mi to stejně vadilo a ošival jsem se jako přeshlechtěnej pes. Cukroví bylo žlutohnědé a koberec zelenohnědej. Ona mi ta jeho matka vždycky přinesla to cukroví a povídá: „Tak si vezměte, pekla jsem to jenom kvůli vám.“ Jako kdyby svoje domnělý cukrářský umění chtěla střežit jako rodinné stříbro, rozumíte. Měla takový docela sladký alt, takový jako lékořice. Lepivý v uchu, jako je v ústech lepivý pendrek. Ale to cukroví bylo hrozně, jak už jsem řekl. Pokoj měl tmavý výklenek vedle vchodu do koupelny, v tom výklenku stála dřevěná, tmavohnědá socha pomalovaná bílými, tenkými čarami, tu si dovezl z Afriky, snad z Toga. On ten její manžel byl nějaký diplomat, ale umřel mladej, bylo mu devětatřicet. Jmenoval se Vincent. Vincent Spálený. To už taky o něčem svědčí, proto se stal tím diplomatem. Třeba byl vyzvědač. V Africe. To já nevím. V tom případě by se ale měl spíš jmenovat Markovič anebo Karpíšek, ne? Víte, že vlastně nevím, jestli je možné, aby si někdo změnil jméno kvůli tomu, že plánuje diplomatickou kariéru? Jsem příliš naivní člověk, nedokážu takovou otázku zodpovědět. Když ale víte, že byl ten člověk diplomatem v Africe, zdá se vám jméno Vincent Spálený pro nějakého takového ataše docela vhodné. Dobroslav se narodil dva měsíce po jeho smrti, takže byl pohrobek. Podle jména Dobroslav by si jeden mohl představovat, že je to nějaký dobrotivý člověk, ale on byl spíš uzavřený a zničehonic dostával záchvaty vzteku, když nebylo po jeho, ale to je pouze moje domněnka, bezpečně jsem na to nepřišel. Zřejmě to souviselo s tím, že ho vychovávala ta matka a taky starší sestra, která se pak ale vdala a odstěhovala do Chrudimi. On měl Dobroslav jenom nějakou střední školu. Ale jako jeden z prvních u nás se po převratu v roce 1989 začal živit jako dýdžej. To taky o něčem svědčí, ale já se to dozvěděl až později. Jenže toho po pěti letech nechal, protože prý začal mít potíže se sluchem. Byl prý už docela známej, měl nějakou přezdívku, to ti dýdžejové mají dneska všichni, ale nechtěl mi ji prozradit, a já jsem na něm viděl, že by mohl dostat ten svůj výbuch vzteku, kdybych naléhal, tak jsem si řekl, že když budu chtít, stejně se to časem dozvím někde jinde. A pak už nedělal nic, nepokoušel se podle mě ani sehnat

Matouš Karel Zavdil, Warhol na skle, 1997

nějaké zaměstnání. Z čeho ti dva žili, to tedy nevím, zřejmě tam nějaký rodinný majetek být musel, nevím jestli ze strany toho Vincenta Spáleného nebo z matčiny strany. Kdyby kupříkladu měli víc těch obrazů nebo těch afrických soch, dovedu si představit, že z toho něco kápllo, ale já sám bohužel mám mizivé obchodní nadání a co si nevydělám poctivou prací, to nemám. Takže nevím, jestli část těch obrazů už prodali anebo jestli někde v kumbále měli další sochu z Toga.

Takže v tom pokoji byly samozřejmě i nějaké obrazy, žádná abstrakce, většinou portréty, podle mě z devatenáctého a možná i osmnáctého století, většinou čeští malíři, ale prý taky pár Rusů a Italů. No, samozřejmě, Dobroslavova prababička z matčiny strany byla Ruska, to podle mě vysvětluje to cukroví a další věci. Vsadím se, že se jmenovala Andrea. Čím jsem starší, tím jsem posedlejší myšlenkou, že jména jsou v životě jedna z nejdůležitějších věcí. Divím se ale, že si nelili do čaje mlíko, to Rusové dělávají, že si lijou do čaje mlíko, a jsou posedlí uniformami, podobně jako Němci, kteří si ale nelijou do čaje mlíko, ale zato tam občas házejí pralinky. Ano, pralinky, ty byly v tom pokoji cítit všude. Pralinky jako mrňavé granáty, které svými výbuchy poznamenají váš ospalý mozek bezbranně zastavený tím staroměstským, trochu záhadným pokojem. To byla nesporně jedna z věcí, na kterou mě Dobroslav dostal. Ten pokoj. Tou druhou byly samozřejmě jeho oči a nos, měl takový něžný, bezbranný pohled. Když jste ho ale poznali blíž, nenašli jste nic dalšího. Ne že by byl prázdný. To jsem si nikdy nemyslel. Ale přebýval v něm chaos, zmatek, na rozdíl ode mě ovšem pevně ukotvený v jakési rybi nebo ptačí kostře. Muselo by ovšem jít o pěkně velkou a studenou rybu a o pěkně velkého ptáka, který býval kdysi obávaným dravcem, ale pak – bohužel pro něj – vymřel. Kdysi jsem přečetl několik knížek pojednávajících o psychoanalýze, ale i když mě to ze začátku uchvátilo, postupně jsem je odkládal se zklamáním, a dnes mi stejně vadí, že jsem se víc nesnažil udělat si na to jednoznačnější názor. To je důkaz o tom, že nejsem pořádný, plnokrevný chlap. Který říká ano-ano anebo ne-ne. Hahaha! A hnojí pole anebo řídí finanční transakce. Anebo bojuje. V kontingentu. Za peníze. Co mě na Dobroslavovi docela příjemně překvapilo, že byl dobrým řidičem. Uměl jezdit rychle,

ale bezpečně, to jsem viděl na dálnici. A měl na druhé straně dostatek trpělivosti v zácpě, když jsme mohli akorát pozorovat poklapy u kanálů a vrabce. Dobroslav tvrdil, že vrabci vymřeli a že nemůžu žádné vidět, ale já jsem je vždycky při dopravní zácpě viděl. Brněl mě nos a pozoroval jsem vrabce a Dobroslav ani nehnul brvou, i když za jiných okolností jste nevěděli, jak kolem něho našlapovat. Tvrdil, že ho řízení uklidňuje. Samozřejmě, mohl mít pocit, že když dostatečně neovládá ty druhé, ovládá alespoň ten postarší pežotek. Ale když to teď říkám, zmocňuje se mě jakási neurčitá lítost a to rozhodně není dobře. Byl docela zavalitý a kromě těch očí a nosu bych nerad zacházel do podrobností, ale znova opakuju, že oči a nos se povedly, takže zpočátku mi připadal jako nějaký moderní anděl. Když si nedal pozor nebo když byl rozčilený, mluvil takovým ukňouraným hlasem, takže jste si oprávněně mohli myslet, že před sebou máte teplouše. To jsem mu ovšem nikdy nevytkl, čeho bych tím dosáhl, že. Ale možná jsem to udělat měl, ten ciferník vůle v mé hlavě zase jednou fungoval jako polámaný sextant v bouři, která se odehrávala ve sklenici vody. Kdybychom pořád seděli na těch starých židlích u ořechového stolu a čekali, až se matka vytasí s drobným cukrovím, kdybych naoko obdivoval tu sochu z Toga, která mi ve skutečnosti připadala ošklivá a vypadala jako vrátný z ministerstva práce a sociálních věcí, udělali bychom asi dobře. To by bylo stejné jako když Japonci popíjejí zelený čaj z obřadných, cenných misek anebo jako když se Kamerunky scházejí u tlučení rýže. Nebo pšenice? No, zkratka, nemluvalo by se o ničem zásadním, nemluvalo by se o zdraví, o každodenních starostech, o politice, možná by se myslelo na sex, ale ani o něm by se pochopitelně nemluvalo, a já bych jen přemýšlel, jestli Dobroslav třeba jako dítě měl medvěda nebo opici či jiné plyšové zvíře a zároveň bych vdechoval vůni těch pralinek prosakujících pokojem jako nějakým snobským brlohem. Tak, když jsem vám to teď všechno pověděl, uklidnil jsem se. Ale stejně se uklidním nejvíc, když jedu vlakem, ovšem na krátkou vzdálenost. Jedu, pak vystoupím, a na nádraží jdu do hospody a tam pozoruju chvíli lidi okolo sebe. Opírám se přitom o vysoký stůl pocintaný obsahem z tisíců půllitrů. Mám strach, že je to počátek nějakého mého duševního rozpadu. Na to si nemůžete dát pozor. To můžete jen s hrůzou očekávat. Jako ten Lovecraft

z Providence ve státě Rhode Island. Ten taky pořád něco s hrůzou očekával. A pak umřel, aniž se kdy dozvěděl, že ho proslaví ty jeho povídky. Hrůza a sex k sobě patří, to je stará známá věc. Když si vzpomínám na jednu Lovecraftovu povídku, ve které se píše o sklepení se zvláštními šachtami, na jejichž dně hlučí a svíjí se něco nevýslovného, to je přesně to, co mi bere klid při pomyslení na Dobroslava. Chtěl bych se dotýkat toho, co se v něm svíjí a bezhlase hlučí. Ale už ruku natáhnout nemůžu. A dotknout se ho. Nejsem psychopat, abych se tam vrátil a něco mluvil anebo se dokonce svlíkl. To je prostě konec.

V hotelu

Chtějte zápašné páteřní napřáhlo a vyorejte s ním deku!

V radiátorech cirkulovala kručivě voda a pláň za městem odhalovala jakési křoví i hnilobné záměry rozsáhle zapitého potůčku. Úmyslně jsme šli do hotelu. Cirkulovala v něm horká voda a klepali v něm polévku. Recepční řekl: „Tak prosím, tady je klíč, nemrkejte očičkama. Modrejma.“ Zeptal jsem se: „Prosím?“ To jako pohoršeně. Ale nebylo to nic platné. Táhl jsem za sebou přízrak, byli jsme dva. Pokoj se nacházel v prvním patře, ostatně hotel měl jenom tři podlaží, do druhého patra jsem se ale moc neodvažoval, ale jakmile jsme se s přízrakem posadili na pokoji ke stolečku, lákalo mě to přece jenom výše.

Chtějte zápašné páteřní napřáhlo a vyorejte s ním deku!

Po tak dlouhé a tlučivé cestě autobusem, kdy člověk už málem v nose dýmal kdejakou pampelišku, setřeniny mozkových plápolů neměly žádnou teplotu. Posadili jsme se s přízrakem ke stolečku, hotelový pokoj s vysokým stropem pamatoval vystřikující vodu.

Řekl jsem: „Snad tu nebudou blechy.“ Přízrak řekl: „Ale ne. Nejsi už v autobuse. Máš mýdlo?“

Zeptal jsem se: „Měl jsi na mysli, že bych se holým zadkem vyklonil z okna?“

Přízrak se prudce pohnul: „Nesmysl. Přeháníš jako vždycky. Počítáš s tím, že v téhle pustině by tě stejně nikdo neviděl.“

Řekl jsem: „Ne, nepřeháním jako vždycky. Přeháním jako v hotelu.“

Opustil jsem přízrak a vydal jsem se na obchůzku ostatních pokojů. Zaklepal jsem na dveře a chtěl sdělit: „V tomto hotelu nena- klepávají řízky, nýbrž polévku!“ Tak jsem to měl pěkně připravené. Ale u žádného z pokojů se po zaklepaní dveře neotevřely, vrátil jsem se tedy k přízraku a řekl vesele: „Jsme tu sami, nikdo další se v hotelu asi neubytoval.“ Přízrak zašustil novinami a podotkl: „V obrovském kole upoceného života obyčejných lidí. Ehm-ehm. Hehehééé! Ještě to můžeš vyzkoušet taky v druhém patře.“ Prudce jsem se pohnul, naslouchaje kornoutem boltce kručivému cirkulování vody v radiátoru, bylo jaro, ale ještě přitápěli. „Ne, tam nejdu, šíří se odtamtud podivný zápach, schodiště je mourovaté a slyším zvuky dávno vystřílených kroků.“ Opustil jsem přízrak a šel jsem za recepčním, který podřimoval před malíčkou černobilou televizí puštěnou beze zvuku. Ihned procitl, jakmile jsem se přiblížil k pultu. „Přejete si?“ Optal se. Řekl jsem chřaptivě: „V obrovském kole upoceného života. Zhasněte lampičku.“ Recepční řekl: „Já vím, u té skříně možná nedovírají dveře. Pokojská to spraví, ona má obrovskou paži a zadní mučenku.“ Mávl jsem vlasy na polovině skráně: „Já vím. A z té mučenky kape pot.“ Recepční se prázdně usmál, zrnka máku divoce vířila jeho ústní dutinou s namodralým plamenem krabico- vitého dechu. „Hotel se bude rušit. Tohle je poslední sezona.“ Zeptal jsem se: „A pak?“ Recepční přikývl. „Pak tu budou kanceláře nějaké firmy. Nejspíš. Znáte to.“

„Co budete dělat vy?“

„Půjdu do důchodu.“

„Chápete důchod jako důvod k pochodu?“

„Já chápu důchod jako důvod k podvodu.“

„Proč tu vlastně naklepávají polévku?“

„Měli ji dlouho v lednici, ztuhla.“

Chtějte zápašné páteří napráhlo a vyorejte s ním deku!

Vrátil jsem se na pokoj a souložil jsem se svým přízrakem. Vysoký strop hotelového

pokoje pamatoval vystřikování začouzené vody do pavučin i do prádla.

V parku nad zámkem

Netrpělivě jsem obešel západní křídlo zámku a okolo zahradnictví s votivními soš- kami jsem vystupoval do parku. Byl duben, ale slunce svítilo jako prase a jako radar. Zpočátku jsem ještě narážel na skupinky, ba i s dětmi, ba i s kabáty. Proto jsem si připá- dal trochu trapně, chtěl jsem fotografovat violky, a když chcete udělat pořádné makro, musíte si dřepnout, ba i položit se na břicho. A to víte, děti se někdy hloupě ptají. „Proč ten pán tady leží? Je opilý?“ Fotografování violek se z nějakého důvodu nedařilo. Slunce snad příliš prudce zářilo a přístroj si s tím nevěděl rady. Stejně to byli kříženci, violky záhadné a plně nesprávných znaků. Dokonce i pes okolo proběhl, neměl jsem náladu na jeho očichávání, přidal jsem tedy do kroku a brzy se vzdálil i zámeckému stínu, abych byl potopen do stínu parkového, do šumění mých gramotností a tukem potřených čiv. Temnota přírody pařila věčný dům. Jakmile jsem se ale dostal pod větve jehličnanů, vše zvažnělo a už jenom ojedinelí chodci vedli před sebou své úsměvy na provázku. Rychle mizeli v prdelatém dubu. Zastavil jsem se u nádrže, vlastně parkového rybníčku, který však jako rybníček nepůsobil, spíše mi připomínal bazén pro všelijakou nelid- skou drobotinu. Pozoroval jsem nádrž, ale nic zvláštního jsem v ní neviděl, listí z loň- ského podzimu slizce plovalo či prostě leželo na studené hladině, ale z okrajů se zvedala všelijak zvlněná stráň a také z ocasu či krku

rybníčku trčel zpevňující taras, šuměla hráz lesního pupíku. „Vida,“ myslel jsem si, „jak je to pěkné a hudební.“ Pomalu jsem se dotýkal bukvic a žaludů a šišek, svými tuše- nými jsem se jich dobíral. Nad první, větší nádrží se škeblila ještě jedna, o něco méně rozlehlá či abychom tak řekli polovojenská. U té v zadumání postával pán s hnědou silo- novou taškou, co se do ní dříve nakupovaly rohlíky. Měl prostatu. Avšak ta mu na chvíli utekla a pásla se u křivatců v šedomodřem trávníku pod mladými náletovými dřevi- nami. Milovala zaječí bobky, vždycky nějaký našla a hned ho sežrala. Zobla si a pak žrala. „Pasete prostatu?“ ptal jsem se udýchaně pána, vystoupiv k němu z údolnější vlhkosti. „Pasu, pasu, to víte, ona je trochu náladová a jak se ochladí, hned mokvá.“

S obdivem jsem si prohlížel neuvěřitel- nou obyčejnost a omšelost jeho hnědé silo- nové tašky na rohlíky a jednu flašku piva. Flaška vykukovala z tašky s drzým výrazem a divně se leskla. Nevěděl jsem, co mám dál říkat, ale pán mě předešel a hubeně se zachechtal. „Zahraju vám!“ Popadl tu prázdnou flašku od piva a začal do ní foukat. Dul jako skutečný virtuos, foukal do hrdla se zbytky chmeloviny a staré vody, roze- zníval mi temeno, ba i svůj vlastní chrťán. „Ale dneska je dost teplo!“ Pokoušel jsem se navázat na rozhovor o prostatě. Ale on nereagoval a foukal jak zběsilý do flašky od piva, přičemž začal dosahovat chvilkových barev hoboje, ale hned se to zase zvrhávalo v řihavé zvonění a průrvový pás jako na některém z rejstříků stolečkového modelu Blofeld firmy Waldorf, pokud vám to ovšem něco říká. Nakonec i jemu došly síly, flašku strčil zpátky do silonky a opět se hubeně zachechtal. „Taková žába!“ poznamenal. Na chvíli jsem si myslel, že tak říká té své pro- statě, která ještě pomlaskávala u křivatců bobky, ale měl zřejmě na mysli píseň, kte- rou hudl na láhvi od piva. Jistěže to byla improvizace, jenže v některých případech je lepší říkat „skladba“, pochopte to. „Nej- lepším přítelem člověka není pes, ale kniha.“ Pokračoval pán. Hned jsem věděl, že teď mi jmenuje konkrétní titul. „Která je vaše

nejoblíbenější?“ Předešel jsem ho, pokou- šeje se opět získat výhodnější pozici, abych pak řeč utnul, jako když zaříznete nožem do pecnu chleba. „Cibulové nádobí a jeho proměny během staletí.“ Odpověděl suše. „Hm, taková kniha vyšla?“ divil jsem se, ba málem pochyboval. Ale pán již neodpověděl a mlčky scházel zpět dolů k zámku rozkla- dem všemožných a hlavně neznámých map. Když zmizel za ohybem cesty, šel jsem se opatrně podívat, co dělá ta jeho prostata. Pod něžnými stonky zelenožluté svítících křivatců jsem ale nenašel nic, i když jsem předpokládal, že spatřím něco na způsob žluklého másla. Doma jsem si potom našel, že cibulový porcelán je označení vycháze- jící z omylu Evropanů, kterým stylizované zobrazení granátového jablíčka na čínském porcelánu připomínalo cibuli.

Petr Hrbáč (nar. 1958 v Brně), povoláním lékař, se vedle literatury věnuje hudbě, studiu botaniky a japonštiny. Spolupracuje s Českým rozhlasem a literárními časopisy.

Debutoval roku 1994 ve *Tvaru* (v příloze *edice Tvary*) básnickým souborem *Via borea- lis*. Vydal sbírky *Studna potopeného srdce* (1996), *Podzemní hvězda* (1998), *Špička* (2002), *Čekali* (2007) a prózy *Kalhotový pahýl* (1997), *Jeden den stárnutí* (2000), *Kosti, maso, tekutiny* (2005).

MEZI TOVÁRNÍKY

19. 5. 2004

Obětavý vydríduchu, obdivuji Vás, jak moc jste se mi, nehledě na produktivitu práce, v posledním dopise otevřel. Ano, i já jsem vydríduch disident. A moji přátelé z mé vrstvy taky. Abychom dělníky kultivovali, dělám pro ně v pracovní době Rodeo mee- ting, kde jim umožňujeme, aby si zajezdili na elektrickém býku. Někteří se na nás za to dívají jako na primitivy. Až tak daleko může jít třídní zaslepenost. Přitom já sám na elektrickém býku jezdím rád, protože si připadám jako hrdina a jejich idol. Jenomže vyznejte se v nich. Já bych kvůli nim do světa nejel, to se přiznám. Tím jsou proto Vaše poznatky o uhlobaronech pro mě cen- nější. Můžete jim třeba na oplátku poradit elektrického býka. Zatím každý, komu jsem o Rodeo meetingu povídal, žasl. Je to, asi s trochou nadsázky, považováno za začátek nové renesance. A co Vy, jak Vám se to jeví? Nebyl by ve světě elektrický býk považo- ván naopak za projev amatérství ve dření z kůže? Nebo mohu doufat v nějaké ocenění. Slyšel jsem, že jakýsi Vašíček dostal Šaldovu cenu.

Zdravím tentokrát coby

Rodeo Meeting

28. 5. 2004

Elektrický býk je jistě vynikající nápad, ale my, co jsme z donucení znalci lidských duší, máme přece jen lehké pochybnosti. Nevděk světem vládne, ale nejen to. Obávám se, že rajtování na tak exotické záležitosti by se mohlo z ušlechtilé zábavy a tréninku v posi- lování a koncentrování proměnit v plytké rozptýlení a ztrátu času, kterého by bylo

možno využít i jiným způsobem. Právě sedím nad humrem a ústřicemi a zvažuji ten složitý teoretický problém. Navíc to muškátové víno je k plodům moře poněkud nasládlé. Osobně bych to viděl následovně: Dělník má nárok na odpočinek a rozptý- lení, o tom pochybnosti nejsou. Proč mu ale nevysvětlit, že největší radost přináší dobře vykonaná práce, že nejlépe si odpočine se sbíječkou či kladivem v ruce, že nejspoleh- livější způsob, jak si rozšířit duševní obzor, je fárat. Jaký je na to Váš náhled? Neraď bych se ukvapil. A jako moučník si rozhodně objednáám broskve s mandlemi.

Váš oddaný

Lubosan von Toyota Maru

11. 6. 2004

Drahý příteli ve dření z kůže, je tu zase pátek, den, který mám nerad, protože po něm následují dva dny, kdy nemohu dřít z dělníků kůže. Abych nepřeháněl a nebyl nevděčný, někteří dělníci mě mají tak rádi, že chodí do továrny i v sobotu a v neděli, leč zdaleka to nejsou všichni. Mnozí pouze jedou s rodinou na výlet k tovární bráně, kde si dají z bandasky kávu, nějaké švestky či co, chvíli se válejí po dece na záhonu u vrátnice, opalují se, no a pak jedou zpět do slamu. Protože mi je jich líto, když je pozoruji, jak uboze žijí, uvažuji dát jim elektrického býka před vrátnici, aby něco z toho života mimo továrnu měli. Vždyť pro ně nechci nic než Ráj, jaký byl za zlatých časů. V tom jsme zajedno. Proto si Vás dovolím citovat: Roz- šířit duševní obzor je pravidelně a neúnavně fárat. Ovšem ani pásová výroba nemá chybu. Jenom ale jak prosadit dřít z kůže 7

dní v týdnu 14 hodin denně? Mimochodem, mám návrh na vlajku EU – elektrický býk. Pouze Vaše gurmánství je mi cizí. Rád jím s dělníky z jedné mísy ty jejich šlichty. Těm se nevyrovná žádný plod moře, ač jsem ho dosud neokusil.

Váš oddaný

Zentivo dei Cabeli.

16. 6. 2004

Vážený kolego, především přijměte můj srdečný pozdrav a neskonale obdiv. Žasnu, jak urputně setrváváte na své nepochybně skvělé, nicméně poněkud troufalé myšlence elektrického býka. Víím, že když jde o radost proletariátu, nic Vás nezastaví, a přesto před Vámi hluboce smekám. Já bych na Vašem místě už dávno ztratil apetit, hrůzou nespál a snad i zapomněl počítat z obav z torea- dorů, cowboyů, ochránců zvířat, výrobců mechanických hraček, ekologů, ekonomů a všech ostatních příduřných oborů. Dou- fám, že se Vám dobrá věc vydaří a pak si konečně oddechnete. Myslete také na své zdraví. Co bychom si bez Vás počali nejen my, ale především Vaši zaměstnanci? Pokud jde o mé pobývání v luxusních hotelích, pojidání mořských potvor, zálibu v rych- lých vozech, jachtách a letadlech, pak vezte, že nejde o nějakou rozmarilost. I v tomto ohledu jsem veden výhradně filantropic- kými úmysly a v podstatě se pouze obětuji. To víte, že bych raději jedl burty s cibulí, chodil pěšky a spal pod širákem, ale co by si počali všichni ti chudáci kuchtíci, pokojské, mechanici, piloti, zahradníci atd. atd. Kdo by na ně žral, válel se v posteli, nechal se vozit z místa na místo, kdybych to neudě-

lal já? Řekněte sám. A ani mi nevádí, že to nikdo neocení. Víím, jak to na světě chodí.

S uctivým pozdravem Váš oddaný

Lubosan von Koyota Maru

20. 7. 2004

Drahý kolego, ač jsme si toho řekli již mnoho, pořád se jen k pravdě kapitalismu, či jak ten náš společný ideál nazveme, blížíme. Opět jsem si to uvědomil, když jste zproblema- tizoval mého elektrického býka. Pochopil jsem, že není samospasitelný. Asi opravdu nemůže kapitalismus plně nahradit. Přináší radost, ale to nestačí. Co je náš konečný cíl, nevíme, ale víme, že jím není radost. Ne, nenamítejte nic. Vždyť právě díky Vašemu poslednímu dopisu jsem si to plně uvě- domil. Dovedu si představit, jak se v těch luxusních hotelích, bourácích a jachtách trápíte. Spaní pod širákem i mně přináší úžasný klid. Ale na romantismus není čas. Takže k věci. Jelikož chci napravit aspoň svá nejtrapnější pomýlení, ptám se Vás jako zkušenějšího, jaký byste mi doporučil nejdražší hotel, největší apartmá, někde co nejdál, pochopitelně. Dále nejluxusnější spoje, pokud možno co největší okliky, kvůli dopravcům, kterým jsem svým chozením pěšky nedřel kůži. Potom žrádlo. Jaké je nejdražší? Pochopitelně si ho objedná- hodně a většinu nechám. Děláte to taky tak? Jenom jestli žrádlo může být dietní a při- tom nekřesťansky drahé? Existuje takové? Mám totiž žaludeční vředy, takže jím nejra- ději jogurty. A potom prostitutky. O nich se nezmiňujete, ale i na ně je třeba pomyslet.

Váš oddaný obdivovatel

Zentivo

(pokračování příště)

marika mariewicz

On

Věru, seděl jsem tam dvakrát pečlivě rozprostřen do prostoru mezi svá drásadla v mastný sádelnatý břich ticha

V posuncích cosi čpělo leklýma skřelema stání co stání – plesnivá herka

a On lupal klouby a chrstil knoflíky u vesty

a napínal prak pořád jen napínal ten svůj prak a hnětl kuličky z červené hlíny

Já myslel na létavce díval jsem se přes rameno kam až kam až a potil jsem myšlenky na podzimní rovnodennost

v tiché noční aleji kaštanů...

ale On tam pořád byl a rostl v tváři mu seděla straka a... kradla mi každé druhé polknutí

Zalézal jsem do sebe jak hmyz přitisklý k šterbině svého vědomí

držel jak madel

učůrával jsem stehy svého bachaře chirurgickou ocel hluboko pod lebeční kostí slova jsem lámal ožvejkané konce špejlí strkal do úst

a nebylo mi pomoci a nebylo pomoci

mříží jsem se

– v hlavě žulu a měď –

Kéz vyvanout tě hluk...

a tam u těch lip tvůj rezný život na vahách dlaní potěžkat a pokradmu servat slzou neslyšnosti vše přebytečné

k radosti co dodat... slova? snad přání nezbytného hádek tenký jak prst žlutý jak písek, ó berberská noci... světlo mých bezelstných

příteli ty nevíš... svět zouvá se u tvých nahých pat – Ty... vodo, chladná nemluvnosti... kde na ranách proudem bolestí spálených

až sejmeme poslední závaží ze svých prohnutých hubených hřbetů a ze zubů vyrvem kosti a peří stůj co stůj – Tam –

já tobě a ty mně

jaká je mi ulice

jaká je mi ulice když druhé její jméno – je nebe ostny hvězd pouštějí mi žilou pahýly akátů jak pozdvižené hlavně

suším si v prstech trs předjaří zapomnětliva zítřků jejich lomosrázů

nestárnu časem, ale úmluvami...

říkals nebe, ale teď se kroutíš nevolí... říkals nebe, a nyní dštíš oheň pekelný

samo nebe je bez popisu slyšíš ty kroky a nevíš kdos... pověz mi zvon pověz mi kámen

na skřipci budeš jen sténat a ruce nadnášeny neviditelnými posunky budou směřovat

výbuch

v nároku

dílčích úlev

v prázdnotu

Nesněná

Nechci začít sněním o těch co zbloudili anebo mají blízko k omylu nechci zde vůbec snít a když, tak o ničem O ničem, co se zdvíhá, jak mlha tesklivá anebo padá, jak mlha tesklivá, přetesklivá... strží, křemenem, na uzdě hlesu zachrastí

O tom, co neustále samo sebou pohybuje - nehladoví, nekokrhá, netaje taji tajnými

kolísá, ale ne v sobě pouze sebou, ale bez sebe – pro letmý velmi letmý posunek radosti záběl, záznej, nicotný bzukot včely... pro ten, ano, pro ten...!!! co v těch ponurých a studených spárech zdí vystavěl si hnízdo navzdory...

Dny, má marnosti dny obyčejné, všední... přepečlivé, zneuznané v podivným převlecích zedřených kutnách, jak stromy bez kůry pryskyrné dny, dny lepivé lépe-li ulepené, upečlivší, ubytnělé otesané svou neotesaností kamínky v potoce omleté, omšelé, lépe-li myšinou prolezlé myší, vši, vši záští, štíry, roztoči.... neznám se k vám!!!

Kvůli těm mlhám... a mohu-li... tak se ptám, zda mohu zda vůbec mohu, neznat se k vám Zda mohu mít v lásce trychtýř vzdorovitý slzu němou, vyhřezlou nad povrch bzukot včely, té divoké, ano, té

mlhu, ta střeva podzimu listí popadaného žebra mlhu, tu tesklivou, přetesklivou,

ba, že opřu se o prázdno!!! zbičoványi zády, šňůrami trhlin krví, duší, svobodou...

...opřít se o prázdno a v bezedné tůni dohledat se dna...

jak suché jehličí

tajuplnými ... –

z nejdivočejších

tklivou mi až –

Bezbolestně

Plyneš úběhem na misce dne bezpočtem děraví...

Plíseň zpod jara deštné letky zpod podzimu a ruiny zimostělu

Jsi tišší, tak bezbolestně... – sněhobílá hranostaj pod skluzem ledu –

Nad očima žlutou vázankou setkány půlkruhy sférické dostřednosti Plyneš a neříkáš:

„Uhrančivá dálavo, jak jsi neuchopitelná...”

Marika Mariewicz se narodila 19. 7. 1976 v Praze. Vystudovala integrovanou střední školu – obor knihupec. Věnovala se literární tvorbě, psaní hudebních textů, skladbě a sólovému zpěvu v hudební skupině *Malá Strana*. Rok studovala na soukromé škole publicistiku, ale v dalším studiu jí zabránilo vážné onemocnění. Nyní se zabývá jógou, ájurvédou, částečně masérskou činností a čajovou kulturou – pracuje jako čajovnice v jedné z ortodoxních čajoven v Praze. Verše publikovala v několika časopisech, je autorkou a kritičkou literárního serveru *Písmák*.

HÁDANKA Z Č. 21/2007

MELANCHOLIE A PÁR MALÍČKOSTÍ

Kdo je autorem *Melancholie*, jistě poznalo mnoho čtenářů a není důležité, jestli se svým poznatkem ohlásili *Tvaru*. Vyšla 20. září 1922 v *Lidových novinách* s podpisem Karla Čapka a je celkem snadno dostupná ve *Spisech*, díl XVIII, svazek *O umění a kultuře* II (Čs. spisovatel, 1985, s. 437–349). Ve veršové podobě ji *Tvar* otiskl jako příspěvek k poznání autora, kterého – jak to bývá – známe až příliš dobře a tedy i poněkud slepě. Římská studentka Amalia Caraciuolo si *Melancholii* vybrala podle titulu a trochu i namátkou (k překladu na zkoušku v prvním ročníku). S veršovanou variantou přišla udiveně a téměř omluvně. Čapka v té době znala jen z italských překladů a sama byla překvapená, co že jí z toho vyšlo. Není to tedy žádný naschvál, žádná kvizová léčka, nýbrž nezáměrné a bezpředsudečné odhalení. Dala jsem verše přečíst řadě známých, ale o jakého autora jde, nikdo nepoznal. Ostatně asi bych to byla sama také nepoznala, koho napadne hledat v Čapkovi básníka? Natož v básni Čapka? Čtenáři se však shodovali, že je to text dobrý: rytmizovaný hovorový projev, kde intonace a členění udá-

vají veršový impulz. Přesné pojmenování, epický tón a lehce apodiktický tón vnášejí do tématu cosi slavnostního a jsou tedy v kontrastu s minimalizujícím pojetím melancholie. Atd. Kdyby byl tuto báseň napsal Jiří Kolář, volil by nejspíše jako titul klíčovou větu *Není možno být hrdinou proti píchnutí špendlíkem*. Nejvíc se snad *Melancholie* podobá právě Kolářovým skladbám a také experiment s přepisováním prózy do veršů Kolář sám propracovával v padesátých letech (hlavně v *České suítě* věnované autorům devatenáctého století). Podle starého dobrého formalistického termínu je přepsání do veršů „ozvláštněním“, dalo by se také kvalifikovat jako „experimentální četba“. Naše *Melancholia* představuje třetí možnost – pohled odjinud. Pravidelně zjišťuji, že se italským studentům líbí čeští autoři, kteří se doma těší klasickému nezájmu, pohrdavé institucionalizaci, paušálnímu cenění, automatické zavedenosti či jak to říct. (Někdy i zavilejším formám odporu.) Roman Jakobson psal ve dvacátých letech o tom, jak úžasné citlivé je ucho cizince vůči zvukům toho kterého jazyka, vůči zvukům poezie atp. Pražský lingvistický kroužek tenkrát objevil „fonologickou hluchotu“

vůči mateřskému jazyku a fenomén domyslel až po novou, objevnou vědu fonologii. Protože probudit v sobě a ve druhém údiv je možná nejdůležitějším předpokladem tvůrčí kritiky. Existuje myslím i básnická hluchota, literární hluchota. Proč je v českém prostředí tak rozšířené pohrdání vybranými autory? Boženou Němcovou například: několikrát jsem řekla a napsala, že se italským studentům líbí, ale v odpověď bylo možné zaznamenat další žlučovité, literárně (a dokonce antifeministicky) předpojaté názory. Karel Čapek se co do apriorní, odborné, literární neoblíby může s Němcovou srovnávat. Důvody literárně umělecké musí být docela jiné, ale také se najdou. Začal s tím F. X. Šalda, který mimo jiné v celé řadě kritik a polemik prohlašuje, že Čapek nemá žádný cit pro poezii, žádný talent básnický, žádné muzické nadání... Je to jedním slovem pařež – a hůř. Navzdory vynikajícímu překladu *Francouzské poezie nové doby* i navzdory vlivu, který jeho rytmy a intonace měly například na Nezvala. O něm a o poetické hodnotě Čapkovy prózy vůbec napsal roku 1939 Jan Mukařovský (*Próza Karla Čapka jako melodie a dialog*). Šaldovo opovržení ale jako by dosud viselo nad Čapkovým dílem jako mha a jako podivné

zakletí, z něhož je načase vysvobodit oba autory. Rok stého výročí smrti je k nastolování spravedlivosti příhodný. Přečetla jsem si v Šaldovi – v roce jeho stého výročí – všechny ty nešťastné, zhrzené útoky. Přečetla jsem si Čapkovy zevrubné, nepokorené (a obratně kořeněné) odpovědi. Mukařovský, který právě v době jejich urputných polemik rostl v literárního vědce, jako by později se svými studiiemi přišel zjednávat nápravu, urovnat spor, dát každému, co jeho jest. Elegantně, nenápadně. Ale zakletí neodčaroval. Jeden literární vědec (myslím, že Vladimír Forst) napsal, že šlo vlastně o zhrzenou lásku mezi otcem a synem, mnozí se shodli na generačním sporu. Síla vášní a velikost osobností, jež je tu ve hře, však přerůstá běžné konflikty a zasloužila by si inspirovat Shakespeara. Dnešní doba však smysl pro tragédii ztrácí. Současná mentalita bude možná lépe rozumět termínu „autoimunitní syndrom“: napadá mě pokaždé, když narazím na domorodou nevráživost vůči vlastní kultuře. Proto jsem se rozhodla nabídnout čtenářům *Tvaru Melancholii* v čisté podobě. Upřesňuji znovu, že Amalia Caraciuolo nezměnila ani slovo originálu.

Sylvie Richterová

Kdeže jsou?

Prší hněď
svalovina noci stahuje ti ohryzek
tma kopíruje prasátka na omlácených
zdech
chtěl bys jimi zabolet...

vychladlé až do podkoží
vrhají se přes záda mostů
dolů a přeci sem
plíživě v hroby, zimě do sutin

Drkotáš listy – heretik času
té modly našich uondaných myslí

Jdi
opět vrávorat nad hnízdem
z pýru a popele – kdesi tam v sobě
kde kukaččí mláďata
pojedla tvou malou ustrašenou...
tvé jehňátko,
tvou něžnost

Podívej, tam dole – stlučená jsou léta
pod mlýnský kámen vhozená
neurvalost ticha tvého...

Jak labuť natahuje krk
kvapný krok přese všechno: tytam jsou
zpěvy zádušní
– teď jen život život život –

– tma bez rámu, světlo beze stínu

Oměj

Tu a onde čas vrb
těhotných hřeby vyplazených kostí
bílých jen tichem a tmou...
Zde stopa v rozmočeném jílů!
Hvizd kosa nad bouře nebes
a řeka v pase přehnutá až úž...
Nemoci, nechtít, nesměti –
ni na vzdálenost dechu Ti v ústrety
vyběhnout
Blíž člověku v citu, v paměti...

Půlnoční largo

Za zrcadlem klid jak pečet

půlnoční hladina zarostlá kruhy
ledové dráhy pstruhů
z bílého vosku

Myšlenky, medonosné včely
v závěsu pulzace
hmatným dotykem

Řezbář měsíc okrouhle váhá
ostřím lumenu v nahých kmenech

Bez únavy – ticho
lom, jenž žilnost smrti roní

a srpem hodiš
jako bys vyvanul

v těch nejodlehlejších místech
bez břehů...

Nad řekou vím

Vymknutý čas
lanko pod skeletem čela pne k úžasu
oněch vzdálených
lichých počtem jejich ran
vzdálených počtem jejich cílů

Jakési jiné ticho
vymnuté z poledního slunce
zrno, jež oheň nespálí, voda nerozmočí

Kvádr jasného světla
vyzdvížen z řeky úlekem
že vzlétla

že na křídlech dere marnost a chvat
že jedinou ránou je mělkost za očima
a jediným cílem – krok
který tě nepohne

Mí srpnové; senoseč v půlkruhu slepého srdce

První den rozsévání:
Tratoliště nebe
přehnulo se přes okraj náhonu
– naběhlá žilka žhavého vosku
vydlabaného z mrtvých úlů včerejška

Z oprýskaných zdí drolí se úsvit...
předu kámen a sálající popel

– nelením –

opisují stružkou úsměvu diagonálu
jež trhla uzdou ticha

Druhý den rozsévání:
Nad korouhvemi vzdálené smřčiny
žnec noci, po kolena mlhy a bláta nočních
dešťů,
chopil se svého povřísla

Přezralé svahy jsou zpité vůní řebříčku
který jsi včera se smíchem rozemnula
mezi hladinami svého těla
smíchala spolu s oddenky hvězd
a zašila do lemů
starých košilí

Podvečer v Albrechticích:
Nahmátla pod hladinou vlašťovčí křídlo
a naklonila k sobě obě zrcadla
tečnou dozvuku kaverny

Užaslýma rukama vířila vodu, tak
že se temně průhledné štěpy větvi

slily v jediný
oslnivě bílý lept slunce

Čtvrtý den; Richardovi:
Dám ti sen o hvězdách...
V souhvězdí Persea
vidím jejich půl a půl tváře

A že dnes v polích
sáhl sis na svou nevratnost
a zásah do srdce byl tvým jediným přáním
– říkám: nechtěj hvězdy jsou ženci, nikoliv
rozsévači...
a naše slepé tváře
klasy nadosah

Matouš Karel Zavadil, Kukaň, 2004

VÝLOV

Tentokrát jen dva úlovky, zato rozdíl- nější než Balaenoptera musculus a Pae- docypris proagenetica.

Nezvalův verš **Už víckrát nezazní tak těžce requiem** dal název knižní reedici (*Masarykova společnost* a *Ústav T. G. Masaryka*, Praha 2007) monotematického dvoj-
čísla časopisu *Odkaz*, které vyšlo v roce 1997 u příležitosti šedesátého výročí Masarykovy smrti. Po deseti letech byla tedy připome-
nuta tatáž událost touž koláží uměleckých a publicistických textů. V *Ediční poznámce* se píše: „*Reedice zachovává původní výběr doku-
mentů, který doplňuje o článek Jana Galandauera* K 50. výročí úmrtí T. G. Masaryka, *publikovaný 14. září 1987 v Rudém právu, a na úvod otiskuje původní stať Roberta Kvačka Československo a Evropa v čase skonu T. G. Masaryka.*“ Galandauerův článek nevy-
bočuje z oficiální (přece jen už trochu umě-
řenější) historiografie pozdního reálného socialismu. Mnohem zajímavější je Kvač-
kův příspěvek, v němž se ukazuje, proč se mnohým zcela oprávněně zdálo, že s Masa-
rykem mizí „*epocha spojená s poválečným mírem a nadějí na demokratické vztahy mezi národy a státy*“; za povšimnutí stojí též např. toto: „*V Sovětském svazu právě Stalin naplno rozvinul represivní »velký teror« (...). Likvidoval také »starou« bolševickou gardu a armádní špičky. (...) V literatuře se rozšířila verze, že na dopravě »dokumentů« o nových tajných styčích maršála Tuchačevského a dalších veli-*

telů s Německem se podílel i Edvard Beneš. Jde o smyšlenku, byť houževnatě udržovanou.“

Citáty z dobových textů byly do sborníku vybrány s pietou možná až příliš velkou. Těžko třeba věřit, že všechny německé noviny se na Masaryka dívaly – tak jako *Völkischer Beobachter* – „*přes všechnu ideovou protichůd-
nost s rytířskou úctou*“. Pozoruhodný je výběr textů českých autorů. Kdo všechno za Masa-
rykem truchlil! Bratři Čapkové či Ferdinand Peroutka samozřejmě nepřekvapí, ale o Masa-
rykovi coby *velkém duchu českého národa* psal dokonce i novinář Václav Kopecký (v letech 1945–1953 ministr informací, 1953–1954 ministr kultury a poté až do své smrti v roce 1961 náměstek předsedy vlády). I básníci byli Masarykovou smrtí zasaženi s velkou intenzitou, v knížce se setkáváme s verši O. Fischera, J. Hory, F. Hrubína, V. Nezvala, J. Seiferta, L. Stehlíka, K. Tomana (mimocho-
dem analogickou situaci v současné české poezii si lze jen těžko představit). Sborník je to poučný a čtenářům s hlubším zájmem o historii se bude nepochybně líbit.

Jakkoliv surrealisté tvrdí, že surrealismus není uměním, **Hrad oběti** (Host, Brno 2007, přeložil Marek Sečkař) uměním je. Nejkrásnější (nejlepší, nejsurrealističtější) surrealismus totiž nemůže být ničím než právě uměním (a třeba si mě za tento výrok poplivejte, přátelé surrealisté!). Francouzský básník **Bernard Noël** (nar. 1930) napsal divoce znepokojivou surrealistickou prózu.

Ano, je to porno – ale jaké! Ani v náznaku se nejedná o upoceně popisy, které např. inter-
netu lezou ven i ušima.

Hrad oběti byl vydán v roce 1969, tedy bezprostředně po vzmachu revolty a svo-
body v Paříži 1968 – tím byl (jak se píše na záložce) ovlivněn. Dnes už však nemusíme být oslepeni odvahou, co všechno si autor takzvaně lajsnul. *Hrad* už nemusí rozptylo-
vat svým povrchem, kvůli kterému Noěla popotahovala tehdejší cenzura, a může být vnímán v tom podstatném. A je to vlastně prosté: Hlavní postava „absolvuje“ jakési zasněžení, a byť se píše o sexu, byť se zobra-
zují ty nejbizarnější sexuální praktiky, smysl míří jinam: *Ego*. Vše se jakoby odvíjí od snů – v próze se neočekávaně, mimo kontext opa-
kuje věta: „*Vzpomínám si.*“ Je to mlhavé, ale je to důležité – něco se doluje z podvědomí: slast i bolest, svoboda i znásilňování...

Jistě, jsou tu i limity. Noël patří k autorům, kteří než aby riskovali, že nedotáhnou, nevy-
sloví, raději přeženou, „převysloví“. Osobně mi je tenhle přístup bližší: místo nějakého kuňkání a kníkáni šelestícího do ticha ať text frčí, ať sešlápně a jede... Druhý limit by se dal zjednodušeně charakterizovat jako limit Freuda vzhledem k Jungovi. Přesto Noël uchvacuje, protože oproti psychologům či filozofům má výhodu, již mu dává právě to surrealisty zpochybňované umění.

Četba českého překladu *Hradu oběti* ovšem není snadná. Próza neplyne, jak bych očē-
kával, oko se zadrhne každou chvílí o slovo

působící nepatříčně, o *divné* slovo, nad nímž pak nutno uvažovat, zda je autor opravdu použil. Zdá se, že úskalí překladu z fran-
couzštiny se právě na takovéto „pornogra-
fické“ próze může ukázat i tomu, kdo neumí francouzsky ani lánaně. Ve své přednášce z počátku 90. let Petr Král, básník, který žil dlouhá léta ve Francii, řekl: „*Francouzština je moc hladká. Oblak a hovno nejsou ve fran-
couzštině tak rozdílné, jak by být měly – příliš se sobě podobají. Přes všechno jde jakási poleva francouzské elegance.*“ Český *Hrad oběti* na mne působí, jako kdyby fakt, o němž mluvil Král, překladatel nezohlednil. Onu eleganci, kterou francouzský spisovatel automaticky „vlastní“ a která je u prózy typu *Hradu oběti* velmi důležitá, zřejmě nebude vůbec jedno-
duché převést do češtiny – a mám pochyb-
nosti, zda se převod Sečkařovi povedl. (Případné potvrzení či vyvrácení tohoto podezření však musí provést povolanejší.)

Na závěr si neodpustím zmínku o reklam-
ním proužku umístěném na obálce *Hradu* a odkazujícím na tematicky obdobnou knihu Pauline Réageové. Na proužku mj. stojí: „*Ještě horší než Příběh O. Do 25 let nevhodné.*“ Nu, napsat na svůj výrobek, že je horší než výrobek jiný, tak k tomu je zapotřebí vskutku nonkonformní obchodnické uvažování. A co ta enigmatická druhá část hesla? Znamená snad, že knihu bude vhodné číst až po uply-
nutí pětadvaceti let? Nelámete ten marke-
ting tak trochu přes koleno, mí milí *Hosté*?

Lubor Kasal

SVĚTLÁ A NERUDA – TÉMA STÁLE PŘITAŽLIVÉ

Příběh Karoliny Světlé a Jana Nerudy. Korespondence Karoliny Světlé z roku 1862
Pistorius – Olšanská, Příbram 2007

Edic korespondence přibývá valem. Zdá se, že zájem o ně neklesá ani dost málo, ale naopak trvá, ba vzrůstá na všech stranách. Jejich realizace ovšem vykazují rozdíly, mnohdy dokonce značné, a tak si výsledky nepodávají vždy ruku s úspěchem. Toto však se nikterak nevztahuje k edičnímu počínu, vzešlému ze „semináře Řeč dopisů a řeč v dopisech – nad korespondencí Světlá–Neruda a semináře Světlá–Neruda, edice vzájemné korespondence, vedených Stanislavem Wimmrem v Ústavu české literatury a literární vědy FF UK“. Titul její knižní verze *Bouřky* ozřejmují hned dva podtituly: *Příběh Karoliny Světlé a Jana Nerudy. Korespondence Karoliny Světlé z roku 1862*. Je to sice poněkud nešikovně mnohomluvné, ale zato bezezbytku výstižné, pokud jde o charakteristiku látky, tématu i interpretační strategie. Edice byla textově kvalitně připravena a její zásady jsou vyloženy podrobně v Ediční poznámce (s. 152 a ns.). Doplnjuje ji soupis Použité literatury (s. 107) a bohaté a sdělné Vysvětlivky (s. 85 a ns.). Potřebě rychlé čtenářské orientace autorský kolektiv vyšel vstříc Jmenným rejstříkem (s. 156 a ns.), takže lze konstatovat, že od roku 1959, kdy vyšla Špičáková komentovaná edice korespondence Karoliny Světlé v souboru *Z literárního soukromí II*, nikdo nevěnoval tématu tak soustředěnou pozornost a péči. Nesporným obohacením nové edice je doslov *Zpráva o zachraňování básníků v Čechách*, v němž jeho autorka Dagmar Mocná nejen zasvěceně komentuje a vykládá její obsah, ale také podává podrobnou zprávu o materiálním stavu korespondence, jeho proměnách v čase i předchozích edicích. Kromě toho se nově zamýšlí nad vnitřními i vnějšími okolnostmi provázejícími vztah obou jeho protagonistů a formujícími jeho průběh i reflexi v rovině prostého prožívání i jeho uměleckého vyjádření. Studie Dagmar Mocné tedy nejen pro svůj rozsah téměř třetiny počtu stránek knihy stojí přinejmenším za tutéž pozornost jako sama edice.

Téma vzájemného vztahu Karoliny Světlé a Jana Nerudy prostupuje českou kulturní paměť už déle nežli půldruhého století, které právě nyní miji od příprav vydání prvního čísla *Máje*, jarního almanachu na rok 1858, kdy se mohli osobně setkat poprvé. Faktu, že by k tomu snad došlo dříve, nenásvědčuje ani korespondence, ani vzpomínky. Obraz tohoto vztahu – složitějšího ještě i dobovou podmíněností, sociálním kontextem a jedinečností charakterů jeho hlavních aktérů – se však ustálil za tu dobu vlivem četných a rozmanitých záměrů a zásahů a pod jejich nánosem do jistého stereotypu, který v zásadě sice svou reálnou časovou odlehlostí přišel o téměř veškerou pikantní příchut a přitažlivost, ale literární vědě zůstal jako metodologický problém. Slovy Dagmar Mocné „*zásadně ovlivňuje způsob, jakým je veřejnosti představováno dílo obou zúčastněných klasiků*“ (s. 117), čemuž se dá rozumět také jako zřejmému zploštění jejich vztahu a ztrátě jeho vazeb ke skutečným. Nelze např. uvažovat o vzájemných stycích Světlé s Nerudou před rokem 1862, protože o nich chybí jakékoli informace. Světlá sice v předcházejícím třiletí otiskla dvě novely v *Obrazech života*, které Neruda redigoval, ale tím jsou fakta vyčerpána. Proslulou *Lásku k básníkovi* (1860), pokládanou někdy přímo za zpověď, jindy za anticipaci reálného vztahu, přičemž obojí je mylné, začala Světlá psát brzy po svém debutu v *Máji*. O nějaké jiné než fikční prožitosti tu nemůže být řeč. Postava Izabely vyjadřuje jednak přetrvávající preromantický názor na básníka jako na nejcennější klenot pokladnice národního ducha, názor ostatně v obměnách dodnes kupodivu živý, jednak nutnost podřítit básníkovu růstu

vše, osobní štěstí nevýmaje. Tento přísný mravní postoj v Karolině Světlé vykrystaloval v polovině padesátých let v blízkosti jejích prvních vážnějších literárních pokusů. Snad se na něm spolupodílel i její celkový psychický stav. Mimo jiné obtížně překonávala trauma ze smrti jediného dítěte, jehož narození jí údajně přivodilo doživotní zhoršení celkového zdravotního stavu. Vážnější krizí dle jejích sdělení v osobní korespondenci procházelo i její manželství s Petrem Mužákem. Celkové zklidnění a lék proti psychickému strádání našla především v četbě. Pohltily ji názory Felicité-Roberta de Lamennaise (1782–1854), s nimiž se seznámila v románu George Sandové *Spiridion* (1839), inspirovaném myšlenkami tohoto francouzského kněze, filozofa a spisovatele. Z perspektivy časového odstupu se dnes může zdát, a vlastní životní gesto Světlé to potvrzuje, že vztah k Nerudovi se stal zkouškou pevnosti její vůle a vytrvalosti ve snaze stůj co stůj dostát onomu mravnímu předsevzetí. Přetavena procesem literární stylizace literární hrdinka Izabela nese a uskutečňuje – v té době zatím ještě jen v ideálním stavu – mravní postoje autorky. Podobné mravní dilema konečně trápi již předtím i Boženu z *Dvojího probuzení*. Té dokonce dvakrát „otevřel oči“ její učitel, mj. autoritativním prohlášením, že „*jen ta láska je pravá, která se odříci dovede – vše ostatní je chtíč*“. Jaké vášnivé odmítnutí sexu! Čím jménem doktor Daněk hlásá tuto odvěkou křesťanskou dualitu lásky amor a lásky charitas, k níž se znal i Lamennais? Vlastní motivace těchto postojů ovšem bezpochyby vycházejí z charakteru jedinečné osobnosti autorky samotné, z tajemných, nikdy docela úplně přístupných hlubin jejího rozumu, tlukotu srdce, dojmů, rytmtů, nálad a rozmarů. Pouhá četba a pouhé předsevzetí – třebaš i co nejupřímněji a nejvážněji míněná – poslušně následovat mravní vzory, ať jakkoli dokonale, by k jejich vzniku určité nestačily. Nelze však vyloučit, že se četba za jistých okolností mohla stát oním příslovečným spouštěcím mechanismem.

Přestože vzájemná korespondence Jana Nerudy s Karolinou Světlou byla uveřejněna poprvé bezmála před stoletím a přestože je téměř jisté, že se přes krátkost svého trvání pravděpodobně i rozrostla, po stránce materiální zachovala se dodnes ve stavu ubohém. Kdekdo ji ničil z pohnutek více či méně soukromých, a tím pak už navždy poznamenal nejen zachované množství, ale zejména její obsah. Dagmar Mocná se vrací k jednotlivým aktérům a pečlivě váží pramennou hodnotu dochovaných písemností, aby nakonec konstatovala, že se k dnešku dochovalo minimum přímých indicií, jež by dovolovaly dojít k nějakému konkrétnějšímu rozluštění a posouzení kvality vztahu. Ten je tradičně odvozován převážně z výňatků z Nerudových dopisů, přepisovaných Světlou do korespondence s její sestrou Sofií Podlipskou, a z dalších korespondence Světlé s přítelkyněmi. Autentické dopisy Karoliny Světlé, jak známo, si Petr Mužák od Jana Nerudy vyžádal a pak spálil. To generuje problém míry důvěryhodnosti a spolehlivosti Nerudových textů, neboť nelze zcela vyloučit možnost případných zásahů Karoliny Světlé do nich. V dopisech sestře, kterou po celý život vnímala jako úspěšnější konkurentku, Světlá mohla citace z Nerudovy korespondence přizpůsobit svému vlastnímu plánu. Podezření Dagmar Mocné je tak silné, že uvažuje dokonce o komplikované „hře“, nastrojené Světlou. Nabízí se však otázka, proč dáma z usedlé a vážené patricijské pražské rodiny by měla podstupovat tak nebezpečné riziko a inscenovat „hru“, na jejímž konci nemohla očekávat aplaus obecnstva. Není snad ani myslitelné, aby si nedokázala představit, že po prozrazení, které jednou přijde, protože přijít zkrátka musí tím spíše, že k němu sama pracovala, seč mohla (dopisy sestře, zcela nedostatečná konspirační postilion d'amour Marie Němečková apod.), propukne skandál, který postihne nejen ji a Nerudu, ale s nimi i celou její rodinu, a že to bude především její čest a její tzv. manželská zachovalost, s níž

si bude soudobá vlastenecká pražská společnost zpestřovat konverzaci na odpoledních kávových dýcháncích. Dagmar Mocná uvažuje dokonce o jisté analogii s chováním hrdinů Laclosova románu v dopisech *Nebezpečné známosti*. Cena společenské pověsti znučených aristokratů ludvíkovské Francie však pravděpodobně byla jinak vnitřně definována než pověst vdané ženy v pobachovské Praze, kde v tomto ohledu šly všechny žerty stranou. Omluvou nemohlo být nic, ani smrt, ani zklamání z manželství s nemilovaným mužem. Posun směrem k úvahám o teorii hry a „*vítaném zpestření počestného měšťanského života*“ (s. 137) na straně Světlé a k „*adrenalinovému sportu*“ (s. 137) na straně Nerudově se zdá pravdě nepodobný.

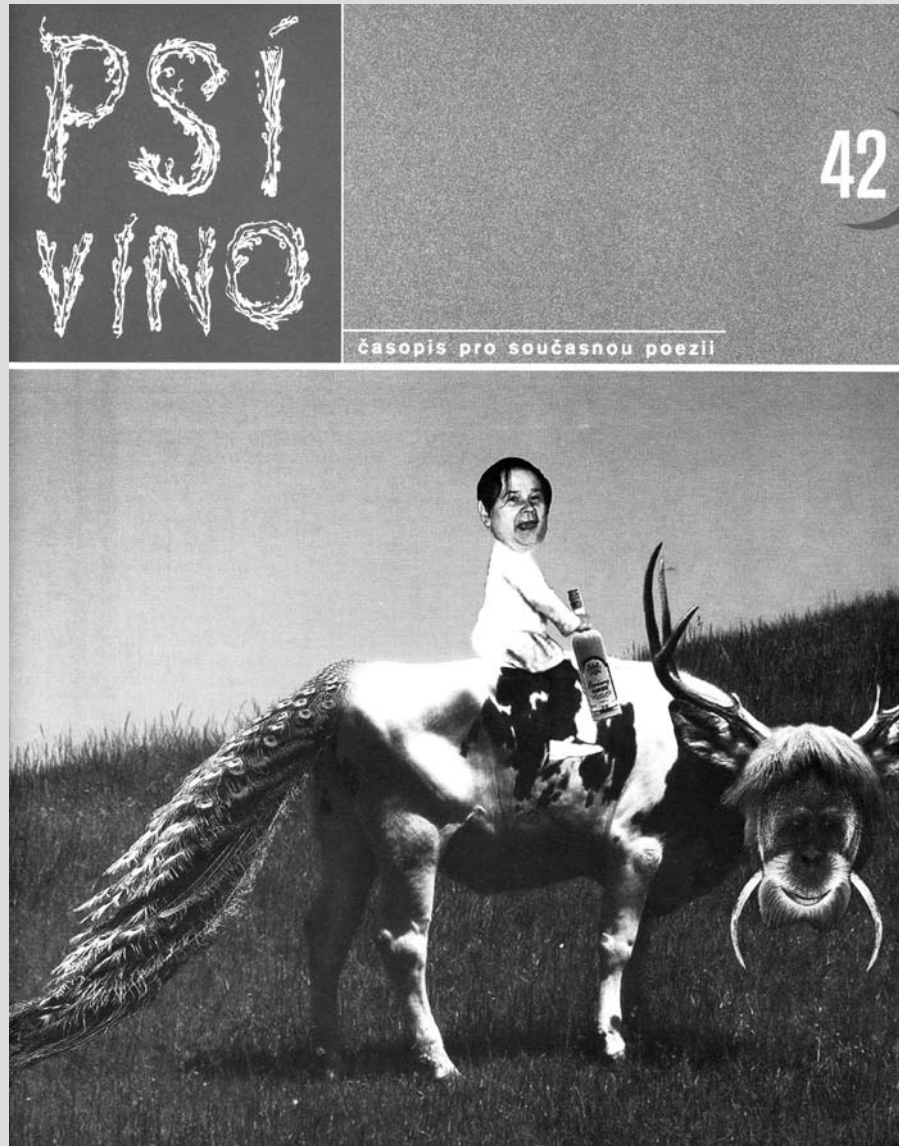
Ve vztahu k Nerudovi představovala Světlá (po vzoru hlavních hrdinek svých literárních děl) prvek mravní superiority ženy a tato okolnost zasáhla pozdější nazírání úloh, které měli ve dvojici plnit. V době, kdy poprávala sluchu Nerudovu dvoření, měla o pouhé čtyři roky víc než její ctitel. Bylo jí dvaatřicet let. Ale jaké neuvěřitelné formule vkládá do svého nejznámějšího dopisu Nerudovi na rozloučenou? „*Podletí uletělo, poslední sen uvadl s posledními růžemi, kdo jich bude žet, uzrává-li místo nich na polech zlatá žeh? Zrají s ní, dumání moje, poslední to ohlas prchající mladosti, ustoupilo činnosti*.“ Snad i proto se Dagmar Mocná domnívá, že Světlá „*až na výjimky zřejmě vůbec nehodlala otevřít Nerudovi své nitro*“ (s. 122). Avšak není možno – alespoň pro počáteční stadium vztahu – vyloučit zcela ani hypotézu „sebe-pasti“, do níž se plesová gardedáma Lidunky Schmidtové mohla lapit. Možný citový zmatek, který vtrhl do její citové letargie, Světlou nutil hledat způsob vyjádření nastalého rozpoložení, ale zároveň „neztratit tvář“. Jak se zachovat, když reakce na její podněty došly žádoucí reakce? V tomto případě popřít rozjitřené city téměř za každou cenu. Není nic výjimečného, odmítá-li zamilovaná osoba objekt svého toužení či mu vysloveně

ubližuje. Smyslem toho není odmítnutí objektu, nýbrž právě naopak upoutání či připoutání. Což je-li právě to jádrem chování Karoliny Světlé? Proč by měla být vyňata z působení těchto zákonů? A právě tak nelze přetrhnout její sepětí s historickými společenskými a kulturními kořeny ani jedinečnost její osobnosti zbavit toho „guvernantství“ nad roztouženým a těkavým Nerudou, protože její vztah k básníkovi formovaly také.

Její převaha a na druhé straně Nerudova ochota podléhat jí má své racionální příčiny. Může vyplývat z Nerudovy zamilovanosti, v níž byl ochoten na tento poměr přistoupit, z jeho zřejmé fixace na matku, ale i z jiných příčin. Tak jako jemu míjel desátý rok mládenecké známosti s „věčnou nevěstou“ Annou Holinovou, desátým rokem trvalo manželství Světlé. A vyjadřovala se o něm s patrným despektem právě tak jako o svém manželovi, jemuž, osobně nejvíc zasloužilému o její vlastenecké uvědomění i o to, že se jako slovesná umělkyně „našla“, historie paradoxně přisoudila nejkomičtější roli pedanta bez vzletu a vznětu, bez uměleckého citění a instinktu. F. X. Svoboda nadto ještě v románu *Rozkvět* (1898) průhledně perzifloval Mužákovu podivínské chování a vystupování mezi studenty ústavů, v nichž pedagogicky působil. Osmadvacetiletý Neruda se stal v kontrastu k Světlé navždy bouřlivákem, spíše mladistvým než mladým, zapáleným milencem, skvělým tanečníkem, v pražském prostředí světákem, deroucím se mezi svými generačními vrstevníky prudce vpřed. Nejenže jej předcházela pověst dobyvatele ženských srdcí, ale stal se i objektem zájmu vdavekchtivých pražských slečen jako jeho Jordán z *Týdnu v tichém domě*. Ženám se nevyhýbal, avšak do smrti se míjel s instutací manželství. Jaký důsledek pro něho a pro českou literaturu by měl případný happy end jeho vztahu s Karolinou Světlou? Jaký pro ni? A pro nás?

Petr Hora

INZERCE

Psí víno, časopis pro současnou poezii
www.volny.cz/psi.vino, předplatné: kacrice@centrum.cz

MERKA GENERATOR 2.3.0

Petr Měrka: Telekristus a mentál Fra, Praha 2007

„*Mám svůj vlastní styl, jenž [ach jo] si někteří slaboduší hlupci zaměňují s tím, že se neustále opakuji.*“ (Autor o autorovi, s. 130) Nyní má vážený čtenář představu, s kým bude mít v následujícím textu čest. Nechtě na to bere laskavý ohled!

Dočetl jsem se, že v Americe mají software, který dokáže nahradit scenáristu. „*Final Draft 7.1 skládá ověřené elementy hororu nebo thrilleru spolehlivě jako fabrika autodílů.*“ (Tereza Brdečková, *Respekt* 49/7) Petr Měrka nepíše horory, thrillery ani jiný snadno pojmenovatelný žánr. Píše krátké fantaskní povídky, které se vyznačují zejména obsesí z pornografie a drog a značně destruktivním nábojem, řečeno dosti eufemisticky. A značnou dávkou absurdity. Ani vysoký výskyt podivuhodného spojovacího výrazu *pročež* nezaručuje, že najdete běžné kauzální vztahy nebo že se jednání Měrkových postav bude moci označit za psychologicky motivované. Měrka postupuje téměř výhradně alogicky, protikauzálně a motivace jeho postav jsou mnohem spíš psychopatologické. (Navíc je schopen oním *pročež* spojit téměř cokoli.)

JEŠTĚ TROCHU PRÁCE A BYLY BY TO VŠECHNO BÁSNĚ

Jan Brabec: Kirckaldy Literární salon, Praha 2007

Jan Brabec je jedním z těch autorů, kteří se svou prvotinou nespěchali; jeho *Kirckaldy* vycházejí v době, kdy se mu přibližují Kristova léta. Knížka je to graficky úspěšně vyvedená – bílá plocha obálky orámovaná černým hrbetem a v horní polovině krčí se ten podivný název a hned pod ním jméno autora. Sbírka vychází v nakladatelství, které, zdá se, vzniklo jen proto, aby vydávalo básnické sbírky. Ale teď – stálo to čekání na první knížku za to?

Podle toho, jak je sbírka poskládaná (dělí se totiž na čtyři části, z nichž každá má svůj vlastní rytmický, ale i motivický svět), se zdá, že ano. Brabcův obraz umí být přesný v zacílení na objekt, který sleduje. Mnohdy jako by si báseň ani nedělala větší ambice než být s jedinou konkrétní chvilí, byť si třeba nemusí znamenat nic. Je to ovšem vždy situace čekající na svůj děj, taková, ve které se něco stát musí. A tady je úskalí – je tu úvodní *Úhoř*, zvukově i vizuálně přesná báseň zejména ve své druhé části, protože právě ta ukazuje, kudy vede Brabcova

Rozebrat tyhle nihilistické miniatury na elementy a poskládat z nich novou měřkovštinu by bylo ještě jednodušší než spáchat další bezduchou variaci na téma parta studentů, opuštěný dům a pátek třináctého. Motivy jednajících postav (věnováno vzpomínce na V. Proppa) lze kombinovat podle jednoduchých gramatických pravidel. Například – téměř v každé povídce bude někdo (nebo všichni) jednak ukrutně zmasakrován, roztrhán na cucky, rozsekán sekýrou apod., jednak znásilněn. A je lhostejné, zda první v pořadí je tělesná dezintegrace hrdiny nebo úkoj na jeho úkor.

Jak postupovat při výrobě Měrky:

Nejprv zvolíme *prostředí*. S nejvyšší pravděpodobností to bude Valašská Polanka (ve vsi téhož jména žije skutečný Měrka). Vysokou pravděpodobnost má též škola (že by zbytky pubertálního vzdoru a *teenage* nihilismu?), byt. Pak hospoda, les, anonymní ulice, cizí planeta, drogové doupe, sjezd intelektuálů, továrna a s nížší pravděpodobností další prostředí. *Hrdina* se bude nespíš jmenovat Měrka (zvyšuje se pravděpodobnost, že v ní bude vystupovat také např. Opin/Olin, Jude, Prdelatá a další kumpáni), pokud se nejmenuje Měrka, je dobré ho vybavit jiným dostatečně nesmyslným jménem. Mentální i fyzická abnormalita je vždy přítomna. Na padesát procent vyřčena.

cesta: umí zkrátka na chvíli, která v sobě zárodečně akci obsahuje, počkat. A potom také umí k této akci připravit kulisy. Proto to prudké čtení v závěru, proto ten krásný málem úlek, když se „to“ konečně stane: „*Mrzký tahoun rānem / s dvouvrstvou duhovkou / a droždím v břiše / nasál její tváře. / Teď se kapky začaly točit! / Ionty se přepólovaly. / Úhoř se smek.*“ Běda ovšem, když se Brabec pokouší o humor, to se pak opravdu hihňáme na celé kolo, zejména když se k tomu ještě přimyslí takové pěkné, neotřelé slovo, jako je *Papuchalk*, což je název jiné básně: „*Vznikne v žaludku z míchanic pudinků, / rýže, vína a oříšků. / Když to ví, / nechodí na záchod, / hlídá ptáky, aby je ochránci zviřat / neulovili draví.*“ Zejména oba citované závěry snad ukazují, jak přirozený je střih v prvním případě a jak absurdní je nejprve plytká enumerativnost a potom rychlé a jednoduché přeskakování k současným, tolik vážným tématům.

Přesto ale je první oddíl sbírky, *Kirckaldy*, nejlepší částí knížky, zejména pak tam, kde Brabec opouští roli básníka a stává se tím, kdo kráčí zemí poprvé. Pak lze uvidět věci vedle sebe položené, které právě tím, jak k sobě nepatří, mohou se stát i znamenáním čehosi jiného, než co obvykle označují. Nevzpomínám si v mladé české poezii na

Do děje se dostáváme zásadně *stříhem*. Po krátkém úvodu většinou už dochází ke svěžímu masakru, pohlavním zvěrstvům, pijatice a konzumaci dalších omamných látek (libovolné pořadí).

Motiv „*masakr*“. Sestavovateli generátoru měrkovských povídek se doporučuje sestavit žebříček předmětů, s jejichž pomocí dojde k ubíjení hrdinů. Na nejvyšším místě žebříčku se budou vyskytovat zejména klasické chladné zbraně, jako je nůž, sekera či baseballová pálka. Pak s nížší pravděpodobností další. Podstatné je, aby byl masakr co nejmazlavější. Motiv „*omamné látky*“. Mezi omamnými látkami vede pivo a lihoviny, pak marihuana, pervitin a toluen. Pak další. Podstatné je, že se někdo musí zkalit do bezvědomí. K tomu se často může družit motiv „*úklady mani-aka*“, jedy a uspávacího vstříknutého nečekaně do těla injekcí, rána tupým předmětem zezadu do hlavy apod. Motiv „*mučení / soulož*“. Soulož / mučení může probíhat různě, ale něco musí být zaručeně abnormální. Penis, cecky, věk. Absence některých částí těla není na škodu.

Finální hláška. Na závěr vystřelíme nějakou roztomilou hlášku, která bude pěkně kontrastovat se spouští, kterou jsme na papíře způsobili, jako *Život je přece nádherný* – a máme to doma.

šťavnatější verše o krajině, o vesnici: „*kde hníje ovoce / a neštěstí / se / říká / vesnice // Kde / se / spí v noci / místo železnice*“.

To druhý oddíl, *Líbeznice*, snesl by víc autorské tvrdosti. Naprosto nepochopitelně tu metastazovaly: dojmání (mnohdy až sebe-), popisnost, touha po pointování atd. Nejsou to snad celé básně, ale jsou to verše, jednotlivosti, jako třeba druhá polovina básně *Ukrajinskému dělníkovi*, kdy najednou ta synekdocha lidského osamoceního osudu je triviální a celá jakási stíznost básně zůstává neodeslaná, protože jediný, komu si takto lze stěžovat, jsem já sám: „*Poloha železnice / v zákrutu / ubikace ukrajinských nosů a zubů / Lítice v listopadu / podtunelováno až domů.*“ Nebo jinde: sebedojímání, protože se to tu všechno říká jaksi zbytečně naplno – proč hned rovnou *zámek* a proč *prostoty*? Nestačila by ta (jinak přesná a daleko závažnější) *lepkavost*?: „*Na zdi zavěšený livanečník, / zámek prostoty / lepkavý dodnes.*“

Oddíl *V Olduvajské roklí* je také dvojsečný: jednak pokus o ukázněnost, patrná snaha ořezat báseň tak, aby jí zůstala co nejjemnější a nejostřejší špička. Ovšem psát takovou tužkou – to je cizelérská práce, a tu, zdá se mně, Brabec ještě ne zcela ovládá. Ano, jsou tu krátké aforismy, trochu pro zasmání, trochu jen tak, mladické, drzé, nijak origi-

Jak řečeno, sestojit software na generování takových textů by dneska nejspíš zvládl taky kdekdo. Předpokládám ale, že se to nestane. A to proto, že taková mašina už existuje! Novou povídku pošlů na světlo obrazovek (tuším, že zejména na servery litera.cz, pismak.cz a totem.cz, stopa se ovšem najde snad na každém webu, na kterém se dá snadno a zadarmo publikovat) – téměř denně. Jmenuje se Petr Měrka. Dvě tři povídky od Měrky – máte pocit, že je tu někdo nový, kdo má svůj zvláštní styl, kdo nebere ohled na konvence, kdo je hravý a dokáže využít prostředků sadistického porna, porcovacího hororu, fetovací sci-fi a toho nejúchylnějšího z lesklých magazínů (umělé části těla, kult těla, kult sexuálních strojů) k vytvoření něčeho svébytného. Když čtete pátou, vidíte, že skutečně vznikl nový tvar, že ale není vlastně vůbec hravý, nýbrž obsesivní... a že se brzy vyčerpá. Těch několik pozoruhodných, opravdu stylistických *jazykových* obrátů a zajímavě použitých slov brzy omrzí, kečup se přejí a bramborový škrob neměl chuť nikdy žádnou. Při sedmé povídce máte vztek na toho syčáka, co vykrádá chudáka Měrku. A při deváté doufáte, že na něj přijde Měrka, vytáhne ze zadnice krabičku Smrtek, zapalí si a pak mu nožem zakverlá v břiše. Jeho atomový šulin budiž mu v tom nápomocen.

Gabriel Pleska

nální: „*Jazyk vibruje / jak sedačky / v ranní kose / vracím se v autobuse.*“ Proč ne. Dobře se to pamatuje.

Jenže potom – tak okatá snaha „vidět v obrazech“, až z toho bolí oči, tužka se drtí a to, co zůstává, je až poslední verš. Až ve chvíli, když už je vlastně celá báseň pohřbena, vyrůstá (bohužel v tomto oddíle nenaplněná) naděje na báseň novou: „*Chvělivý jako Parkinsonova choroba / dráždivý jako recept z Elle / sám jako jeden list lopuchu / v teplákách muž na střeše v nusch.*“

A tak nakonec básníka prozrazuje především první oddíl. Ale také pár veršů čtvrtého, nazvaného *Nad lady nuslí*. Tady se Brabec navrácí ke zřídům svého psaní: jasnému obrazu, záznamům chvil a situací, které jsou čímsi nakaženě, těhotně. A právě proto, že vlastně nikdy nevíme, kdy nás nejasné chvíle mohou přistihnout, jak nevíme, co s námi na tom světě; právě tím jsou ty chvíle poezii svaté. Jen škoda, že Brabec, když už o nich ví, ukazuje jich tak málo a navíc v tak smutném koktejlu: „*Za tlukotu dešťových larg / přistávám na břehu řeky / konce kopřiv a trav / míří k zemi a mizí / ve vodním převleku / prales čpí zdechlinou / koupe se v řece / po nerovném zápase / přece vyplavou krvavé skřele.*“

Jakub Chrobák

O PARTNERSTVÍ A POROZUMĚNÍ

Viola Fischerová: O Dorotce a psovi Ukšukovi Meander, Praha 2007

Knížka o dítěti, které má psa, je v literatuře pro mládež námětem dost obvyklým a vděčným: děti zvíře chtějí, nejspíš i proto, že jim dává už v útlém věku zažít pocit bytosti vyšší, nějak nadřazené. Je to tedy vedle zdroje humoru a zábavy i tradiční námět pro výchovu k odpovědnosti. Děti většinou nejsou na zvířata zlé. Jenom mívají utkvělou představu, že tomu broučkovi, kterého chytily, bude nejlíp právě v domečku, co mu postaví, či dokonce v krabíčce, do které ho zavřou, vždyť i panenka tam bývá ráda – děje se tak přece z lásky.

Tahle knížka jim ony představy nemilosrdně vyvrací. Na příběhu malé Dorotky pracuje nejen se slovy „pes k dítěti“, známými z inzerátů, v nichž někdo nabízí štěně, ale i „dítě k psovi“, neznámými dosud nikde: Pes není hračka, vztah člověka a psa vidí autorka důsledně partnersky. Pes tady nemluví lid-

skou řečí a v lidských pojmech, autorka se ke svému čtenáři odmítá šišlavě sklánět. Třeba psí svatba je docela jiná než ta lidská, fenka Máša po nějaké době nápadníka Ukšuka odmítne: „*A když na ni nepřestával dorážet, tak na něho zavrčela. Bylo po svatbě.*“ – U psů je to takhle, vezměme to na vědomí.

Vztah mezi dítětem a psem je potřeba trpělivě vytvářet, jeden na druhého si musí zvykat. Je potřeba objevit i společnou řeč, kterou se ti dva dorozumí – autorka tady dává čtenáři i prakticky použitelný slovník psího „jazyka“. Dvojice dítě a pes se musí navzájem naučit jeden druhého chápat a tolerovat; není to jenom kniha o psech, ale o partnerství vůbec, taky pes je „osobnost“, není jeden jako druhý, a je s ním nutno jednat podle toho. Ty, kdo to se psy nedovedou, může potkat mnohé nedorozumění.

Takovým duchem je knížka prolnta. Třeba i krátká historka s restaurátorem jako by sem zdánlivě patřila jen proto, že sošku sv. Kryštofa rozbil právě pes. Omyl: „*Pořád jsem se nemohl dobrat jeho tváře. Musel jsem s ním nějaký čas žít,*“ říká restaurátor zákazníkovi na omluvu, že práce trvala tak dlouho – a jde

vlastně o totéž: co je kvalitní, žádá si porozumění a nedosáhne se toho hned.

Malá Dorotka se pohybuje ve společnosti „psomilů“ a je zcela jedno, jakého věku lidé to jsou. Docela přirozeně se scházejí i psí přiběhy, včetně toho, jak se pes a člověk sprátelili. Vykoupá-li se pejsek v močůvce, je to legrace až později, při vyprávění. Pes se může i topit v zarostlém bazénu, o kterém se domnívá, že je to tráva. (Nicméně epizodní příběh fenky Aničky, která byla už stará, a proto ji někdo hodil do kontejneru, je pro děti příliš šokující na to, aby se zde odbyl v jednom krátkém odstavci, včetně sdělení, že zachráněný pejsek brzy nato umřel.) Psi mají navzájem své prosté i složité vztahy, pouze povrchní divák se pokaždé domnívá, že se jen „perou“. I výcvik psa je nutný. Projeví se tam ona lidská nadřazenost, samozřejmě. Ale jen tolik, pokud je nutná k ochraně čtyřnohého kamaráda: Ukšuk, dosud nevycvičený, si vzal od cizího člověka otrávené maso, Dorotka s ním pak musela jezdit taxikem, aby je vyzvracel...

V nesentimentálním pojetí toho prostého příběhu, kdy Dorotka touží po pejskovi, pozná jeho budoucí matku a pak všechno

pokračuje, jak pokračovat má, dochází dokonce přece jen k vypointování, završení děje. A přimlouvám se, dopřejme ho autorce i čtenářům v podobě, která snad není původní, ale není ani nepravděpodobná: Ukšuk své paní zachrání život – ne že by ji přímo vytáhl z rozbourěného moře, ale tím, že se pro ni vrhne do nebezpečí, ji přiměje bojovat s vlnami, protože ona silně pocítí odpovědnost i za něj.

Je to vlastně knížka naučná, do příběhu se jen úspěšně skrývá. Její jazyk je běžným jazykem vyprávěčským. Jen mám dojem, že výraz z hovorové češtiny „*jsi super*“/ „*jsi superštěně*“, byť i v posledních letech hodně užívaný, nemá autorka-básnířka zapotřebí a mohla jej klidně ponechat jiným. Možná i občas užitá dlouhá souvětí s vloženými větami nebudou malí čtenáři vnímat dost příznivě. Ale to jsou opravdu detaily. Ilustrace Pavlínky Řezníčkové odpovídají záměrem textu. Její figurky nejsou lacině roztomilé (jako poslední dobou žel tolik jiných v knížkách pro děti). Vyzařuje z nich poctivě odhodlání samotných hrdinů zmáhat všechny překážky na dobré cestě.

Jana Červenková

SCHOVÁVANÁ NA VĚDU

Dobrava Moldanová: České příběhy Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem 2007

Dobravě Moldanové vyšla před nedávnem v rámci ediční řady *Acta Universitatis Purkynianae* a v působivé úpravě kniha s názvem *České příběhy*, zasvěcená – jak se píše na záložce – „*třem důležitým žánrovým a tematickým (sic!) okruhům české prózy: historickému, venkovskému a psychologickému románu*“. Devětadvacet kapitol má dvojí povahu. Každý tematický celek je uvozen krátkou kapitolkou úhrnnou (*Vesnická próza jako obraz národního života, Proměny historického románu v proměnách [sic!] 20. století, Cesty psychologického románu 20. století*). Některé stati mají obecněji ohledavý záměr (*Historická próza jako výraz národní sebeinterpretace Čechů a Poláků na přelomu 19. a 20. století. Jirásek a Sienkiewicz*). Jádrem knihy tvoří monografické oddíly věnované Holečkovi, Vrbovi, Morávkovi, Křelinovi, Jiráskovi, Wernerovi, Körnerovi, Čapkovi, Šrámkovi, Řezáčovi... Nakladatel, pohled na knihu samotnou, záložka i obsah sugerují zásadní vědeckou práci historickou a naratologickou.

Ve skutečnosti se ale jedná o soubor kratších textů. Z nich jsou některé bez úprav přetištěny z konferenčních sborníků, v ediční poznámce ovšem naprosto nekorektně citovaných. Další – a jak se opět v ediční poznámce praví – větší část „*vznikla rozšířením, přepracováním, popřípadě spojením*“ třicet let starých příspěvků do *Literárního měsíčníku*, sedmnáct respektive dvacet pět let starých doslovů a triadvacetileté kapitoly z knihy *Cesty psychologického románu 20. stoletím*. Opět přijdou na řadu sborníkové příspěvky, vydané tu v Semilech, tu v Sobotce, Ústí nad Labem či v Hradci Králové. Abychom byli spravedliví – několik statí prošlo v letech 1964, 1977, 1978 i časopisem *Česká literatura*; dvě jsou dokonce vázány na zahraniční uveřejnění ve Walbrzychu a Opoli (2004 respektive

1993). Nic proti tomu: literární věda je jistě disciplínou s dobou dlouhého zrání badatelských projektů, ostatně napsat cosi opravdu podstatného k proměnám prózy v tak široce vymezeném časovém, žánrovém i autorském rámci se opravdu nedá ze dne na den.

Problém spočívá v povaze jednotlivých – povětšinou velmi krátkých, tak čtyřstránkových – kapitol. Zaprvé zarazí absence sekundární literatury. Sem tam je uveden Šalda, někdy ale ani to, a poznámky pod čarou jsou vlastně jen odkazy na primární text. Pokud by práce skutečně měla vědecké ambice, není asi dost dobře možné neregistrovat například Blažíčkovu monografii o Holečkových *Naších*, kterým Moldanová věnuje kapitolu, a přitom jen letmo zavadí o Šaldu a Chalupného. Opravdu letmo zavadí, tedy nepokusí se s nimi jakkoli, tím méně kriticky vyrovnat. A literatura teoretická, naratologická? Tu v knize ani nehledejte. Zadruhé šokuje absence jednotlivých myšlenkového konceptu, nepřítomnost podstatnějšího kladení otázek, relevantních z hlediska dnešního stavu oboru. Místo toho se pročteme velmi obecným vřazováním autorů i děl do širšího kontextu, přelouskáme převyprávěné obsahy a narazíme třeba i na metodologicky naivní porovnávání Holečkova románu s mapou Vodňanska. Co také jiného, když například teorie fikčních světů zůstala bezpečně za prahem publikace. Aby mi bylo rozuměno: nemusím přece být příznivcem Doleželova konceptu, můžu se s ním docela i rozcházet, ale pokud pěstují skutečnou vědu, zabývající se historickou dimenzí narativů, nemohu se mu vyhnout a mám za povinnost vymezit – a třeba i v ostré opozici k němu – svůj vlastní koncept. Zda jím může být třeba představa o proměně *biedermeierovského* (sic!) „*českého sedláčka*“ v „*národního hrdinu, nositele nejryzejší českosti*“, jak se o tom píše v kapitole o vesnické próze jako obrazu národního života (s. 11–12), nechávám na úvaze laskavého čtenáře. Rozhodně je ale zcela mimo rámec relevantního profesního dotazování následující glosa k jedné z převyprávěných

dějových linií jisté povídky Terézy Novákové: „*Těžko si můžeme ověřit, zda je to autentický příběh skutečného člověka [...], ale jeho přesné zasažení do krajiny pomáhá vytvořit iluzi, že taková žena skutečně žila.*“ (str. 16) Problematika realismu je jistě velkou výzvou a zároveňi desideratem současné literárněvědné bohemistiky; k jejímu skutečnému řešení by ale byl nutný teoretický, filozofický, naratologický aparát, pečlivá analýza pojmu, stejně jako dobového myšlení o literatuře. Právě citovaná věta by ovšem na jen trochu na svou pověst dbalé univerzitě neměla obstat ani v rámci diplomní práce. Kapitola o Jiráskovi a Sienkiewiczovi zase nápadně upomíná na tematicky shodně zaměřený výzkum profesorky Jaroslavy Janáčkové. Nad to, co se můžeme dočíst v její knize *Stoletou alej*, dodává Moldanová jen cosi životopisných drobníček. Aniž by ovšem korektně citovala nebo odkazovala.

A jsme u jádra věci, když ovšem vskutku nechceme laskavého čtenáře obtěžovat kritikou všech otištěných textů pěkně po řadě. Na záložce čteme horlivé doporučení knihy z pera Prof. PhDr. Jiřího Svobody, DrSc.: „*Prof. Moldanová (...) předkládá výsledek své mnoholeté badatelské činnosti. Přesněji bychom měli říci, že funkčně doplňuje svoje synteticky pojaté dřívější práce ... a podává tak důkaz, že její zájem o tradici české prózy nebyl nikdy nahodilý, ale od počátku se zakládal na systematickým zkoumáním jejich vývojových problémů a tendencí.*“ Je jakékoli zabývání se relativně stejným předmětem už opravdu soustředěná „badatelská činnost“? Je doslov nebo článek v regionálním sborníku, v předlistopadové *České literatuře* nebo kapitola v knize opravdu už „syntetická práce“? Je redakční sjednocení bez sebemenšího přihlídnutí k současnému stavu oboru už „funkčním doplněním“? A je to vše vůbec věda? Navrhne-li definici, jistě jen jednu z možných, podle které jsou ze všech možných myšlenkových operací literárními fakty vědou jen ty, které mají jasné myšlenkové zázemí, pečlivě reflektovanou metodologii a především se důsledně vpojují do tradice oboru a v něm

přinášejí nové poznatky, pak je odpověď jednoznačně záporná.

Budiž mi prosím dobře rozuměno. Nepuzuje mě kniha Dobravy Moldanové jako taková. Ať si konečně každý napíše, co chce a svede, ať si to vydá, jak umí a může. V tom je základní právo, svoboda i spravedlnost. Ale ať při tom přiznává barvu, nepředstírá jiný žánr, než jaký skutečně tvoří. Víím, ve světě masové agresivní klamavé reklamy je to asi bláznivý požadavek. Ale neměl by platit alespoň v enklávě literární vědy? Pokud někdo vědu opravdu pěstuje, neznamená to jistě víc, než že se pohybuje v rámci jistého diskurzu. Tady se může fatálně mylit, může dokonce i selhat – na to má koneckonců plné právo. Ale neměl by mít právo zvenku, od povahou zcela jiných, nevědeckých textů vědu předstírat a schovávat se za ni.

Snad laskavý čtenář nakonec promine a vytrpí i něco dušičky vylévání. Jen těžko si umím představit, že prof. Moldanová svým studentům na přednášce řekne: „Napsala jsem a vydala knihu, doporučuji vám ji, jen vás upozorňuji, že se sice tváří jako věda, ale vědecká není.“ Bojím se naopak, že v Ústí a snad i jinde budou pregraduálové i doktorandi přesvědčováni a nakonec i přesvědčeni, že právě tohle tedy věda je. Bojím se dále, že se v dnešní pranci o financování vědy zesměšňujeme před kolegy z přírodovědných oborů, nebo jim alespoň dáváme do rukou argument až k pláči levný. Strachuji se, že podobné knihy by nám v konkurenci s polskou polonistikou nebo německou germanistikou udělaly epochální ostudu. A konečně mě obchází tichý děs, když mi výše citované věty profesora Svobody zaznějí jako potenciální součást posudků k řízení habilitačním nebo profesorsko-jmenovacím. Zelený strom literárně bohemistického života mi po našich luzích a hájích zapáchá vstříc nelibou zprávou, že některá z traumat, ze kterých jsem se právě laskavému čtenáři i spanilomyslné čtenářce vypsál, asi nebudou jen dosud nerealizovanou možností.

Dalibor Tureček

ZÁPISKY CYKLISTOVY

Václav Burian: Blankyt půlnoci Host, Brno 2007

Václav Burian (nar. 1959 v Přerově) je známý především jako publicista a novinář (působil například v *Hanáckých novinách*, *Literárních novinách*, nyní pracuje v redakci *Listů*) a překladatel z polštiny (překládal mezi jinými Czesława Miłosze, Adama Michnika či Karola Wojtyłu). Jako básník je Burian čtenářům povědomý asi již poněkud méně – některé jeho básně vyšly časopisecky či v antologiích, dále pak v polských, litevských nebo slovinských překladech. Zatím vydal pouze jednu sbírku, a to *Czas szuflad* (Krakov 1997), kterou uspořádal a přeložil polský bohemista, překladatel, publicista a básník Leszek Engelking. Nyní máme možnost poznat poezii Václava Buriana díky nakladatelství *Host*, které mu vydalo jeho český knižní debut *Blankyt půlnoci* jako osmdesátý sedmý svazek edice poezie.

Burianova básnická prvotina je knížka velmi útlá, ilustracemi ji doprovodil Martin Burian, najdeme zde vyznání Petra Borkovce o poezii Václava Buriana a kratší medailonek o autorovi s jeho fotografií. Jednotlivých textů se pak v knize nalézá padesát, převážně jde o básně psané volným veršem, v několika případech o básně v próze. Více než polovina textů je uvedena názvem, u některých si můžeme všimnout i vrocení či místopisného určení. Ve většině to jsou básně kratšího rozsahu a různého strofického členění (častá jsou čtyřverší).

Blankyt půlnoci mi byl hned od prvních stránek velmi milý. V Burianově poezii nena- lezneme žádná velká gesta nebo vyhocené pózy, nehledejme zde ani na odiv se dávající precizní formální výstavbu jednotlivých básní či zástupy autorských neologismů

a jiných jazykových exkluzivit (snad jen *kurobití* a *tršoviska*). Burianovy verše si mě získaly svou – v tom nejlepším slova smyslu – obyčejností a jednoduchostí, možno říci průzračností, vnitřním klidem. Autor svá sdělení čtenářům nikterak nešifruje, snaží se být jasný a srozumitelný. Chtělo by se mi až říci, že Burian své myšlenky, pocity, pozorování, postřehy odírá až na kost, zbavuje je zbytečných nánosů, my se pak můžeme soustředit pouze na podstatu. Jestliže je v jednoduchosti síla, pak to v tomto případě platí dvojnásob.

Pokud bych měl vystihnout převažující náladu, kterou ve mně pročítání Burianovy knihy vyvolalo, pak by to byla především melancholie. „*Snad ani ne přátelé? / Vůně, závaný, vteřiny. / Ten dotek, ta dlažba, ten trs trávy, / ty schody rozpadlé, / ta hospoda, místo níž bude panelák, / pišťalka z nedalekého hřiště. / Všichni už spí.*“ Z celé sbírky je patrné, že autor se snaží být co možná nejúspornější ve svém vyjadřování, pečlivě volí každé slovo, jeho básně bychom mohli označit možná až za málomluvné, přesto není strohý. Dává přednost spíše ztišenému projevu před hlo- mozením veršů („*Těsně nad ticho / šeptáš svá slova / a je to z plných plic*“). Nepřekvapí nás proto ani fakt, že částími tématy básní je čas, jeho proměny a plynutí, očekávání, loučení se („*Teprve když odejde i ten poslední, / řekneš: / Budete nám chybět. / A nyní sni o šťastné minulosti!*“ nebo „*Dokud je s kým se loučit, / pekló trvá. / Dokud je s kým se loučit, / trvá nebe*“). Sympatické přitom je, že tato svá závažná sdělení na druhé straně dokáže básník odlehčit ironicky laděnými verši („*Viděl jsem nejlepší hlavy své generace / a musím objektivně uznat: / nedaří se jim špatně.*“). Co u Buriana obzvláště oceňuji, je jeho schopnost na minimální ploše vykreslit pomocí několika málo detailů vztah dvou lidí, jednotlivý životní osud, důležitý okamžik nebo

bilancování jednoho života (příkladem by mohla být báseň *Tak: „Pozoroval vodní ptáky a hodně četl. / Sbíral staré kamení, / a když ji potkal, / přikývl. / Byl to dobrý život, / všechny sny se mu splnily. / A nemuselo to tak být.*“). Za pozornost rozhodně stojí i texty, ve kterých se objevují problémy spojené s autorovým občanským povoláním, kde tematizuje své překladatelské a básnické řemeslo (*Překlad, Kádybých*) či obecné otázky po smyslu a roli poezie („*Jak je to s posláním poezie / klást otázky a pak mlčet? / A ještě se ušklibat?*“). Napětím, které sbírkou prostupuje a dodává jí na přitažlivosti, je i přes již zmiňovanou „jednoduchost“ právě špetka tajemství, několik okamžiků, kde nám autor zanechal široký prostor pro interpretaci (například *Poslední únava* či *To dopoledne*). Přestože se při čtení *Blankytu půlnoci* často dostaví zmiňované nálady posmutnělosti, osamění či melancholie, závěr sbírky přece jen patří naději, radosti ze života, vyznívá optimisticky („*V čase umlkých kazatelů / a nevymluvných symbolů, / neřešitelných jinotajů / a vzdálených přátel / ještě létají vlastovky / a jehnědy se tiše spouštějí z větví.*“).

Velmi dobře Burianovu poezii charakterizuje označení, které si vypůjčím z názvu jeho dvou básní, a to „zápisky cyklistovy“. Tato poloha, ve které má odstup i může pozorovat svět dostatečně zblízka (a není od reality a prožívání nikterak odtržen), umožní zachytit to v danou chvíli podstatné. Jeho pozorování mi často připomíná jakési momentky, výseky skutečnosti, ne nepodobné fotografii, která je dostatečně konkrétní a která nám dokáže zprostředkovat autenticitu prožitku. Burian se jako básník zastavuje u věcí prostých a běžných, jimž dodává nádech neopakovatelnosti, povznáší je z oparu každodennosti, což se ne každému básníkovi daří s takovou lehkostí a samozřejmostí. Burian, jak se můžeme ve sbírce dočíst, netvoří snadno, básní dopesud

nenapsal mnoho (čemuž by odpovídal i rozsah knížky). Některé texty vznikaly dlouho a jsou i staršího data (nalezneme i báseň z roku 1987), na to lze usuzovat například i z některých datací (velká část textů s vrocením je z devadesátých let, dvojí datace u textu *Ve Varšavě, podzim 1981*) či z toho, že v *Blankytu půlnoci* najdeme titulní báseň sbírky *Czas szuflad* (zde *Čas zásuvek*). Domnívám se, že rozvaha, s kterou autor své básně vypustil do světa, se rozhodně promítla do výsledné podoby sbírky a vyplatila se.

Jan Hejk

INZERCE

**RUBA
RUBA**

**t ó n y
b a r v y
v ů n ě**

k l u b

o b c h o d

č a j o v n a

Mánesova 87, Praha 2

(metro A, stanice Jiřího z Poděbrad)

KNIHA JAKO LABYRINT

D. Ž. Bor: Útěky domů
Trigon, Praha 2007

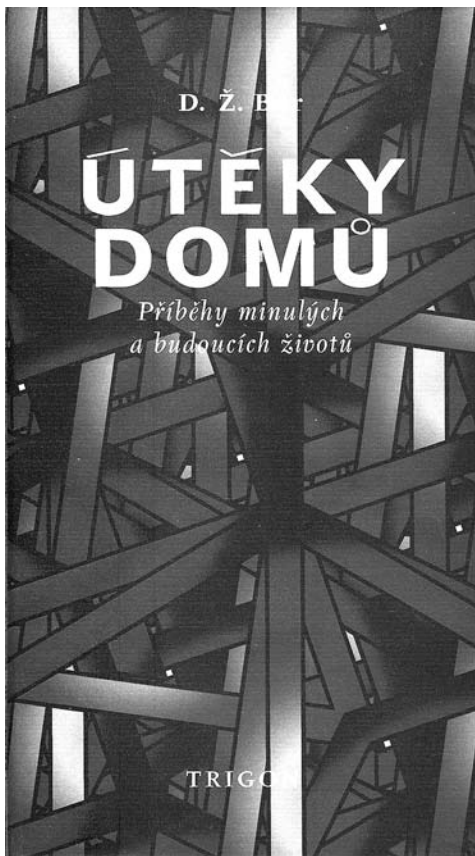
Dne 1. 11. minulého roku jsem projížděl vlakem údolím řeky Svitavy. Z jakéhosi důvodu jsem byl rád, že skončil říjen, a říkal jsem si, že mě listopad ničím nepřekvapí. Jakmile si toto jednou řeknete, buďte jisti, že na překvapení všeho druhu už je zaděláno. Lovím telefon: „Dobrý den, tady D. Ž. B. Dlouho jsem o Vás neměl zprávy a dlouho jsem se neozval, což je zvlášť neomluvitelné...“ „Ne, ne, moje chyba, jsou to skoro tři roky... Čtu knihu, co jste mi poslal, to nemůže být náhoda... Ano, slíbil jsem...“ V tunelu byl hovor přerušen. Zůstal jsem trčet ve tmě a bez signálu, což lze – nejen v souvislosti s četbou této knihy – vnímat příznačně. Čas: 11.01.

Ze zmíněné knihy D. Ž. Bora s titulem *Útěky domů – Příběhy minulých a budoucích životů* (Trigon 2007, ilustroval Vladimír Kokolia) jsem znal úvodní povídku s názvem *Pouť napříč časem*. Váže se k zážitkům a snům vyvolaným kdysi úmrtím básníka Jiřího Veselského. Šlo spíš o jakousi korespondenci mojí a autorovy vnitřní zkušenosti a snu, o vzdálený ozvuk implicitní zkušenosti smrti. A to budou na jaře právě tři roky. V průběhu měsíce jsem pomaličku pročítal a četl celou knihu, abych našel klíč k jejímu uchopení. A nejen klíč k uchopení knihy. Mezi řádky a stranami lze nalézt klíč k uchopení života, zrození a smrti.

Útěky domů doporučuji číst dvakrát, a to krátce po sobě: nejdříve dočíst do konce a pak se pomaličku vracet po stěžejních místech jednotlivých kapitol k počátku. Vyčleníme-li první povídku s názvem *Sisyfos namísto úvodu* jako vstup, pak před sebou máme čtrnáct kratších či delších povídkových textů, z nichž poslední nese titul *Kniha spadlá z nebes*. Odtud je nutné znovu nahlédnout základní stavební kameny minulých zastavení a pomaličku po nich proskotačit zpět k počátku knihy až k Sisyfovi, jelikož všechny předchozí povídky jsou v té poslední bezzbytku obsaženy a až se Sisyfem se uzavírá celek. I proto je *Kniha spadlá z nebes* knihou v knize.

Poslední zastavení nebo spíš spočinutí vskutku není povídkou, a to ani z literárního hlediska. Je knihou-dilem, chceme-li, uměleckou rekonstrukcí, parafrází a reprodukcí „knihy“, která jako by spadla autorovi do klína a on nám ji po pečlivém přezkoumání podává coby svědectví o naší minulosti, přítomnosti i budoucnosti, šíří ji a dějinně zostřeňji pak jako „paměť Čechie“. Už proto nelze hovořit o povídce, dokonce ani žánr není doslova beletristický. Daleko spíš čteme zvláštním způsobem komponovaný umělecký esej vnitřně strukturovaný obsáhlými ukázkami z *Řádu korunování krále českého*, odkazy k alchymistickým, hermetickým a kabalistickým textům a doplněný poznámkovým aparátem a obrazovými přílohami. Obsahově je kniha spojena s postavou římského císaře a českého krále Rudolfa II. a čtenáři je látkou knihy umožněno nahlédnout historický, kulturní i duchovní profil této neobyčejné osobnosti zajímavým způsobem: od panoramatických pohledů přes dějinnou rezonanci učených disputací až k jemným významovým finesám těch nejsubtilnějších vizí, jak jen to umožňuje umělecká zkratka, je mu skutečnost zjevována prostřednictvím znaků, znamení, symbolů, podobenství jako kulturní a mytická analogie, resp. jako možnost nahlédnutí (nepřehlédnutí) podstatných tajemství uložených ve světě i v nás.

K četbě knihy, stejně jako k nalezení života, je třeba vnitřní poctivosti a odvahy. Vše, na co zde narazíme, stejně jako vše, co nás v životě potkává, je znaméním u cesty. Knihy, které na taková znamení nedbají a jimi nezjevují, jsou zbytečné. Dlužno však říct, že i v těch podstatných knihách se mnohdy pohybujeme jako v labyrintu. Někdy krátce, někdy měsíce a roky, někdy celé epochy. První zmínka o labyrintu v Borových *Útécích domů* se nachází již v první povídce. Hlavní hrdina „v polosnu

putoval bůhvíproč na Vyšehrad“ a jeho nohy jej „zavedly k rozměrnému labyrintu, narýsovanému na betonové ploše mezi farními domy“. Vstoupil do labyrintu a vydal se do jeho centra, kde zřivým způsobem zahlédl vysoko nad sebou v nebi zvláštní a sugestivní výjev, byv stále nohama vrostlý v zemi ve středu labyrintu: „*Padl jsem na kolena: Nerozumím. Ničemu nerozumím!*“ řval jsem a tloukl rukama do mrazivého betonu.“ Ale proč jen chceme všemu rozumět a všechno pochopit? Vždyť je nutné především zakusit okamžik kontaktu a průniku vlastního nitra s vesmírnými zákony přírody, se zákony, jak jí byly dány již před dnem stvoření, a otevřít se jejich působení a nebránit se mocné síle intuitivního zření, jež nás uvádí k jejich podstatě, tudíž v soulad s nimi.

Prvním ze zákonů labyrintu je nutnost nechat se vést. Být veden! Bránit se znamená vzdalovat se středu. A tak záhy získáte i při četbě *Útěků domů* pocit, že jste vedeni. Nepřehlednost, tma, iluze vydávající se za skutečnost, nepoddajnost a neproniknutelnost reality, neschopnost oddělit bdění od snění a malátnost při marných pokusech o jakýkoli smysluplný výklad čehokoli, slabost v odhalování skryté skutečnosti, tím vším jsme na své cestě trýzněni. Situace se nazývá bezmoc slepoty. Za ní se skrývá vědomí bezpečí domova, onoho *centrum securitatis*, jež se nachází ve středu kruhu, kam bezděčně tíhneme. Tam hledáme svůj prastarý původ, tam se doufáme zbavit úzkosti a strachu. Mnohé nesnáze provázejí tuto cestu k prapůvodnímu bytí a není jisté, zda dojdeme skutečného naplnění života a obrácení ve vlastním středu. Co však jisté je: není to možné bez ostražitosti, trpělivosti, vnitřní pravdivosti a odvahy. Temnotu je třeba rozčísnout svištivým máchnutím meče. Meč znamená proměnu. Odděluje nevlastní od vlastního, iluzivní od skutečného, matoucí od jasného, falešné od původního, bludné od přímého. Chtít uslyšet ten svištivý zvuk, přát si to, to nestačí. Je nutné nalézt odvalu vzít do ruky meč a tnout, udeřit.

Stojí tu proti sobě chaos a řád. *Řád: chaos*. Obojí je součástí labyrintu. Chaos je prvotní, původní. Mnohdy bývá znázorňován jako les, nepřehledná změť průhledů, houština, kterou se prodíráme bez možnosti udání směru. Tíseň, úzkost, strach, ztráta orientace, nedůvěra, nerozhodnost, čekání. Těchto krutých dojmů jsou Borovy povídky plné, a třebaže je autorova díkce mírná, vlídná a vstřícná, čtenář se jen těžko brání dojmů, že se v textu ztrácí, aby se na jakémsi místě, které se mu zdá být srozumitelné, opět na chvíli vynořil. Z chaosu se však rodí tvar. Snad nejprve jen představa tvaru a tudíž zárodek řádu. Ovšem tvar a řád, který máme zahlédnout, abychom

nalezli smysl a cíl. Čili směr. Nikoli řád, který zdánlivě chaotickému prostředí vnutíme svou vlastní utkvělou představou a dosavadní (čtenářskou) zkušeností, čímž se lehce zbavíme možnosti nalézt se v chaosu a spočinout v řádu. Jinými slovy: oproštěnost. Jen skrze ni přijmeme realitu ubíhání času a neulpíváme v čase. Zdánlivě chaotický běh našeho života je podložen řádem, jenž vznikl z chaosu a v chaosu opět skončí. Vědomí řádu trvajícího v čase nás přivádí k zakoušení bezčasí, na práh věčnosti.

Á propos „práh“. Je na počátku cesty, ale i na jejím konci. V nás i vně. Mezi tím je labyrint. Především povídky *Anonym* a *Věž* jsou cestou labyrintem. Téměř v záhlaví povídky *Anonym* stojí věta coby motto: „*Blaze muži, který rozumí své cestě.*“ Připomíná mi jinou, podobnou: „*Blaze tomu, kdo naslouchá svému andělu.*“ Vracíme se k oné prvotní zkušenosti s labyrintem života: *Ničemu nerozumím!* Tyto povídky a celá kniha nás nabádají, abychom se učili číst znamení v souladu s ROZUMEM, INTUICÍ, INTELEKTEM, jež nás vedou. To neznamená jen být rozumný, vnímavý a intelektuálně svěží. To znamená upamatovávat se na to, co kosmický ROZUM, INTUICE A INTELEKT odpradávná zanechaly v našem srdci. Toto je nutné číst v knihách, jež jsou svého druhu svědectvím, toto je nutné nalézat ve světě jako Boží zákon a toto je třeba hledat v sobě a tak číst knihu vlastního života. Zmíněné povídky nás nabádají především k neustálé interpretaci a reinterpetaci sebe sama na pozadí naší časnosti i věčnosti. V tom, co jsme schopni myslet a cítit, jsou zakódovány principy naší existence. Pokud se s nimi míjíme, zbavujeme se možnosti proměny, jak ji slibuje průchod labyrintem. A o tom je tu řeč. Položme si otázku, čím je kniha *Útěky domů*? Rámecem či rámem, do něhož si každý zasadí výjevy a obrazy jednotlivých zastavení svého vlastního života na cestě k smrti.

Vzal jsem do ruky dopis z 1. 11. 07: „*Proto: najděte si cestu k Já a budete žít pokojně a v míru se světem. To je nejvyšší tajemství, zárlivě střežené všemi lidmi víry, a zároveň zdroj všeho nepokoje nepravých věřících [...] Kdyby se jednou podařilo...*“ Spěšně jsem zalistoval v povídce *Věž*: „*je nemožné obydlit labyrint jinak než trvale, což znamená zmizet v něm a nikdy se nevrátit.*“ Jít labyrintem je totéž co hledat tajemství středu: „*To, co je nahoře, je jako to, co je dole.*“ Hlubiny země se odrážejí v tajemstvích vesmírných výšin a naopak: „*Tajemství povrchu jsou stejná jako tajemství nitra.*“ Těžko uchopitelná, jen postřehnutelná a intuicí vnímatelná v zrcadlení nezjevné podstaty světa. „*Nikdy nepřestaneš nacházet to, co ztrácíš, a ztrácet to, co nacházíš.*“ Střed labyrintu leží v tajemství vlastního života a smrti, na konci cesty, jenž je též bodem obratu. A tak nás smrt vábí i děsí: „*Jméno smrti je: Pojď sem!*“ Povídka *Věž* a následující *Útěky domů* předkládají zkušenost smrti. Cesta labyrintem je bezesporu cestou smrti, již musí projít každý sám: „*Nikdy nekráčeš cestou druhého!*“ Napovídá nám vnitřní hlas, Gabriel, zvěstovatel znovuzrození a projev božské plodivé síly, zachraňuje nás Ariadné, láska. V chodbách labyrintu číhá nestvůra Mínótauros, jež brání cestu ke středu a již je nutné zabít. Stanout tvář v tvář Mínótaurovi je úděsný pohled konce, resp. zřeknutí se vlastního života, kdy člověk hledí tvář v tvář sám sobě, kdy je sám sobě nejhorším protivníkem: „*Tvůj největší nepřítel sídlí v tvé duši!*“ Tak je nevyhnutelné zabít a odvrhnout sebe sama. Děsuplné sevření úzkosti a strachu povoluje ve chvíli zrození nového člověka. Staré umírá, nové se za hojivé asistence anděla rodí. *Útěky domů* nejsou než odhalením života ve smrti a proměnou smrti v život. Perpetualita vzniku a zániku, znovuzrození v Kristu.

Labyrinty bývají konstruovány různé, vesměs však znázorňují univerzalitu pojetí kosmu. Tu je možné vyjádřit symbolicky, ale i opisem, mytickým příběhem, svědectvím atd., nikdy však není labyrint jenom schématem. Vždy spojuje nebe se zemí, a tak

je budován a vyznačován na místech, kde k prolnutí či protnutí nebeských a zemských sil došlo, kde tyto síly ve shodě či souběhu nadále působí. A to je případ znázornění labyrintu v oné *Knize spadlé z nebes*: „*Moudří vypravují, že za dávných časů nejkrásnější z andělů, Lucifer, zatoužil být mocnější než Bůh. Tehdy archanděl Gabriel udeřil onoho vzbouřeného anděla Světa kopím do hlavy a vyrazil mu z koruny zářící drahokam. Kámen Světa letěl a zažíhal hvězdy, které stvořily Mléčnou dráhu. Za ním padal ten, jenž ztratil právo na své jméno, neboť už nenesl Světlo; temný, rameny smetal hvězdy severního cípu nebes. Nízko nad zemí vzteky pukl a vytvořil českou kotlinu. Úloemek kamene světla se zaryl do pahorku, na němž dnes stojí Vyšehrad. Tam, na tajném místě, se v jistý den každoročně modlí neznámí bratři a přijímají skryté světlo.*“ Rudolf II. zvolil Prahu, toto magické místo, za střed říše posvěcené Bohem. V osobě pomazaného panovníka usazeného na místech, kde se nebe setkalo se zemí, světlo s tmou a časnost s věčností, konstruoval svět kolem jeho faktického i mystického středu. Svět jako labyrint! Nejdůstojnější, nejvznešenější, nejsvobodnější a nejtolerantnější představa, jaká může být vládci vlastní. Proměna světa na prahu vznešena jakožto proměna a nalezení sebe sama: „*Bože, co máme činit, abychom našli svoji roli a přitom věděli, že je podstatně naší a jedinou? Je lehké padat na kolena a klanět se Bohu, je těžké porozumět písmu svatých knih.*“

Igor Fic

OZNÁMENÍ

V ostravském klubu Fiducia probíhá do 21. 2. 2008 výstava **Silvie Saparové** nazvaná **Women in condition (2005–2007)**.

Masarykův Kulturní dům Mělník vystavuje obrazy a sochy **Lukáše Bradáčka**. Výstava probíhá do 17. 2. 2008.

Výstavu fotografií **Michala Čtveráčka** nazvanou **Za hranicí krajiny** je možno zhlédnout v Malé výstavní síni v Liberci do 16. 2. 2008.

Praha–Brno, výstavu fotografií **Jana Lauschmanna**, lze navštívit v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze do 20. 4. 2008.

Terry Haass a **Zuzana Hulka** jsou výtvarnice, které společně vystavují v nadzemí Galerie města Plzně. **Tvary a barvy z Paříže** jsou k vidění do 27. 2. 2008.

Ladislav Fládr vystavuje své sochy z let **1935–2007** v podzemí Galerie města Plzně do 27. 2. 2008.

Ladislav Fládr, Krásný sen, 1998, patinovaná pálená hlína, 70 cm

Budu stručný. Následující perla nepotřebuje komentářů. Název má aktuální a obsah s vysokou dokumentární hodnotou. Pokud se nemýlím, tak dnes přináší tato rubrika poprvé nejen glosované citace, ale patvar celý – roku 1976 nabídl *Magazín Dikobrazu* čtenářům tuto roztomilou miniaturu Václava Zemana:

Znáte zdejší malé poměry. Když to našinec nejnaléhavěji potřebuje, ne a ne ho někdo přepadnout. Kdybyste se uvolali, nikdo nepřispěchá, aby vám zvalchoval hřbet bejčákem. Nebo aspoň vrazil pomocnou ruku do zubů. Podle předběžné dohody, pochopitelně.

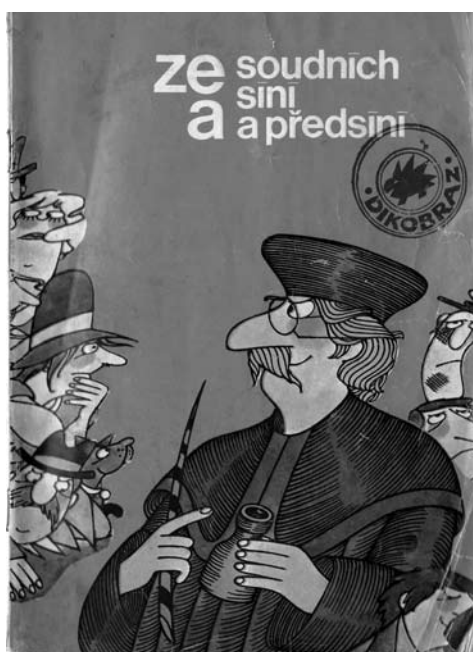
Pan Antonín, správce plovárny, byl přesně v této překerní situaci. Ve svém přepadení viděl jedinou naději. Teď, téhle noci tak moci zatelefonovat do nějakého družstva PŘEPADA: „Slečno, pošlete mi sem někoho, ať mě párkrát odborně bací. Čím? No, to nechám na vás. Ale určitě, ano? Je to havárka!“ Kdepak, taková služba bližním je prozatím neskutečnou vizí. Nutno se spoléhat jedině na náhodu, na pár ochotných výrostků. Nebo – na sebe! Proč vlastně bych se nemohl přepadnout sám,

uvazuje Antonín, to snad svedu i bez kvalifikace... Mám chuť, mám odvalu, tak jakýpak copak! A začal řádit.

Rozrazil dveře do výčepu a do skladu, převrátil stoly a židle a – Co teď, krucinál? Aha, musím zápasit s útočníkem, musím ho zahnat na útěk, nejsem přece srab! V lítém boji tedy vystřílel zásobník služební pistole, zdemoloval si tělo – tumáš, tumáš, tumáš! – a s posledním zbytkem sil se odvrátil hledat záchranu. S rukama svázanými drátem, neboť pan Antonín byl na sebe ras.

Těže noci ho našla hlídka VB na ulici. Bez vlády. Co se vám stalo?? Ále, supěla oběť surového činu, tři maskovaní muži vnikli do kanceláře plovárny. Namířili bouchačky: Co víš o skladu Lidových milicí? Zpívej, zpívej! Já odmítl. Nepromluvil jsem, ani když mě zbili násadou od krumpáče – Ochchch...

I zocelení kriminalisté ledva zamáčkli slzu nad obětí politického teroru. Ani v nejvyšším ohrožení života nezradil zájmy dělnické třídy... Ale emoce jsou emoce a služba zůstává službou. „Tak si provedeme rekonstrukci případu,“ pravili orgánové. To byla z jejich strany neodpus-

titelná chyba a přímo surovost vůči panu Antonínovi. Příliš brzy se nám rozplynula jedna povznášející legenda.

On pan Antonín nasadil život pro obyčejné, prachpítomé manko – 7000 Kčs tak nějak scházelo v kantýně plovárny. Z toho plyne poučení pro všechny další zájemce: NEPŘEPADÁVEJTE SE SAMI – SVĚŘTE TO ODBORNÍKŮM.

Konstatováním, že jsem tento text přepisoval s gustem, vás myslím neudivím, neboť je-li něco takového možné, pak je v mých očích tento patvar dokonalý. Jen mě mrzí, že jsem tak neučinil již v létě, jak jsem měl původně v úmyslu, ovšem atmosféra stávajícího ročního období zase nabízí lákavou představu přepadení krytého bazénu s dotazem na sklad Armády spásy...

Vjednom si však váženému panu (majoru?) Zemanovi dovolím oponovat: *Kdybyste se uvolali, nikdo nepřispěchá, aby vám zvalchoval hřbet bejčákem*, tady by v daném roce ke kýženému efektu pravděpodobně postačila vhodně zvolená hesla na vhodně zvoleném náměstí – podle předběžné dohody, pochopitelně.

Vladislav Reisinger

VÝROČÍ

Vladimír Bozděch

*7. 2. 1928 Hostouň u Domažlic
†10. 8. 1991 Praha

Jak vyje básně

Obojek dnů mě škrtí
mě psa co táhne káru
nacpanou iluzemi

Zpanštělí koně s rolníckami
letí dědinou
Pes šlape bláto

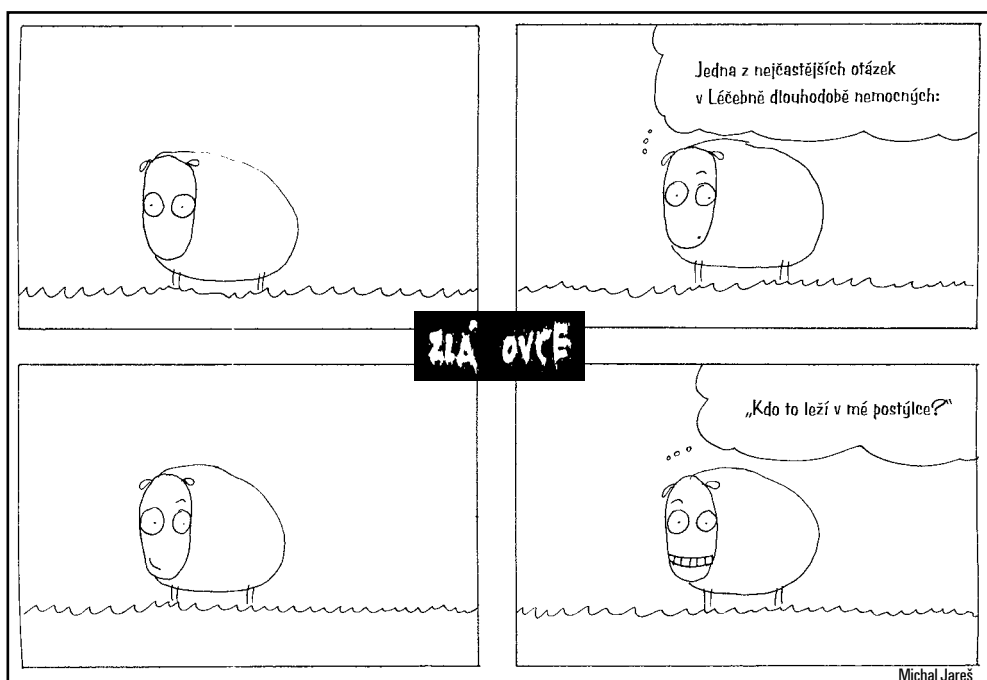
Opřu se do postraňků
vyletí oj a projede mi břichem
Neštěkne po mně ani pes

Nejkratší básně o útěše

Ať umřeš kdykoli
vždycky
tu bude někomu dvacet
(V zemi královny Maud, 1972)

Dále si na přelomu ledna a února připomínáme tato výročí:

- 25. 1. 1868 Josef Furych
- 26. 1. 1858 Jan Ladislav Čapek
- 26. 1. 1858 Polykarp Starý
- 28. 1. 1878 Stanislav Kovanda
- 28. 1. 1898 Karel Balák
- 3. 2. 1948 Marta Zbyslava Gärtnerová
- 4. 2. 1808 Josef Kajetán Tyl
- 4. 2. 1918 Karel Bradáč
- 5. 2. 1948 Jiří Janáček

FEJETON

DOBRÁ KARTA

Nejsem moc nadšený z toho, že bezstarostně ježdění městskou dopravou po Praze mne stojí ročně bezmála pět tisíc korun, ale co se dá dělat, je to pořád nejlevnější způsob, jak se přepravovat z místa na místo, když už jsem tedy přijal tu veselou společenskou hru, že člověk musí být každou chvíli někde jinde, pěšky to neuběhá, a dokonce zlenivěl natolik, že jej omrzely i hrátky s revizory, kteří beztoho nebývají zábavnými společníky. Ale neužívám se tím, myšlenky na zdražování MHD se o mne otírají nanejvýš jednou za rok, když si jdu koupit roční kupon, a utěšuji se pouze tím, že se neživím literaturou, a tudíž si to jakž takž mohu dovolit...

Někdy se nákup kupónu trochu zkomplikuje, když zjistíte, že vaše oblíbená trafika, kde jste nakupoval odpustky za tlačeničky v MHD vloni a předloni, byla mezitím zrušena, v dalších kupony nevedou a v předprodejním okýnku MHD stojí nápis, že nelze platit kartou. Přesně to mne vyvedlo z křehké rovnováhy, když jsem vyrazil nakupovat, nemaje u sebe hotovost.

Z oboru bankovníctví jsem se totiž naučil s výhodou zacházet s těmi poznatky, že svou

normální kartu nemohu použít k platbě nebo výběru z bankomatu, když potřebuji částku vyšší, než je můj týdenní limit, a to cena za pražskou dopravu jednoznačně je. Na druhé straně je hloupé strkat do bankomatu druhou kartu, kreditní, ze které lze sice vybírat i vyšší částky, ale tím dotuji svého bankéře procentem toho, co si vyberu. Jak ale řešit situaci, když nechci nebo nemohu do bankomatu a kýženou komoditu mi na kartu neprodají?

Jistě jsou dvě možnosti, buď hledat jiné předprodejní okénko (případně bankéře, ale to je zdoluhavé a s nejistou závěrečnou bilancí), nebo vymyslet postup, který tyto svízele obejde a nestojí mne tolik času ani peněz. A protože jsem si ten den ráno vytáhl velmi optimistickou tarotovou kartu, s úsměvem jsem se opět uchýlil do rovnovážného psychického stavu a zamířil na poštu, kde jsem jako klient Poštovní spořitelny tušil lokální spasení.

Jen jsem se rozhlédl po místnosti pošty, zajímal jsem vděčně, neb na jednom z okének visela cedulka s nápisem „kupyony MHD“. Tolik štěstí jsem nečekal, žel při přiblížení jsem zahlédl, že pod cedulkou je připsáno „roční vyprodány“.

Dobrá, vytáhl jsem si přece dobrou tarotovou kartu, tak si aspoň na poště vyberu větší peníz, než jaký by mi povolil bankomat, a příležitostně s ním navštívím nějaké to okýnko MHD, kde si konečně koupím kupon. Vstál jsem si tedy frontičku, když se na mne zazubila mladá dáma u přepážky a optala se jinými slovy, proč otravuji. Mám její tvář z jiných poštovních zážitků již trochu okoukanou a vždy mne zaujala tím, jak dokonale dokázala nevstávat ze židle. Přestože jsem ji jednou zahlédl na ulici, jak si sebejistě kráčí kamsi po svých, v práci se chovala jako dobrovolná vozičkářkou – i když musela sáhnout pro něco, co měla vysoko nad hlavou, s velkou námahou a hekáním natahovala ruku vzhůru, ale ze židle se nezvedla, a stejně napínavé bylo sledovat, jak na křesílku spočívajícím na podvozku s pěti kolečky překonává překážky stojící jí v cestě k nějakým věcem deset metrů vzdáleným. Takhle si představuji ztělesnění duševní lenosti, napadlo mne a skoro jsem se zastýděl, protože ne náhodou jsem v sobě vydoloval jisté pochopení pro její profesní dráhu...

Požádal jsem slečnu o výběr pěti tisíc korun, a protože jsem si hodlal vzápětí nakoupit do

práce rohlík a plátkový sýr, neměl jsem u sebe jiné peníze a v potravinách za rohem mívají problémy s rozdrobňováním, při zadávání svého PIN jsem slečnu u přepážky vemlouvavým hlasem požádal, jestli by bylo možné, aby mi žádanou sumu vyplatila jinak než jedinou bankovkou. Podívala se na mne pohledem, ze kterého jsem ihned pochopil, že ona si na rozdíl ode mne ráno rozhodně nevytáhla optimistickou tarotovou kartu, a pravila: „No to teda promiňte, ale někomu ty velké taky musím dávat, takže si nevybírejte.“ Pochopil jsem, že tady nemá cenu diskutovat, a když jsem si začal chystat aspoň dostatečně jedovaté rozloučení na závěr, vzpomněl jsem si na svou skvělou kartu i na to, jak mám teoreticky zmáknuty postřehy o roztáčení spirál blbě nálad, a v duchu jsem nad tím mávnul rukou. K mému překvapení ale slečna otevřela šuplík a s upřímně odzbrojujícím zděšením povídá: „A sakra, já tady nemám žádnou pětitisícikorunu!“ A když si rychlým pohledem změřila vzdálenost od přepážky k nějaké centrální kase, rezignovaně mi vysolila dvě dvou-tisícovky a jednu tisícikorunu. Poděkoval jsem, jak nejmileji jsem uměl. Karty nelžou.

Václav Bidlo

Ročník XIX. Vydává Klub přátel Tvaru. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Šéfredaktor Lubor Kasal. Redaktoři: Anna Cermanová, Michal Jareš, Božena Správcová (zástupkyně šéfredaktora), Michal Škrabal. Tajemnice Martina Vavřínová. Korektorka Hana Růžičková. Předseda Klubu přátel Tvaru Pavel Janoušek. Adresa redakce: Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, telefon 234 612 398, 234 612 399. E-mail : tvar@ucl.cas.cz. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Grafický návrh Lukáš Pertl. Sazba a zlom programy Adobe® InDesign® CS2 a Adobe® Photoshop® CS2 Lubor Kasal. Tisk Calamarus, s. r. o., Praha. Rozšiřuje A. L. L. Production, spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PNS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel. 234 092 851, fax 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz, http://www.predplatne.cz; redakce Tvaru. Předplatné SR: L. K. Permanent, s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel. 00421 7 444 537 11, fax 00421 7 443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. Production, spol. s r. o., Hvozdánská 3-5, Praha 4 a redakce Tvaru. Předplatné může být hrazeno v eurech. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS - Na Harfě 9, P. O. Box 2. 190 05 Praha 9, tel. 266 03 87 14, http://www.brailnet.cz

2008/02

www.itvar.cz * MK ČR E 5151 * ISSN 0862-657 X * F 5151 46771 * 25,- Kč * 24. ledna 2008